

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Danijel Magdič

LOGISTIKA V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Danijel Magdič

Mentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

LOGISTIKA V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2007

*Njemu mir, ki je osamljen. Njemu mir, ki je sovražnik.
Njemu mir, ki stiska puško, saj ne ve, da boj rodi nasilje.*

*Njemu mir, ki mir prinaša v mnoge hiše po vsem svetu,
sleherni človek, zmogel končno spet doseči mir in dobro.*

(Gianni Raddino)

*Na pragu dokončanja študija se zahvaljujem mojim staršem,
prijateljem in sošolcem za vso pomoč. Hvala tudi jezuitski skupnosti
Ljubljana Dravljje.*

*Hvala mentorju za strokovno pomoč in spodbude pri nastajanju
diplomskega dela.*

LOGISTIKA V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

Logistika v mirovnih operacijah OZN označuje zbir podpornih nalog in procesov, ki se razdelijo med OZN, državami, ki prispevajo sile in sredstva v mirovne operacije, državami, na območju katerih so vzpostavljene mirovne operacije, ter drugimi subjekti, ki se vključujejo v delovanje le-teh. Z nosilci logistične podpore sklepa OZN pogodbeno razmerja, oskrbuje sile, zagotavlja transport, varnost in zračno podporo, nadzoruje premike, zagotavlja zdravstveno oskrbo, komunikacijsko in informacijsko tehnologijo, vojaško inženirstvo itd. V vseh mirovnih operacijah OZN zagotavlja vodo, hrano, medicinsko oskrbo, gorivo in prepoznavne simbole OZN, za uporabo ostalih sredstev pa državam in organizacijam OZN namenja odškodnino. Logistična podpora poteka skozi šest zaporednih faz ter omogoča osem načinov sodelovanja držav, na podlagi katerih se v pogodbah določi višina odškodnine. V začetnih fazah logistična podpora temelji na logističnih zmogljivostih vojaških organizacij, z razvojem mirovni operacij pa se vanjo vključujejo tudi civilni ponudniki iz okolja. Nadzor nad logističnim sistemom opravlja sedež OZN, preko Oddelka za mirovne operacije; sredstva v mirovnih operacijah pa nadzoruje načelnik administracije za mirovno operacijo, kateremu, iz njegove pristojnosti, odgovarja tudi vojaško osebje, ki prevzema posamezne naloge logistične podpore. Z razvojem mirovni operacij se spreminjajo razmerja logistične podpore; opazno je, da se povečujeta civilno-vojaško sodelovanje in prispevek regionalnih varnostnih organizacij, ki prevzamejo tudi velik del logistične podpore.

Ključne besede: OZN, MIROVNE OPERACIJE, LOGISTIKA

LOGISTICS IN UN PEACEKEEPING OPERATIONS

Logistics in UN peacekeeping operations comprises the range of supporting tasks and processes which are divided among the UN, it encompasses countries which contribute the forces and equipment to peacekeeping operations, and it involves also the countries on the area where the peacekeeping operations are in process. The other subjects which enter those peace operations also participate in this. The UN contracts the subjects of the logistic support. Logistics covers supporting the forces, i.e. it provides supply, transport, security and air-lift, it controls movement, provides medical support, communication and information technology, engineering, etc. UN provides water, food, fuel and recognizable UN symbols for troops. For the use of equipment UN reimburses contributing countries and local contractors. UN logistic support can be broken down into six distinct phases and it defines eight models of contributing countries' cooperation which is a basis for the reimbursement refunding. On the base level of UN peacekeeping operations logistic support is based on the logistic provisions and with the maintenance of peacekeeping operations the civil contractors from the area also take over some parts of support. The control over the logistic system is performed by the UN headquarter through the Department of Peacekeeping Operations. The supervision of the equipment, which belongs to peace operations, is headed by Chief Administrative Officer to whom the military personnel that executes some tasks of logistic support is responsible to. Recently peace operations have changed in character which all is expressed in a different relations toward logistic support; it is notable, though, that the civil-military cooperation and the contribution of regional security organizations—which also take over a notable part of logistic support—have been on the rise.

Key words: UN, PEACEKEEPING OPERATIONS, LOGISTIC

KAZALO

UVOD	8
1. METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR	10
1.1 Opredelitev predmeta preučevanja	10
1.2 Opredelitev cilja preučevanja	10
1.3 Metodološki pristop	11
1.4 Vsebina naloge	11
1.5 Hipoteze	11
1.6 Opredelitev osnovnih pojmov	12
1.6.1 Mirovne operacije	12
1.6.2 Logistika	12
1.6.2.1 Ekonomska logistika in sodobni logistični sistemi.....	13
1.6.2.2 Vojaška logistika	16
1.6.2.3 Značilnosti logistike v mednarodni sestavi sil.....	17
2. TEMELJNA NAČELA IN MEHANIZMI OZN ZA OHRANJANJE MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI	20
2.1 Mirovne operacije OZN	21
2.1.1 Temeljna načela mirovnih operacij OZN.....	22
2.1.2 Razviti tipi mirovnih operacijah OZN	23
2.1.3 Mirovne sile v mirovnih operacijah OZN.....	26
3. TEMELJNI NOSILCI VZPOSTAVITVE IN DELOVANJA MIROVNIH OPERACIJ OZN	28
3.1 Varnostni svet	29
3.1.1 Odbor vojaškega štaba	29
3.2 Generalna skupščina	30
3.3 Sekretariat	30
3.3.1 Generalni sekretar	31
3.3.2 Oddelki sekretariata, vključeni v mirovno operacijo	32
3.3.2.1 Oddelek za mirovne operacije	32
3.3.2.1.1 Sektor za logistično podporo in Sektor za administrativno podporo	33
3.3.2.1.2 Ostali oddelki, ki so pomembneje vključeni v mirovno operacijo	33

4. SPORAZUMI ZA VZPOSTAVITEV IN DELOVANJE MIROVNIH OPERACIJ ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV	34
4.1 Mandat	34
4.2 Sporazum o statusu oboroženih sil	35
4.3 Memorandum o dogovoru	36
4.3.1 Navodila poveljnika sil	38
4.3.2 Lokalna zakonodaja	39
4.3.3 Ostale ureditve, pogodbe in direktive	39
5. KONCEPT LOGISTIČNE PODPORE V MIROVNIH OPERACIJAH OZN	40
5.1 Sistem logistične podpore OZN	40
5.2 Načela logistične podpore OZN	41
5.3 Subjekti logistične podpore OZN	43
5.4 Financiranje mirovnih operacij	44
5.5 Zdravstvena oskrba	45
6. LOGISTIČNA PODPORA SKOZI FAZE MIROVNIH OPERACIJ OZN	46
6.1 Faza pripravljenosti (analiza misije)	47
6.2 Faza opozarjanja (resolucija Varnostnega sveta)	48
6.3 Faza organiziranja	49
6.4 Faza namestitve	56
6.5 Faza vzdrževanja	58
6.6 Faza vrnitve	59
7. NOSILCI ZAGOTAVLJANJA PODPORE V MIROVNIH OPERACIJAH OZN	61
7.1. Glavno poveljstvo sil	61
7.2 Načelnik administracije za mirovno operacijo	62
7.2.1 Osebe za logistiko v mirovni operaciji	62
7.2.1.1 Načelnik logistike	63
7.2.1.2 Načelnik osebja	64
7.2.1.3 Načelnik sanitetne službe	64
7.2.1.4 Načelnik operacij iz zraka	64
7.2.1.5 Načelnik vojaške policije	64
7.2.1.6 Častnik za zveze	65
7.2.1.7 Načelnik inženirstva	65

8. OBLIKE LOGISTIČNE PODPORE	66
8.1 Samooskrba (začasna)	66
8.2 Koncept vodilne države	66
8.3 Skupina sil za logistično podporo	67
9. UPRAVLJANJE S SREDSTVI, KI SO NAMENJENE ZA MIROVNE	
OPERACIJE	70
9.1 Politika OZN v zvezi s povračili stroškov	70
9.1.1 Kategorije opreme in lastnine	71
9.2 Načini upravljanja s sredstvi in poravnava stroškov	73
9.2.1 Delni najem	75
9.2.2 Popolni najem	78
9.3 Posebnosti v zvezi s postopkom	78
9.4 Pogodbe o povračilu stroškov	79
9.4.1 Pogodbe med OZN in civilnimi dobavitelji	79
9.4.2 Pogodbe med OZN in ostalimi subjekti	79
10. FUNKCIONALNA PODROČJA LOGISTIKE	81
10.1 Premiki	81
10.1.1 Nadzor nad premiki	81
10.1.2 Načrtovanje premikov	81
10.1.3 Dovoljenje nad uporabo pristanišč	82
10.2 Vzdrževanje in popravila	82
10.3 Logistična zagotovitev znotraj območja delovanja	83
10.4 Zdravstvena zagotovitev	83
10.5 Zagotovitev osebja	85
10.6 Duhovna oskrba vojaških oseb	85
10.7 Upravljanje s financami	85
10.8 Pogodbeniška podpora	86
10.9 Pravna podpora	86
11. USPOSABLJANJE	87
12. GLAVNE TEŽAVE LOGISTIČNE PODPORE V MIROVNIH OPERACIJAH	
OZN	88
13. ZAKLJUČEK	90
SEZNAM VIROV	95

UVOD

Mir in varnost sta eni izmed temeljnih vrednot človeštva. Mednarodna skupnost se trudi, reševati mednarodne konflikte na nenasilen način. Slednja prenaša odgovornost na Organizacijo združenih narodov, ki skozi institucionalno obliko in v konkretnih operacijah išče najprimernejše načine za zagotavljanje in uresničevanje mednarodnega miru in varnosti. Temeljna listina Organizacije združenih narodov ne vsebuje natančnega opisa niti normativne opredelitve, kjer bi bila razjasnjena pot za reševanje konfliktov med državami, zato je Organizacija združenih narodov razvila mehanizme in instrumente¹ za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti, ki temeljijo na načelu minimalne uporabe sile. Mednje spadajo tudi mirovne operacije. Njihova moč je moralna avtoriteta (glej Grizold 1999).

Mirovne operacije se izvajajo v mednarodnem okolju ob navzočnosti številnih mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij ter podjetij, domače in tuje javnosti ter potekajo na civilni in vojaški način ob sodelovanju obeh organizacij. Gre za mesto prepletanja političnih interesov v nestabilnem okolju, kar terja širšo mednarodno sodelovanje in usklajevanje na vseh funkcionalnih področjih, tudi na področju zagotavljanja podpore.

Vojaške organizacije razvijajo logistične skupine, enote, oddelke, ki nudijo pomoč v vojaških operacijah, vojsko oskrbujejo s silami in sredstvi ter na ta način omogočajo nemoteno delovanje. Vojaška logistika uresničuje številne nebojne naloge. Področje zagotavljanja podpore v mirovnih operacijah se nanaša na uresničevanje številnih tovrstnih nebojnih nalog, zagotavljanje sil in sredstev ter nudenje storitev v podporo mirovni operaciji. Tako logistika neposredno ne izvaja mirovnih nalog, ampak omogoča njihovo delovanje, skrbi zanje in podpira njihovo delovanje.

Logistiki načrtujejo, organizirajo in izvajajo podporo za vojaške operacije. Tako logistika zapolnjuje vrzel, ki nastaja ob delovanju vojaških operacij. Številni vojaški dokumenti opozarjajo na mnogovrstne izzive, s katerimi se srečuje logistika v mirovnih operacijah, ki delujejo pod okriljem Organizacije združenih narodov. Zanimivo bo ugotoviti, kako je zastavljen celoten logistični sistem v tako specifičnih operacijah.

¹ Mehanizmi so: mirno reševanje sporov; akcije ob ogrožanju in kršitvi mednarodnega miru; mirovne operacije; instrumenti mirnega reševanja sporov so: preprečevanje, vzpostavljanje, vzdrževanje, graditev ... mednarodnega miru in varnosti (glej Grizold 1999: 64).

Velja omeniti, da se vojaške organizacije skozi zgodovino ves čas srečujejo s težavami logistične zagotovitve svojih enot v delovanju. Izidi številnih operacij so bili odvisni od preskrbljenosti borcev z orožjem in strelivom, hrano, obleko itd. Države so ves čas iskale ustrezne rešitve za optimalno preskrbo in sploh zagotavljanje stalne podpore delovanja lastnih sil. Optimalne rešitve še danes ni. Še vedno obstaja temeljni problem, kako optimalno zagotoviti podporo vojaškim silam v delovanju. Ključna težava, ki se kaže v logistični podpori mirovnih operacij Organizacije združenih narodov, je usklajevanje med državami, ki na eni strani z zapletenimi postopki omejuje delovanje mirovnih sil, po drugi strani pa logistično načrtovanje pogosto ni v sozvočju z dejanskim stanjem znotraj območja delovanja mirovnih operacij. Prav zaradi tega so zahodne države velikokrat zadržane do sodelovanja v klasičnih mirovnih operacijah, ki potekajo pod okriljem Organizacije združenih narodov, kar slabi moč delovanja te organizacije. V ospredje prihajajo finančni motivi sodelovanja v mirovnih operacij, katerih se bolj poslužujejo države tretjega sveta. V zadnjem času je moč opaziti, da se za uresničevanje nalog in ciljev posameznih mandatov Organizacije združenih narodov aktivirajo mednarodne regionalne organizacije, več se civilno vojaško sodelovanje, pomen dobivajo civilni funkcionalni strokovnjaki. Pipenbaher (glej Pipenbaher 2005: 37) ugotavlja, da se s tem spreminja klasična organizacijska sestava mirovnih sil, v ospredje prihaja sprotno načrtovanje in usklajevanje sestave sil med Organizacijo združenih narodov, Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi, Evropsko unijo in drugimi regionalnimi povezavami, vključno s civilnimi funkcionalnimi strokovnjaki.

1. METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 OPREDELITEV PREDMETA PREUČEVANJA

Diplomska naloga z naslovom *Logistika v mirovnih operacijah OZN* proučuje in prikazuje proces vzpostavljanja logistične mreže znotraj Organizacije združenih narodov za potrebe mirovnih operacij. Namen diplomske naloge je, proučiti logistiko v mednarodnih mirovnih silah Organizacije združenih narodov od trenutka, ko je odločitev o mirovni operaciji sprejeta, pa do takrat, ko območje delovanja začnejo zapuščati vojaki držav članic kontingenta mirovnih sil.² Za prikaz logistične podpore bom moral natančno proučiti načrtovanje delovanja mirovne operacije Organizacije združenih narodov, iz katere bo vidna umeščenost logistične podpore. Zaradi procesnega načina delovanja mirovnih operacij Organizacije združenih narodov bom logistično podporo obravnaval stopenjsko. Za nazornejši prikaz moram ugotoviti pravni okvir logistične podpore mirovne operacije Organizacije združenih narodov, aktivnosti, ki potekajo med Organizacijo združenih narodov, državami članicami kontingenta in državami gostiteljicami,³ vključiti je potrebno tudi številne mednarodne vladne in nevladne organizacije, agencije in oblasti ter gospodarske subjekte, ki se vključujejo v organizacijo logistične podpore mirovnim operacijam Organizacije združenih narodov.

1.2 OPREDELITEV CILJA PREUČEVANJA

Cilj naloge je, prikazati logistično podporo mirovnim operacijam, ki potekajo pod pokroviteljstvom Organizacije združenih narodov. Analiziral bom proces načrtovanja, organizacije in izvajanja logistične podpore.

² *Sile* so vse komponente sil Organizacije združenih narodov, ki obsegajo vojaške sile za posredovanje, glavne obrambne ali dodatne sile- te sile so lahko nacionalne ali večnacionalne sestave ter civilni deli sil, kot je to opredeljeno v sporazumu med pogodbenicami o statusu njihovih sil. Sile vključujejo tudi vso osebje, materialna sredstva in blago (glej Pipenbaher 2006: 18).

Države kontingenta so: države članice Organizacije združenih narodov, ki sodelujejo v mirovni operaciji Organizacije združenih narodov, oz. države, ki prispevajo vire (sile in sredstva) v mirovno operacijo Organizacije združenih narodov.

³ Država gostiteljica je država, na katere ozemlju so nameščene mirovne sile Organizacije združenih narodov in/ali druge organizacije, na njem delujejo ali ga prečkajo; država gostiteljica lahko zagotavlja sile in oskrbo za mirovne sile Organizacije združenih narodov.

1.3 METODOLOŠKI PRISTOP

V diplomskem delu so prikazane različne metode proučevanja; osnovni pristop je metoda *analize in interpretacije pisnih virov*, ki temelji na proučevanju podatkov iz razpoložljivih primarnih in sekundarnih virov, ter je bila uporabljena za doseg splošnega razumevanja obravnavane tematike, urejanja virov ter njihovega presojanja o uporabnosti za diplomsko delo. Opisna metoda služi za opis, analizo in razumevanje delovanja samega procesa načrtovanja, organizacije in izvajanja logistične podpore za mirovne operacije Organizacije združenih narodov. Uporabil sem tudi metodo *statistične obdelave podatkov* o začetku mirovnih operacij po povzeti tipologiji. Z uporabo analitično-sintetične metode sem razstavil posamezne dele virov ter jih ustrezno sestavil in podal končne ugotovitve.

1.4 VSEBINA NALOGE

Diplomsko nalogo sestavljajo kazalo, uvod, metodološko-hipotetični okvir, vsebinski del, zaključek in seznam literature. V uvodnem delu predstavljam vpetost Organizacije združenih narodov v zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti ter reševanje konfliktov skozi varnostne elemente, med katere spadajo tudi mirovne operacije, ter prikazujem osrednji pomen logistike za uspešno zagotovitev delovanja mirovnih operacij. V metodološkem delu opredeljujem predmet in cilje proučevanja, hipoteze in osnovne pojme. V vsebinskem delu predstavljam pravne okvire mirovnih operacij, delovanje posameznih organov Organizacije združenih narodov ter prikazujem proces planiranja, organizacije in izvedbe logistične podpore za potrebe delovanja mirovnih operacij Organizacije združenih narodov. V nadaljevanju prikazujem tudi izvedene načine sodelovanja držav in ostalih nosilcev logistične podpore v mirovnih operacijah ter načine plačevanja stroškov za mirovne operacije. V zaključnem delu podajam ugotovitve ter verifikacijo hipotez. Na koncu je prikazan seznam uporabljene literature.

1.5 HIPOTEZI

Hipoteza 1: Elementi logističnega načrtovanja Organizacije združenih narodov niso povezani v celovit sistem, ampak prihaja do pojava »ad hoc« iskanja njenih nosilcev.

Hipoteza 2: Logistična podpora v mirovnih operacijah Organizacije združenih narodov v začetnih fazah temelji bolj na vojaškem, pozneje bolj na civilnem elementu.

1.6 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

1.6.1 MIROVNE OPERACIJE

Mirovne operacije so v literaturi opredeljene kot »dejavnost preprečevanja, zadrževanja, umirjanja in prenehanja sovražnosti tako v posamezni državi kot med njimi, organizirana v OZN z namenom, preprečiti izbruh konfliktov, vzpostavljati, vzdrževati in izgrajevati mednarodni mir in varnost« (Grizold 1999: 44). Gre torej za »kompromis med v UL OZN zapisanimi sredstvi mirnega reševanja sporov in elementi vojaškega posredovanja, ki ni standardiziran, pač pa se s pooblastili mandata prilagaja razmeroma vsakemu posameznemu kriznemu žarišču« (prav tam 1999: 43).⁴

Jelušičeva s pojmom mirovne operacije razume »vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru« (Jelušič 2005: 12).

1.6.2 LOGISTIKA

V slovenščino bi pojem logistika lahko prevajali z besedo *oskrba*, kar obsega »oskrbovanje oboroženih sil z materialnimi sredstvi ter gradnja in vzdrževanje vojaških objektov« (Slovar slovenskega knjižnega jezika 1991: 632).⁵

Beseda logistika se danes uporablja na številnih družbenih področjih, vsem pa je skupno to, da besedi logistika dodajo tudi ustrezen pridevnik. Tako najdemo pojme gospodarska logistika, proizvodna logistika, vojaška logistika itd. Gre namreč tako za »institucionalizirano

⁴ »Operacija je najvišja in najbolj zapletena oblika bojevanja, ki na temelju enotne zamisli in načrta, na enotnem prostoru in v določenem časovnem obdobju združuje in usmerja borbe, boje in druge taktične postopke zaradi uresničitve strateškega ali operativnega cilja bojevanja. Rezultati operacije praviloma bolj ali manj vplivajo na (splošni ali delni) izid določenega obdobja vojne, včasih pa celo celotne vojne. Teorija in praksa operacije je običajno predmet proučevanja bodisi strategije bodisi operatike, pogosto pa tudi obeh disciplin hkrati« (Lubi 2005: 221).

⁵ Izvor pojma logistika je potrebno iskati v Antiki. Preko korena besede *logos*, katere samostojno stoječi pomen je nepojasnen, pridemo do samostalnika *logismos*, ki pomeni spretnost računanja ali računstvo, lahko pa tudi premišljevanje, sodba, mišljenje, načrt, pamet. Pridevnik *logistikos* pa označuje nekoga, ki obvlada opisane spretnosti (Logistik – Etymologische Abteilung, 1967 v Prebilih 2006: 222).

in skrbno organizirano obliko oskrbe v poseben (pod)sistem« (Prebilič 2006: 221) kakor tudi za neprekinjen proces, zato govorimo o »sistemske organizirani dejavnosti« (prav tam: 221).

Logistika kot znanstvena disciplina lahko pomeni tudi hkratno uporabo inženirstva, operacijskih in menedžerskih veščin, ki skupaj tvorijo produkt. Kvaliteta, zanesljivost in možnost za upravljanje in vzdrževanje tega produkta podpirajo njegovo varno in ekonomično rabo za njegov namen skozi načrtovano dobo (glej Langford 1995).

V pomoč pri razumevanju dejavnosti vojaške logistike mi je tudi doktrinarni dokument o uporabi, organiziranju in delovanju Slovenske vojske, ki v svojih načelih izhaja tudi iz zavezniške doktrine združenih sil. »Logistična podpora je dejavnost, ki se izvaja za zagotovitev sposobnosti za delovanje in ohranjanje vzdržljivosti sil za vse načine in vrste delovanj. Obsega aktivnosti, ki se nanašajo na pridobivanje, skladiščenje, razdelitev, vzdrževanje in upravljanje vojaške infrastrukture, zagotavljanje storitev in zdravstveno oskrbo. Izvaja se v okviru šestih, medsebojno povezljivih in soodvisnih funkcionalnih področjih: oskrbovanje, premiki in transport, vzdrževanje, zdravstvena oskrba, vojaška infrastruktura in finančna zagotovitev« (Vojaška doktrina 2006: 96).

Pri iskanju natančne opredelitve pojma logistika ne moremo mimo pojmov gospodarska logistika in vojaška logistika, logistični sistem in logistični proces ali logistična dejavnost.

1.6.2.1 Ekonomska logistika in sodobni logistični sistemi

Po uporabi vojaških logističnih konceptov v II. svetovni vojni (glej Prebilič 2004: 41) se je začela logistika umeščati tudi na ekonomsko področje, sprva v obliki fizične distribucije blaga, grajenja fizičnih distribucijskih sistemov, kasneje pa tudi v obliki transporta, skladiščenja, ravnanja z zalogami, naročanja, poprodajnih storitev, embaliranja ter samega materialnega poslovanja (napovedovanje povpraševanja, nabave, načrtovanja potreb, načrtovanja proizvodnje in vmesnih zalog). Tako zajema opredelitev logistike na tem področju »dejavnost premikanja materije in informacij z mesta njihove proizvodnje do mesta njihove uporabe« (Ogorelc v Prebilič 2004: 41). Znotraj ekonomskih poslovnih sistemov se je razvila tudi *podjetniške logistika*, znotraj večjih logističnih sistemov pa nabavna logistika, notranja logistika, prodajna logistika, poprodajna logistika. (glej Prebilič 2004). Globalizacija svetovnega prebivalstva je dala logistiki pomembno mesto tako znotraj podjetja kot

narodnega gospodarstva (glej Prebilič 2004). Logistične storitve rešujejo probleme prostorske in časovno neenakomerne proizvodnje blaga ob upoštevanju lastnosti blaga (glej Ogorelc v Prebilič 2004: 42). Danes se logistika vse bolj pojavlja v službi zniževanja stroškov podjetja in večje organizacijske sposobnosti podjetja. Organizacijska logistika zajema »oblikovanje, krmiljenje, uravnavanje in izvedbo celotnega toka energije, informacij, oseb in posebno snovi (material in proizvod) v sistemih in med njimi« (Kirsch v Prebilič 2004: 43).

Kljub temu da je danes beseda logistika v splošni rabi pogosto v povezavi s prevoznimi sredstvi, distribucijskimi posli ali organizacijo teh storitev, pa sodobna ekonomska teorija umešča logistiko v vse gospodarske sektorje (primarni, sekundarni, terciarni, kvartarni in kvintarni), in sicer kot podporna dejavnost. Znotraj teh dejavnosti je logistiko mogoče preučevati kot znanstveno disciplino ali/in kot dejavnost. Temu ustrezno se poimenujejo tudi logistične aktivnosti v posameznih sektorjih gospodarstva, kot so npr. primarni logistični sistemi, sekundarni logistični sistemi itd. Glede na prostorsko in vremensko dimenzijo procesa delovanja posameznih sektorjev proizvodnje pa delimo logistične procese še v kategorije in podkategorije. Zelenika (glej Zelenika 2006: 167) pozna mega logistične sisteme, globalno logistične sisteme, makro logistične sisteme, mikro logistične sisteme, meta logistične sisteme, inter logistične sisteme, intra logistične sisteme, servisno logistične sisteme, informacijsko logistične sisteme in menedžersko logistične sisteme.

Tako na primarni ravni sodobni avtorji (glej Zelenika 2006) govorijo o poljedeljski logistiki, gozdarski logistiki, lovni logistiki, rudarski logistiki itd. Primarna logistika povezuje predvsem primarne proizvode v nek primarno logistični sistem, kjer se pomembno vključuje špediterska dejavnost, ki organizira prevoze in distribucijo surovin, polproizvodov in proizvodov ter njihovih sredstev z vsemi prevoznimi sredstvi. Na sekundarni ravni se proizvodna industrija (hrane, pijače, tekstila, lesa, nafte, energije, kemikalij, jedrske energije, železa, strojev, prevoznih sredstev ... oskrba z električno energijo, plinom, vodo; gradbeništvo) povezuje v logistične sisteme, ki tvorijo temelj ne samo na sekundarni, pač pa tudi na vseh ravneh gospodarstva (primarna, sekundarna, terciarna, kvartarna in kvintarna). To pomeni, da sekundarna logistika tvori osnovne predpostavke za vse človeške aktivnosti, kar z drugimi besedami pomeni, da materialni in storitveni proizvodi sekundarne logistike tvorijo proizvodne in storitvene zmogljivosti za logistične aktivnosti ostalih sektorjev v

gospodarstvu.⁶ Terciarni logistični sistem je najpomembnejši podsistem univerzalnega logističnega sistema, saj omogoča vse procese proizvodnje vseh proizvodov in storitev za vse človeške aktivnosti vseh gospodarskih sektorjev. Gre za t. i. logistiko logistike, saj brez trgovinske in prometne logistike ne more obstajati nobena druga vrsta logistike. Poleg njiju na terciarni ravni avtor omenja še transportno logistiko, manipulacijsko logistiko, skladiščno logistiko, distribucijsko logistiko, špeditersko logistiko, agencijsko logistiko, kurirsko-hotelirsko logistiko, turistično logistiko in logistiko ostalih dejavnikov, ki se pojavljajo z razvojem družbe. Na terciarni ravni logistični sistemi dokaj samostojno delujejo.⁷ Kvartarna in kvintarna logistika predstavljata nadgradnjo sekundarne in kvartarne logistike. Kvartarna logistika vpeljuje tiste logistične aktivnosti, ki omogočajo kvalitetnejšo, bolj dostojanstveno in bolj plemenito življenje ljudi na mikro, makro in globalnem nivoju. Te aktivnosti se nanašajo na vzgojo in izobraževanje, znanost, kulturo, zdravstvo, socialo, komunalo, rekreacijo itd. Glede na dosedanji razvoj znanosti in tehnologije nekateri avtorji govorijo tudi o kvintarno logističnem sistemu, ki se nanaša na pravne, demokratične, organizacijske in druge vidike življenja ljudi, kjer se ustrezno razvije javno upravna logistika, vojaška logistika, sodna in pravosodna logistika, varnostna logistika, finančna logistika itd. (glej Zelenika 2006).

Tako je glede na dosedanji razvoj znanosti in tehnologije moč logistiko vpeti v vse gospodarske sektorje in vsa področja človekovega življenja. S tega stališča logistika omogoča medsektorske in znotrajsektorske gospodarske tokove in je torej podporna dejavnost gospodarstvu.

Zelenika je postavil definicijo univerzalnega logističnega sistema, ki predstavlja sistem medsebojno in smotrno povezanih ter vplivnih podsistemov in elementov,⁸ ki ob pomoči

⁶ Sekundarna logistika omogoča transformacijo surovin, polproizvodov in proizvodov do uporabnika in/ali predelovalca, in to z minimalno izgubo energije.

⁷ Na terciarni ravni se pojavljajo tudi t. i. logistični menedžerji in strokovnjaki, ki omogočajo, da logistični sistem deluje; ti strokovnjaki so ponavadi izvedenci za posamezne faze terciarne industrije.

⁸ Elementi logistične proizvodnje so: a) logistična infrastruktura oz. nepremična logistična sredstva (prometnice, skladišča, blagovno distribucijski centri, terminali itd.); b) logistična suprastruktura oz. logistična sredstva, ki omogočajo premike materialov v procesu nabave, proizvodnje, prodaje, manipulacije, prevoza, distribucije (vse vrste in tipe prevoznih ter pretovornih sredstev za podporo, pomoč, oskrbo); c) logistični intelektualni kapital (znanje, izkušnje, sposobnosti logističnih menedžerjev in drugih logističnih strokovnjakov, tehnologija, organizacijska kultura, informacije in baze podatkov o potencialnih partnerjih in uporabnikih logističnih proizvodov in storitev); č) informacijska tehnologija (omogoča shranjevanje, distribucijo, izmenjavo informacij med logističnimi subjekti v vseh logističnih sistemih na vseh ravneh); d) finančni potencial (imovina, denar, vrednostni papirji itd.) ter ostali elementi logistične proizvodnje (energetski viri, organizacijska struktura, organizacijska klima itd.) (glej Zelenika 2005).

logistične infrastrukture, logistične suprastrukture, logističnega intelektualnega kapitala in drugih potencialnih resursov v visokosofisticirani logistični industriji⁹ omogočajo uspešno, učinkovito in racionalno proizvodnjo logističnih proizvodov (glej Zelenika 2006: 166).

Glede na značilnosti okolja, ki zaznamuje delovanje mirovnih operacij Organizacije združenih narodov (sporazumi med državami, sodelovanje različnih vojaških in političnih sistemov, nestabilno okolje, oskrba mirovnikov s sredstvi in storitvami, kot so hrana, obleka, orožje, strelivo, vozila, informacije itd.), bi lahko dejal, da logistična podpora znotraj teh operacij vključuje vse gospodarske ravni in področja človekove dejavnosti.¹⁰ V specifični logistični industriji, kot je npr. vojaška logistična industrija, se vojaško logistična suprastruktura prilagodi zahtevam proizvodnje te industrije.

1.6.2.2 Vojaška logistika

Logistika se vedno vključuje v večje sisteme oz. zagotavlja njihovo delovanje. Iz vojaških izkušenj iz zgodovine, in sicer od Ludvika XVI. preko snovanja Napoleonovega vojaškega sistema v zapisih Antoine Henry Jominija, ugotovimo, da je vojaške logistika vključena v vojaške strategije, doktrine in naloge (glej Prebilič 2006: 222). Pojavi se tudi pojem logistična strategija, ki pomeni »načrtno uničevanje logističnega sistema nasprotnika«, kar je bilo uporabljeno v II. svetovni vojni z uničevanjem nemške industrije, infrastrukture in visokim številom civilnih žrtev (glej Prebilič 2006: 225).

Vojaška logistika se je približala torej ne samo vojaški strategiji, doktrini, temveč je neposredno povezana tudi s celotnim industrijskimi resursi države, ali, kot pravi Eccles (glej Eccles v Prebilič 2006: 223), logistika je »most med nacionalnim gospodarstvom in oboroženimi silami /oz./ povezovalni most med splošnimi gospodarskimi viri in obrambno-vojaškimi podsistemi posameznega naroda, pri čemer je prvenstvena skrb načrtovanje in izvajanje vseh ukrepov za uresničitev strateških in operativnih zamisli. Umetnost logistike je povezovanje strateških, operativnih in taktičnih načrtov z dejanskimi razmerami na bojišču« (Doctrine for Logistic Support of Joint Operation v Prebilič 2006: 224). Vojaška logistika se torej trdno drži tudi besede sistem. »Vojaška logistika je velik organizacijski posel, ki se

⁹ Logistična industrija obsega vsa logistična znanja in logistične aktivnosti na gospodarskem in negospodarskem področju človekovega delovanja (glej Zelenika 2005).

¹⁰ Ob upoštevanju sodobne ekonomske teorije je moč logistiko v mirovnih operacijah, kot jo razumejo pri OZN, uvrstiti tudi v specifično okolje kvintarnega vojaškega logističnega sistema, kateremu so ustrezno prilagojeni elementi logistične suprastrukture.

nanaša na načrtovanje, pripravo in zagotavljanje vojaškega materiala za podporo vojaškim enotam, tako da omogočajo njihovo življenje, premike in usposabljanje v miru, mobilizacijo in bojno razvijanje v kriznih razmerah ter bojevanje v vojni in vzdrževanje miru« (Eccles v Prebilič 2006: 223).

Lubi opredeli logistiko kot zaledna logistična oskrbljenost, ki obsega ukrepe in dejavnosti, s katerimi se oboroženim silam zagotavljajo čimbolj ugodne materialne in zdravstvene zmožnosti za življenje, delo in izvajanje oboroženega boja. V omenjeno opredelitev uvršča zagotavljanje prehrane, preskrbo z materialnimi sredstvi (tako orožjem kot vojaško operemo), vzdrževanje le-teh, zdravljenje ranjenih in bolnih (tudi živali), prevoz, asanacijo bojišča in protipožarno zaščito. Lubi komponente vojaške logistike podrobneje razdeli v *tehnično oskrbljenost* (preskrba in vzdrževanje materialno tehničnih sredstev), *intendantsko oskrbljenost* (intendantska materialna sredstva, potrošni in drobni intendantski material ter uslužne intendantske storitve: pranje, striženje itd), *sanitetno oskrbljenost* (preventivna medicinska zaščita - higiensko profialkitični ukrepi, sanitarni nadzor, zdravstvena vzgoja; oskrbe poškodovanih in bolnih ter preskrba s sanitetnimi materialnimi sredstvi), *veterinarsko oskrbljenost* (veterinarska zaščita in nadzor, dresura in dopolnitev enot z živalmi), *prometno oskrbljenost* (uporaba raznovrstnih komunikacij, urejeno premikanje kolon in vozil, smotrna izraba razpoložljivih transportnih sredstev), *gradbeno oskrbljenost*, ki se nanaša na vojaške komplekse in nepremičnine za namestitev ljudi in materialnih sredstev (prostorsko urbanistično planiranje, gradnja, vzdrževanje in upravljanje), *finančno oskrbljenost* (načrtovanje, razpolaganje in nadzor nad finančnim poslovanjem ter samo financiranje) in *protipožarno zaščita* (preprečuje, zmanjšuje in odpravlja požare in posledice požarov) (glej Lubi 2005).

1.6.2.3 Značilnosti logistike v mednarodni sestavi sil

Logistična podpora nacionalnih sil zahteva natančno harmonizacijo postopkov in procesov, kjer prihaja v ospredje načrtovanje, organizacija in izvajanje podpore za nemoteno delovanje vojaške sile. Ko pa prihaja do sodelovanja držav na mednarodnem nivoju, kjer se srečujejo nacionalni logistični sistemi, postanejo postopki usklajevanja še bolj zapleteni. Poleg omenjenega prihajajo v ospredje tudi pogajanja med državami, katerih rezultat je ustanovitev optimalnega logističnega sistema. Organizacije, ki imajo razvitejšo vojaško strukturo in uveljavljene postopke odločanja in komuniciranja, lažje izvajajo zahtevnejše in raznovrstne

naloge za potrebe mirovnih operacij (glej Vegič 2005: 80). Razmerja med državami, ki so vključene v logistični sistem, so bolj dodelana, naloge, cilji in pomen področja podpore držav so določene in zapisane v njihovih strateških in doktrinarnih dokumentih.

Tako Nato opredeljuje logistiko kot »znanost o načrtovanju, premeščanju in zagotavljanju vzdržljivosti sil. V najširšem pomenu vključuje tudi razvoj, pridobivanje, skladiščenje, prevoz, distribucijo, vzdrževanje, evakuacijo in razdelitev materiala, prevoz oseb, pridobitev ali izgradnjo, vzdrževanje in upravljanje namestitvenih zmogljivosti, razvoj ali zagotavljanje storitev ter zdravstveno zagotovitev« (AAP-6 v Pipenbaher 2006: 12).¹¹

Organizacija združenih narodov zaradi narave poslanstva organizacije ne pozna svoje lastne logistične organizacijske strukture. Sistem logistične podpore za mirovne operacije se vzpostavi na podlagi dogovorov med državami, ki so pripravljene sodelovati v določeni mirovni operaciji. Tak sistem nastane za vsako mirovno operacijo posebej, nosilke so države, ki prispevajo v mirovno operacijo svoje sile in sredstva in druge oblike podpore. Skladna temu je opredelitev logistične podpore Organizacije združenih narodov, ki se glasi, da je logistika znanost o načrtovanju in izvajanju administracije, premikanja in vzdrževanja sil ter vsebuje aktivnosti, ki so v povezavi s komunikacijami, inženirstvom in letalskimi službami (glej Dokument 2). Tako logistična podpora, kot jo razume Organizacija združenih narodov, daje pomen sodelovanju akterjev držav članic, posebna pozornost je namenjena tudi civilno vojaškemu odnosom. Pri tem se logistični načrtovalci srečujejo s številnimi upravnimi, pravnimi, jezikovnimi, organizacijskimi, kulturnimi in tehničnimi omejitvami. Po drugi opredelitvi logistika znotraj mednarodne sestave sil zajema pogajanja, načrtovanje, usklajevanje in uresničevanje logistične podpore med civilnimi in vojaškimi deli držav članic in mednarodnimi organizacijami. Vključuje tako sredstva, tehnologijo, opremo in službe članic kakor tudi njihovo prizadevanje za »prežemanje« (angl. *intermeshing*) politik, programov, postopkov in ostalih pomembnih dejavnikov vojaške in nacionalne podpore za

¹¹ Pipenbaher pravi, da je Nato zaradi udeležbe številnih mednarodnih subjektov v operacijah izoblikoval posebne mehanizme in postopke za zagotovitev usklajenega načrtovanja in opravljanja skupnih nalog na področju podpore, v katere so vključena Natova strateška, regionalna in druga poveljstva ter organi. Pri tem imata ključno vlogo Skupni usmerjevalni odbor za podporo države gostiteljice in Mednarodni združeni logistični center. Države znotraj zaveznitva se v dogovorih, sporazumih in načrtih dokončno dogovorijo o izdelkih, sredstvih in storitvah, ki jih bodo ponudile silam Nata za zagotovitev podpore. Pri tem ima pomembno vlogo sistem logističnega poročanja, ki Natovim poveljnikom omogoča, da imajo stalen pregled nad zagotavljenostjo na področju podpore. Sistem logističnega poročanja je pomemben vzvod za nadaljnje dejavnosti, predvsem na strateški in drugih ravneh načrtovanja teh operacij (glej Pipenbaher 2006: 14).

izgradnjo logističnega sistema med državami članicami, ki prispevajo k misijam in ki jih podpira Organizacija združenih narodov v svetu (Dokument 2).¹²

Strnem lahko, da beseda logistika v svojem funkcionalnem smislu pomeni pretočnost, bodisi pretočnost ljudi in dobrin bodisi, na vojaškem področju, pretočnost vojaških sil, ki zajemajo vojaško in civilno osebje ter vojaška sredstva (orožje in oprema, sanitarna sredstva, prehrana, vozila, sredstva za komunikacije itd.). Logistika torej omogoča vzpostavljanje procesov med naštetimi sredstvi in aktivnostmi oz. omogoča delovanje temeljne dejavnosti, kar pa zahteva natančno načrtovanje procesa in poznavanje globalnih družbeno ekonomskih procesov.

2. TEMELJNA NAČELA IN MEHANIZMI OZN ZA OHRANJANJE MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI

Po Ustanovni listini Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju UL OZN) ima Varnostni svet »prvenstveno odgovornost za ohranitev mednarodnega miru in varnosti« (Ustanovna listina ZN 1992: 15). K temu si morajo prizadevati tudi države, morebitne spore pa reševati »s pogajanjem, z anketo, s posredovanjem, s spravo, z razsodništvom, s sodno rešitvijo, z obračanjem na regionalne ustanove ali regionalne dogovore ali pa z drugimi mirnimi sredstvi po njihovi lastni izbiri«, pravi 33. člen UL OZN (Ustanovna listina ZN 1992: 19). Ko so ti mehanizmi izčrpani, ima Varnostni svet pravico, kot je zapisano v 34. členu: »raziskovati vsak spor ali pa vsako situacijo, ki bi utegnila pripeljati do mednarodnega trenja ali izzvati spor« (Ustanovna listina ZN 1992: 19). Varnostni svet o konfliktih obveščajo države članice Organizacije združenih narodov, države nečlanice Organizacije združenih narodov, če so kot strani vpletene v sporu in prevzamejo obveznosti mirnega reševanja sporov ter generalni sekretar Organizacije združenih narodov (glej Ustanovna listina ZN 1992). Varnostni svet ali drugi za to odgovoren organ Organizacije združenih narodov lahko ustanovi tudi posebno preiskovalno komisijo ali odbor, ki ugotovi stanje na morebitnem kriznem območju (Grizold 1999: 40).

Za uresničevanje načela mednarodnega miru in varnosti z miroljubnimi sredstvi lahko Varnostni svet sprejme vrsto ukrepov, ki so opredeljeni v VI. in VII. poglavju UL OZN (glej Ustanovna listina ZN 1992). Poglavje VI. določa, da je potrebno vse mednarodne spore, ki bi lahko ogrozili mednarodni mir in varnost, urejevati v Varnostnem svetu ali Generalni skupščini. Če pa Varnostni svet ugotovi, da obstaja resna ogroženost miru ali celo akt agresije, lahko uporabi širše pristojnosti, ki mu jih daje VII. poglavje (glej Ustanovna listina ZN 1992). 41. člen UL OZN določa, da sme Varnostni svet »odločiti, katere ukrepe, ki ne vključujejo uporabo oborožene sile, je treba izvajati /.../ med te ukrepe lahko sodijo popolna ali delna prekinitev ekonomskih odnosov in železniških, pomorskih, zračnih, poštnih, telegrafskih, radijskih in drugih komunikacijskih sredstev ter pretrganje diplomatskih odnosov« (Ustanovna listina ZN 1992: 22). Če ti ukrepi po mnenju Varnostnega sveta ne zadostujejo, pravi 42. člen, da »sme z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami izvesti tako akcijo /.../ /ki/ lahko vključuje demonstracije, blokado in druge operacije, ki se izvedejo z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami članov Združenih narodov« (Ustanovna listina ZN 1992: 23). Vsekakor mora biti to akcija, »kakršna bi se mu zdelala potrebna za ohranitev ali

vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti« (Ustanovna listina ZN 1992: 23). »Za ta namen so dolžne vse članice Organizacije združenih narodov dati Varnostnemu svetu na razpolago potrebno oboroženo silo, ustrezno pomoč in zmogljivost. O načrtih za uporabo oborožene sile pri reševanju mednarodnih konfliktov odloča Varnostni svet ob pomoči Odbora vojaškega štaba (Military Staff Committee)« (Grizold 1999: 39). Aktivnosti mirnega reševanja sporov, ki jih Ustanovna listina združenih narodov posebej ne omenja, so skozi prakso dobile ime mirovne operacije.

Simma ugotavlja, da mirovne operacije pomenijo določen odmik od prvotno razumljenega pojma vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti, saj tovrstni postopki, ki jih je skozi zgodovino razvijala Organizacije združenih narodov, vključujejo uporabo vojaškega elementa oz. vojaških enot (glej Simma 1995: 572).

Mednarodnopravni in moralni temelji za vse vrste mirovnih operacij izhajajo tudi iz VIII. poglavja UL OZN (glej Pipenbaker 2005: 21). 52. in 53. člen UL OZN pravita, da Varnostni svet spodbuja razvoj mirnega reševanja lokalnih sporov s pomočjo lokalnih dogovorov ali regionalnih ustanov, ki jih uporablja, kjer je to primerno, da bi izvedel prisilno akcijo pod svojim vodstvom (glej Ustanovna listina ZN 1992).

2.1 MIROVNE OPERACIJE OZN

Mirovne operacije so torej vmesna oblika med načini mirnega reševanja sporov in akcij ob ogrožanju miru, ki jih izvaja mednarodna skupnost, institucionalizirana v Organizaciji združenih narodov proti državi »konflikta« (Grizold 1999: 40).¹³ Mirovne operacije so zelo prožna oblika dejavnosti, ki sodijo med sredstva mirnega reševanja sporov in uporabe vojaške sile. UL OZN jih ne omenja, a vendar imajo pravno veljavo znotraj pooblastila posameznega mandata, v mnogočem so rezultat konkretnih okoliščin, v katerih se razvijajo (glej Grizold 1999: 44). Lahko jih razumemo tudi kot »vmesni dejavnik med dvema sprtima stranema« (Urquhart v Grizold 1999: 44), v obliki »dejanja oboroženih in civilnih pripadnikov Organizacije združenih narodov, ki ne pomenijo vojaške prisile« (prav tam 1999: 44).

¹³ Nekdanji generalni sekretar OZN Dag Hammarskjöld je mirovne operacije imenoval operacije poglavja VI. in pol (glej Grizold 1999: 40).

Uporaba mirovnih operacij je odvisna od oblike intenzitete konflikta, njen osnovni namen je zagotavljanje varnostnih in redarskih služb, vzpostavljanje miru na kriznem območju; najpogosteje se izvajajo na območju, kjer je bil mir že kršen, kar pa ni pravilo (glej Grizold 1999: 40).

Grizold dalje pravi, da so mirovne operacije »eden od treh varnostnih mehanizmov, ki so skupaj pojavna oblika delovanja varnostnega sistema Organizacije združenih narodov. Znotraj mirovnih operacij pa je Organizacija združenih narodov razvila vrsto varnostnih instrumentov kot posamične oblike varnostnega mehanizma, kot so npr.: preventivna diplomacija, dejavnost vzpostavljanja miru (angl. *peacemaking*), dejavnost ohranjanja miru (angl. *peacekeeping*) ter dejavnost graditve miru (angl. *peacebuilding*). Razlikovanje omenjenih varnostnih instrumentov Organizacije združenih narodov ne pomeni zanikanja tesne povezanosti diplomatsko-političnih, vojaških, humanitarnih in drugih razsežnosti nadziranja in reševanja konfliktov med državami in v njih« (Grizold 1999: 49).

Tovrstne operacije pomenijo v vsebinskem in funkcionalnem smislu raznovrstnost ukrepov, mehanizmov in aktivnosti, ki potekajo na podlagi mandata in pod vodstvom Organizacije združenih narodov, izvajajo pa jih mednarodne vojaške in civilne strukture držav, regionalnih organizacij ter skupnosti. Operacije potekajo na podlagi VI., VII. ali VIII. poglavja Ustanovne listine Združenih narodov« (Pipenbaher 2005: 18).

2.1.1 TEMELJNA NAČELA MIROVNIH OPERACIJ OZN

Vsaka mirovna operacije je operacija sama zase oz. je operacija »*sui generis*«. Pravno veljavo ji da njej lasten mandat. Na podlagi prakse delovanja je mirovne operacije mogoče strniti v pet temeljnih opredelitev: (1) *mednarodna narava delovanja mirovnih sil* (vsaka mirovna operacija se izvaja pod varstvom Organizacije združenih narodov, vodi jo generalni sekretar Organizacije združenih narodov, je instrument zagotavljanja miru, članice Organizacije združenih narodov pokrivajo stroške operacij); (2) *soglasje vseh v konflikt vpletenih strani* (konstruktivno sodelovanje z mirovnimi silami in omogočanje izvajanja mandata), (3) *nepristranskost* (delovanje v korist mirovne operacije), (4) *delovanje nacionalnih čet v okviru večnacionalnih mirovnih sil* (mirovne sile so sestavljene iz kontingentov držav članic)¹⁴ in (5)

¹⁴ praviloma bi se naj upoštevala enakomerna geografska zastopanost delov sveta; stalne članice Varnostnega sveta v njih naj ne bi sodelovale)

neuporaba sile (uporaba sile samo pri samoobrambi, posamezne operacije izvajajo neoboroženi opazovalci) (glej Grizold 1999: 46).

Za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti je poleg načel in mehanizmov Organizacije združenih narodov potrebno upoštevati tudi sam razvoj mirovnih operacij skozi zgodovino, ki so bistveno spreminjali naravo, lastnosti in strukturo mirovnih operacij (glej Pipenbaher 2005: 21).

2.1.2 RAZVITI TIPI MIROVNIH OPERACIJ OZN

Številni avtorji različno opredeljujejo oz. tipizirajo tovrstne mirovne aktivnosti dejavnosti Organizacije združenih narodov. V glavnem ločujejo mirovne operacije, ki so se izvajale med hladno vojno, od mirovnih operacij, ki so se izvajale po hladni vojni.¹⁵

Mirovne operacije vsebujejo naslednje temeljne prvine:

- a) *mirovno opazovanje* (angl. *Peace observation*): gre za manjše skupine opazovalcev Organizacije združenih narodov, ki so razporejene na krizna območja, znotraj katerega zbirajo dejstva o konkretni krizni situaciji. Opazovalci obveščajo generalnega sekretarja, le-ta pa Varnostni svet;
- b) *posredovanje in vzpostavitev prejšnjega stanja* (angl. *Mediation and Reconstruction*): je mirovno posredovanje Organizacije združenih narodov, ki vključuje tudi rzsodbo o

¹⁵ Nekateri avtorji menijo, da so pomembni mejniki mirovnih operacij med hladno vojno bili sledeči: 1) *vzpostavitev in izvajanje mirovnih operacij* (za nadzor arabsko izraelskega spora – UNTSO v letu 1948 in indijsko-pakistanskega spora – UNCIP in UNMOGIP v letu 1948/1949); 2) *mirovna operacija na Sinajskem polotoku* (odgovor na sueško krizo – UNEF med leti 1956–1967; gre za mirovno operacijo, ki je obsegala značilnosti operacij opazovanja, razmejevanja in pomoči ob prehodu iz konflikta v mir. Po hladni vojni je bil pomemben mejnik razvoja mirovnih operacij aktiviranje mednarodnih organizacij (EU, ZEU, OSCE, NATO), skladno z VIII. poglavjem UL OZN. Med regionalnimi organizacijami in OZN je prihajalo do posebne razdelitve nalog za uresničevanje ciljev številnih mandatov iz resolucij Varnostnega sveta. Pri tem so nastajale posebne kombinacije tipov mirovnih operacij in prehajanja med poglavji VI., VII. in VIII. Ustanovne listine Organizacije združenih narodov. Vojna na Balkanu je po mnenju avtorja pomenila izraz nemoči OZN za samostojno vodenje mirovnih operacij, razvila se je organizacija in dejavnost civilno-vojaškega sodelovanja (operacija IFOR oz. SFOR) ter prehod iz mirovne operacije OZN v operacijo v podporo miru, kjer gre iz pasivne (moč argumentov) v aktivno bojno podporo stranem, ki si prizadevajo za mir (operacija Nata proti bosanskim Srbom 30. 8. in 10. 9. 1995 je vzpostavila ravnotežje sil in začetek pogajanj v Daytonu; v letu 1995 in 1996 je Nato prevzel operacijo v podporo miru IFOR/SFOR, ki je imela mandat, preprečitev sovražnosti, zagotovitev premirja, demilitarizacija, razminiranje, varno okolje za vračanje beguncev, predaja nalog civilnim strukturam, nadzor meja in zagotavljanje svobode gibanja) (glej Pipenbaher 2005).

konfliktih in posredovanje socialne in gospodarske pomoči; izvaja se s pomočjo diplomacije in vojaškega delovanja;

- c) *posredovanje sil Organizacije združenih narodov* (angl. *Interposition of Forces*): preprečuje nadaljevanje konflikta, zagotavlja ohranitev prekinitve ognja, demilitarizacijo območij, preprečuje zunanje intervencije itd. (glej Grizold 1999)

Po koncu hladne vojne postajajo mirovne operacije vse bolj kompleksne, spreminja se vloga in poslanstvo mirovnih sil Organizacije združenih narodov. Marrack (glej Marrack v Grizold 1999) med seboj loči šest skupin mirovnih operacij Organizacije združenih narodov:

- a) *preventivno delovanje* – v to skupino sodijo posredovanja mirovnih sil Organizacije združenih narodov v obliki preventivnega delovanja oz. t. i. »zgodnjega opozarjanja pred izbruhom konflikta« (primer: posredovanje mirovnih sil Organizacije združenih narodov v Makedoniji – UNPRedEP) (prav tam 1999: 47).
- b) *ohranjanje miru* – gre za tradicionalne mirovne operacije Organizacije združenih narodov za ohranjanje miru (nadzor nad prekinitvijo ognja, ločitev sprtih strani, ustvarjanje razmer za rešitev spora po mirni poti). Tovrstne mirovne sile so bile po večini interpozicijske (primer: UNFICYP na Cipru že 30 let). Ločimo tri podtipa:
- neoboroženi vojaški opazovalci (npr. zahodna Sahara itd.)
 - oborožene interpozicijske sile (npr. na Cipru)
 - oborožene in neoborožene sile Organizacije združenih narodov kot podpora širše zastavljenim vojaškim akcijam Organizacije združenih narodov (npr. opazovalna misija na mejni črti med Irakom in Kuvajtom) (prav tam 1999: 47).
- c) *mirovne operacije za uresničevanje splošnega sporazuma, sklenjenega med sprtimi stranmi* – mirovne sile opravljajo naloge, kot npr. nadzor nad prekinitvijo ognja, demilitarizacija območij, skladiščenje ali uničenje orožja, ustanavljanje in usposabljanje novih oboroženih sil, vzpostavljanje državne uprave, nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic, opazovanje, nadzor in vodenje volitev itd. (npr. mirovne sile Organizacije združenih narodov v zahodni Sahari itd.) (prav tam 1999: 47).

- d) *zaščita razdeljevanja humanitarne pomoči*, ko še potekajo spopadi – težave mirovnih sil izhajajo iz vojnih razmer, soočanje z oboroženimi skupinami izven nadzora priznanih političnih oblasti (npr. mirovne sile Organizacije združenih narodov v Somaliji itd.) (prav tam 1999: 47).
- e) *stabilizacija razmer in ponovna vzpostavitev državnosti* – gre za mirovno posredovanje sil Organizacije združenih narodov v državi, kjer vlada brezpravje in kjer so njene institucije porušene. Mirovne sile posredujejo v skladu s programi, ki vključujejo: humanitarno pomoč, ustvarjanje razmer za prekinitev ognja, razorožitev enot, doseg političnega kompromisa med sprtimi stranmi, ožvitev gospodarstva, gradnja politično-administrativnih struktur. Mandat sil Organizacije združenih narodov v teh primerih predvideva širšo uporabo sile (npr. mirovne sile Organizacije združenih narodov v Somaliji) (prav tam 1999: 47).
- f) *preprečitev kršitev s pomočjo prisile* (dogovore, sporazume v konkretnem mednarodnem konfliktu). V teh primerih »gre za situacijo, ko so sprte strani v spopadu dosegle sporazum s pooblastilom, da lahko mirovne sile Organizacije združenih narodov uporabijo silo proti kateri koli strani, ki bi kršila premirje ali druge dogovore v sporazumu. Mandat teh mirovnih sil se razlikuje od peacekeeping operacij v tem, da lahko enote uporabijo silo, ki ni nujno v samoobrambi« (prav tam 1999:48).

Z aktiviranjem regionalnih organizacij v mirovne operacije, ki potekajo pod okriljem Organizacije združenih narodov, se pojavljajo tudi sodobne tipologije mirovnih operacij, kot jih razumejo regionalne organizacije. Organizacija zveze NATO namesto izraza mirovne operacije uporablja izraz operacije v podporo miru. Pipenbaher ugotavlja, da »Natovi politični, strateški in doktrinarni dokumenti Severnoatlantske zveze Nato definirajo operacije v podporo miru širše kot dokumenti Organizacije združenih narodov, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi ter dokumenti Evropske Unije (Pipenbaher 2005: 19).¹⁶

¹⁶ Natova tipologija loči šest vrst operacij v podporo miru, in sicer: **a) operacije vzdrževanja miru** (*angl. Peacekeeping Operations – PK*); **b) operacije za vsiljevanje miru** (*angl. Peace Enforcement – PE*); **c) operacije preprečevanja konfliktov** (*angl. Conflict Prevention*); **č) operacije za vzpostavljanje miru** (*angl. Peacemaking*); **d) operacije za izgradnjo miru** (*angl. Peace building*); **e) operacije zagotavljanja humanitarne pomoči** (*angl. Humanitarian Relief*). V povezavi s tem je mogoče ločiti operacije, ki se izvajajo v skladu z načeli VI. poglavja, od operacij, ki potekajo v skladu z načeli VII. poglavja Ustanovne listine Organizacije združenih narodov. Operacije iz načel VI. poglavja UL OZN obsegajo operacije vzdrževanja miru (nadzorovanje in pospeševanje mirovnih sporazumov, kjer je nujen pristanek vseh sprtih strani) in operacije preprečevanja konfliktov (diplomatske pobude, reformna prizadevanja za demokratični nadzor nad nacionalnimi

2.1.3 MIROVNE SILE V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

Mirovne sile opravljajo številne naloge v kriznih območjih. »Poleg vojaških nalog (npr. opazovanje in nadzor premirja ali umika čet, nadzor nad vmesnimi ozemlji, regulacija in nadzor nad premiki vojaških enot itd.) opravljajo tudi politično vladne (npr. nadzor nad celovitostjo ozemlja, pomoč pri vzpostavljanju državne oblasti, pogajanje z nevladnimi enotami, začasen prevzem administrativnih funkcij, organizacija volitev ...) ter humanitarne naloge (npr. nadzor in zagotovitev humanitarne pomoči ter regulacija in opazovanje begunskih tokov« (Grizold 1999: 46).

Kader v mirovni operaciji Organizacije združenih narodov sestavlja vojaško osebje, civilna policija in civilni (funkcionalni) strokovnjaki ter različne podporne strukture.¹⁷ Osebje se prilagodi zahtevam vsake mirovne operacije (Report of the Panel v Garb 2005: 53). Kadrovska struktura mirovne operacije je odvisna od problemov, ki jih je na tem območju delovanja potrebno rešiti; nekatere mirovne operacije štejejo le nekaj vojaških opazovalcev, druge pa več sto tisoč vojakov. Garb ugotavlja, da so pripadniki vojaških enot (angl. *troops*) številčno prevladujoča struktura v mirovni operaciji. Predvidena organizacijska sestava mirovni operaciji je zaenkrat sledeča:

- diplomatsko in politično osebje
- sestavina za človekove pravice
- civilna administracija
- sestavina za volitve
- sestavina za repatriacijo
- civilna policija
- opazovalci mej
- sestavina, ki skrbi za administracijo
- integrirani podporni sistem

institucijami in preventivna razmestitev mednarodnih sil na mejah ali znotraj meja kriznega območja). Operacije iz načel VII. poglavja UL OZN obsegajo operacije vsiljevanja miru (podpora ali vzpostavitev miru in reda ter okrepitve pogojev, ki izhajajo iz mandata; za tovrstne naloge ni potreben pristanek sprtih strani) (glej Pipenbaer 2005).

¹⁷ Vojaški opazovalci so vojaški častniki, ki jih na zahtevo generalnega sekretarja v misijo pošljejo vlade držav. Vojaški opazovalci so strokovnjaki za misije OZN; so neoboroženi. Civilna policija danes v mirovni operaciji izvaja številne naloge, od spremljanja lokalnih policijskih služb, vzpostavljanja policijskih struktur, svetovanja, mentorstva ali celo uveljavljanja zakonitosti znotraj območja delovanja mirovne operacije (glej Garb 2005).

- civilno vojaško sodelovanje (glej Garb 2005: 53).

Civilni del mirovni sil šteje civilno osebje Organizacije združenih narodov ter številne zunanje strokovnjake, ki jih na območje delovanja pošljejo države ali prostovoljne organizacije (vladne, nevladne). Znotraj teh velja opozoriti na vse večjo prisotnost zasebnih gospodarskih organizacij, ki v zadnjem času prevzemajo velik del nalog mirovni operacij. »V obdobju od leta 1984 do leta 1993 /.../ so se intenzivno razvijala tudi nekatera nova načela operacij,¹⁸ ki v primerjavi z obdobjem hladne vojne dajejo večji poudarek civilnim razsežnostim mirovnega posredovanja« (Grizold 1999: 46). Povečanje števila mirovni operacij v zadnjih desetletjih je tudi bistveno povečalo stroške izvajanja operacij, kar je vodilo Organizacijo združenih narodov k iskanju racionalnejšega delovanja mirovni operacij. Vsekakor je civilni sektor je vprašljiv predvsem z vidika univerzalnosti, ki jo nosi Organizacija združenih narodov. »Načelo nepristranskosti mirovni sil je dobilo po koncu hladne vojna nekatere nove poudarke, ki delujejo na temelju nove prakse mirovnega posredovanja Organizacije združenih narodov na podlagi VII. poglavja UL OZN (mirovne operacije Organizacije združenih narodov v Somaliji in BIH)« (Grizold 1999: 45).

Oborožene sile za izvedbo akcij sestavljajo kontingenti držav članic Organizacije združenih narodov, opredeljenih v posebnih dogovorih med Organizacijo združenih narodov in državo članico ali državami članicami Organizacije združenih narodov, ki določijo »številčno stanje in vrsto sil, njihovo stopnjo pripravljenosti in splošno razvrstitev, pa tudi naravo olajšav in pomoči, ki jih je treba dati« (Ustanovna listina ZN 1992: 23). V nadaljevanju piše, da »/n/ačrt za uporabo oborožene sile izdela Varnostni svet s pomočjo Odbora vojaškega štaba« (Ustanovna listina ZN 1992: 25).

Kot pravi 43. člen UL OZN se na poziv Varnostnega sveta sklenejo dogovori med Varnostnim svetom in državo članico Organizacije združenih narodov ali Varnostnim svetom in skupino držav članic Organizacije združenih narodov, v katerih dajo države na razpolago potrebne oborožene sile, pomoč in olajšave, vključno s pravico do prehoda (Ustanovna listina ZN 1992: 23). S pogodbami so urejene tudi druge oblike podpore oboroženim silam, ki delujejo v okviru Organizacije združenih narodov (glej Grizold 1999). Sem spada tudi

¹⁸ Pipenbahr vidi prehod iz mirovni operacij OZN v operacije v podporo miru v letu 1993, ko je zveza Nato po izraženi pripravljenosti zračne zaščite ob napadu na sile UNPROFOR-ja tudi aktivno posredovala ob kršitvi prepovedi letenja. Pri tem so sile iz zgolj prisotnosti in delovanju ob soglasju vseh prešle v smer aktivne bojne podpore tistim stranem, ki si prizadevajo za mir (glej Pipenbahr 2005:26).

omogočanje prehoda in zadrževanje enot na ozemlju države pogodbenice z Organizacijo združenih narodov, dajanje logistične in transportne podpore (ladja, letala za prevoz enot ali materiala) letalskih in pomorskih baz, skladišč in surovin za izdelavo vojaških materialov in hrane itd. (glej Grizold 1999).¹⁹

3. TEMELJNI NOSILCI VZPOSTAVITVE IN DELOVANJA MIROVNIH OPERACIJ OZN

Kot sem že uvodoma dejal, nosi Organizacija združenih narodov temeljno odgovornost za »ohranitev mednarodnega miru in varnosti z miroljubnimi sredstvi in v skladu z načeli pravičnosti in mednarodnega prava« (The Blue Helmets v Grizold 1999: 39).

Organizacija združenih narodov (v nadaljevanju OZN) je bila ustanovljena z ratifikacijo Ustanovne listine OZN držav Republike Kitajske, Francije, Zveze sovjetskih socialističnih republik, Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske ter Združenih držav Amerike leta 1945. OZN je do neke meje institucionalizirana oblika globalne skupnosti. Njeno delo pogojuje prepoved vojne kot sredstvo zunanje politike držav (The Blue Helmets v Grizold 1999: 39).²⁰

S tem ko OZN nosi celotno odgovornost za ohranitev mednarodnega miru in varnosti, vključuje tudi odgovornost za analizo krizne situacije, vodenje pogajanj med sprtimi stranmi in državami, ki bi potencialno sodelovale v reševanju konfliktna situacije, prav tako odgovornost za operativno načrtovanje, organizacijo, nameščanje, poveljevanje in kontrolo sil. Vloge in naloge posameznih akterjev OZN se razvrstijo skozi več faz ter porazdelijo znotraj različnih organov in oddelkov OZN (Varnostni svet in Generalna skupščina; Generalni sekretar, Generalni podsekretar in posebni odposlanec; Vojaški odbor; Sekretariat znotraj

¹⁹ Prav tako Odbor vojaškega štaba »svetuje in pomaga Varnostnemu svetu v vseh vprašanjih, ki se nanašajo na vojaške potrebe Varnostnega sveta /.../ na uporabo sil, ki so mu dane na razpolago, in na poveljevanje tem silam, na reguliranje poveljevanja in na morebitno razorožitev /.../ Odbor je »odgovoren za strateško vodstvo vseh oboroženih sil, danih na razpolago Varnostnemu svetu. Vprašanja glede poveljevanja takim silam se uredijo pozneje« (Ustanovna listina ZN 1992). Primeri nekaterih mirovni misij, ki so delovale pod VII. poglavjem UL OZN: mirovne enote druge mirovne operacije v Somaliji (UNSOM II), mirovne enote v Bosni in Hercegovini itd. (glej Grizold 2004: 43).

²⁰ Organizacija opravlja še druge naloge, kot so: gospodarske, socialne, zdravstvene, izobraževalne (glej Grizold 1999).

Oddelka za mirovne operacije, Sektor za logistiko in Sektor za administracijo ter tehnična skupina).²¹

3.1 VARNOSTNI SVET

Varnostni svet (angl. *The Security Council*) ima po 24. členu UL OZN »izključno pravico za ohranitev mednarodnega miru in varnosti« (Ustanovna listina ZN 1992: 15). S tem ima pristojnost nad urejanjem zadev s področja reševanja mednarodnega miru in varnosti, v zvezi z reševanjem sporov med državami; v ta namen sprejema tudi odločitve o konkretnih nevojaških in vojaških akcijah. Države članice Varnostnega sveta ima pravico do veta, s katerim lahko onemogočijo sprejetje katere koli odločitve Varnostnega sveta (glej Grizold 1999: 38).

Varnostni svet sestavlja petnajst članov Združenih narodov, od tega je pet stalnih članic (ZDA, Velika Britanija, Francija, Kitajska in Rusija) ter deset nestalnih članic (pri čemer se upošteva prispevek države k ohranitvi mednarodnega miru in varnosti ter drugih ciljev organizacije in pravično geografsko porazdelitev) (Ustanovna listina ZN 1992: 15).

Pred izvedbo akcije lahko Varnostni svet zaprosi tudi za mnenje Generalno skupščino (glej Grizold 1999: 38).²²

3.1.1 Odbor vojaškega štaba

Ustanovna listina OZN omenja tudi Odbor vojaškega štaba, ki sodeluje z Varnostnim svetom in je njemu podrejen. Tako »/o/ odbor vojaškega štaba /.../ svetuje in pomaga Varnostnemu svetu v vseh vprašanjih, ki se nanašajo na vojaške potrebe Varnostnega sveta za ohranitev mednarodnega miru in varnosti, na uporabo sil, ki so mu dane na razpolago, in na poveljevanje tem silam, na reguliranje oboroževanja in na morebitno razorožitev (Ustanovna listina ZN 1992: 24). Sestavljajo ga štabna poveljstva stalnih članic VS OZN ali njihovi zastopniki.

²¹ OZN je ustanovila poglavitne organe: Generalna skupščina, Varnostni svet, Ekonomski in socialni svet, Skrbniški svet, Meddržavno sodišče ter Sekretariat in pomožne organe (glej Ustanovna listina ZN 1992: 7).

²² V primeru blokade VS pa lahko o vprašanjih v zvezi z mednarodnim mirom in varnostjo odloča tudi Generalna skupščina pod resolucijo Združeni za mir, ki je bila sprejeta 1950 (glej Grizold 1999: 38).

V 45. členu Ustanovne listine OZN piše, da Odbor vojaškega štaba na podlagi posebnih dogovorov med državami članicami OZN določi moč in stopnjo pripravljenosti oddelkov ter izdela načrte za združeno akcijo (glej Ustanovna listina ZN 1992: 24). Tako je bil Odbor zamišljen, da bi deloval v obliki t. i. mednarodnega združenega poveljstva za načrtovanje, organizacijo in vodenje mirovnih operacij OZN²³ (glej Dokument 4: 62). Prav tako je Odbor vojaškega štaba »odgovoren za strateško vodstvo vseh oboroženih sil, danih na razpolago Varnostnemu svetu« (Ustanovna listina ZN 1992: 26).

3.2 GENERALNA SKUPŠČINA

Generalna skupščina je sestavljena iz vseh članov Združenih narodov, pri čemer ima vsak član ZN lahko največ pet predstavnikov. Medtem ko ima Varnostni svet izključno pravico za ohranitev mednarodnega miru in varnosti, sme Generalna skupščina v zvezi s tem le razpravljati ali priporočiti ukrepe za miroljubno zgladitev situacij, ki bi lahko škodovale splošni blaginji ali prijateljskim odnosom med narodi (glej Ustanovna listina ZN 1992).

Tako lahko Generalna skupščina razpravlja o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na ohranitev mednarodnega miru in varnosti, daje priporočila članom ZN ali Varnostnemu svetu in opozarja Varnostni svet o situacijah, ki bi lahko ogrožale mednarodni mir in varnost (glej Ustanovna listina ZN 1992). Generalna skupščina ima pristojnosti vseh zadev, razen področij, ki sodijo v posamezne organe. Generalna skupščina prav tako lahko ločeno, poleg drugih organov, razpravlja o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na ohranitev mednarodnega miru in varnosti, razen v primeru mednarodnih sporov, ki jih obravnava VS (glej Grizold 1999: 38). V tem primeru sme morebitna vprašanja, glede katerih je potrebna akcija, napotiti k Varnostnemu svetu preden ali po tem, ko ta o tem razpravlja (glej Ustanovna listina ZN 1992: 8).

3.3 SEKRETARIAT

Sekretariat je najvišje upravno-izvršno telo OZN. V 97. členu Ustanovne listine ZN piše, da je »Sekretariat sestavljen iz Generalnega sekretarja in takega osebja, ki ga Organizacija potrebuje« (Ustanovna listina ZN 1992: 49). Osebje imenuje generalni sekretar po pravilih Generalne skupščine, kjer se upošteva »najvišja stopnja delovne sposobnosti, strokovnosti in

²³ Včasih je vojaški svetovalec določen za pomoč in svetovanje Generalnemu sekretarju na vojaškem področju,

poštenosti« (Ustanovna listina ZN 1992: 51). Priporoča se, da se osebje izbira na široki geografski podlagi (Ustanovna listina ZN 1992: 51). Sekretariat je sestavljen iz številnih administrativno upravnih enot, ki jih vodi generalni sekretar.

3.3.1 GENERALNI SEKRETAR

Generalni sekretar je najvišji upravni uslužbenec OZN, ki sodeluje na vseh sestankih Generalne skupščine in Varnostnega sveta (glej Ustanovna listina ZN 1992: 49). Generalni sekretar opravlja razne naloge, ki mu jih nalagajo organi OZN (Nagode 2006:21). Generalni sekretar sme opozoriti Varnostni svet »na katero koli zadevo, ki bi po njegovem mnenju utegnila ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti« (Ustanovna listina ZN 1992: 50). V primeru krize Varnostni svet običajno zadolži Generalnega sekretarja, da pripravi načrt za rešitev krize (glej Dokument 4: 61). Generalni sekretar pri tem ugotavlja dejstva v sporih in konfliktih, izvaja posredniške storitve, organizacijo, vodenje in usmerjanje mirovnih operacij, ki mu jih nalagata Generalna skupščina in Varnostni svet. Prav tako generalni sekretar ugotavlja možnosti za oblikovanje mirovnih operacij, vključno s številom pripadnikov in finančnimi ter drugimi zahtevami (glej Nagode 2006: 21). Generalni sekretar po pooblastilu Varnostnega sveta lahko imenuje tudi posebnega predstavnika generalnega sekretarja, poveljnika sil ali vodjo vojaških opazovalcev, ki skrbi za uresničevanje mandata in vodenje operacij na terenu (glej Nagode 2006: 21).²⁴ S pomočjo kabineta vodi pogajanja z vojskujočimi se stranmi in državami, ki so pripravljene prispevati svoje sile za razrešitev krize.²⁵ Rezultat pogajanj je priprava skupnega načrta, ki ga predloži VS OZN za sprejetje. Načrt lahko vsebuje tudi pripravo operacije (glej Dokument 4: 62).

Varnostni svet v resolucijah odobri mandat za mirovne operacije. Vodenje operacij delegira Generalnemu sekretarju, ta pa odgovornost za vodenje in podporo operacij razdeli med vodje posameznih oddelkov, kar zavisi od značilnosti posamezne mirovne operacije (glej Nagode 2006: 21).

²⁴ Generalni sekretar običajno imenuje dva predstavnika za mirovno operacijo, in sicer: politični del operacij vodi Generalni podsekretar ali posebni odposlanec Generalnega sekretarja; vojaški del operacij pa vodi glavni poveljnik sil.

²⁵ Sodelujoče države so države, ki na kakšen drug način sodelujejo oz. prispevajo v mirovno operacijo (npr. nudijo finančna sredstva itd.) in niso članice kontingenta mirovnih sil.

3.3.2 ODDELKI SEKRETARIATA, VKLJUČENI V MIROVNE OPERACIJE

V samo delovanje mirovne operacije se vključujejo številni oddelki in pododdelki Sekretariata, ki uresničujejo naloge v zvezi s praktično vzpostavitvijo, usmerjanjem, nadzorom in administrativnim delovanjem mirovne operacije. Za samo delovanje mirovne operacije opravlja največ nalog Oddelek za mirovne operacije, glede na različne značilnosti operacije pa sta poleg številnih drugih oddelkov vanjo bolj vključena še Oddelek za humanitarne zadeve in Oddelek za politične zadeve

3.3.2.1 Oddelek za mirovne operacije

Oddelek za mirovne operacije (angl. *Department of Peacekeeping Operations*) opravlja glavne naloge za delovanje mirovnih operacij. Tako skrbi za nastanitev, vodenje, podporo in usmerjanje vseh mirovnih operacij OZN ter preko Generalnega sekretarja predstavlja vez med OZN, mirovnimi operacijami, državami, ki tvorijo kontingent mirovnih sil ter sprtimi stranmi (glej Nagode 2006: 22). Oddelek za mirovne operacije je t. i. operativna roka Generalnega sekretarja v zvezi z delovanjem mirovne operacije, saj skrbi za izvajanje dnevnih opravil za potrebe operacije.

Vodenje Oddelka za mirovne operacije, priprava načrta ter izvajanje operacij je zaupano Generalnemu podsekretarju OZN za mirovne operacije. Le-ta ima splošen pregled nad političnim in operativnim razvojem operacij. Generalni podsekretar organizira tudi temeljne zahteve za prekinitev ognja, sodeluje pri pripravi mednarodnih pogodb²⁶ in usklajuje politične aktivnosti, ki se nanašajo na vzpostavitev mirovne operacije.

Znotraj Oddelka deluje 14 notranje organizacijskih notranjih organizacijskih enot, za logistično podporo mirovnih operacij je pomembna tudi pisarna vojaškega svetovalca (angl. *Office of the Military Adviser*) ter Urad za podporo misije (angl. *Office of Mission Support*) (glej Nagode 2006: 22), ki ima pod sabo tudi enoti, ki se pomembno vključujeta v logistično podporo mirovnih operacij, in sicer: Sektor za logistično podporo in Sektor za administrativno podporo.

²⁶ Sporazum o statusu oboroženih sil (angl. *Status of Forces Agreement – SOFA*) je sporazum, v katerem države pogodbenice vnaprej definirajo imuniteto, obveznosti ter posebne pravice in ugodnosti, ki jih bodo uživale sile in njihovi pripadniki uživali na ozemlju druge države pogodbenice (glej MC 334/2 v Pipenbaher 2006: 20).

3.3.2.1.1 Sektor za logistično podporo in Sektor za administrativno podporo

Večina dnevnih opravil v zvezi s podporo mirovne operacije poteka skozi Sektor za logistično podporo (angl. *Logistic Support Division*) in Sektor za administrativno podporo (angl. *Administrative Support Division*). Osebe omenjenih Sektorjev znotraj svoje pristojnosti in skupaj z izbranimi štabnimi častniki (angl. *Military Staff Officers*) vodi pogajanja med udeleženi stranmi, pripravlja tehnične podatke za snovanje pogodbenega dokumenta – t. i. Sporazum o statusu oboroženih sil – sprejema in pošilja mirovne sile OZN v območje delovanja mirovne operacije ter opredeljujejo administrativno logistične postopke za posamezno operacijo (glej Dokument 4: 62). Podrobnejše naloge in pristojnosti obeh Sektorjev so:

- nabor civilnega osebja za operacijo;
- načrtovanje celotne strukture podpore;
- usklajevanje prispevkov držav članic OZN;
- postavljanje prioritet za podporo posameznim silam;
- dogovarjanje in sklepanje pogodb z državo gostiteljico;
- dogovarjanje za transportne možnosti znotraj območja delovanja;
- seznanjanje države s ključnimi vidiki načrtovanja operacije;
- opredelitev oblik podpore (glej Dokument 4: 53).

Celotno skrb nad delovanjem logistične podpore ima načelnik logistike²⁷, ki tesno sodeluje z načelnikom administracije za mirovno operacijo.²⁸ Več o njunih pristojnostih in konkretnih opravilih v nadaljevanju.

3.3.2.2 Ostali oddelki, ki so pomembneje vključeni v mirovno operacijo

- a) *Oddelek za administracijo in upravljanje* (angl. *Department of Administration and Management*) odgovarja generalnemu sekretarju za administracijo in upravljanje aktivnosti mirovne operacije;

²⁷ Beseda izhaja iz angleškega izraza Chief Logistics Officer (CLO).

²⁸ Načelnik administracije za mirovno operacijo skrbi za vso administracijo, ki se nanaša na mirovno operacijo. Pojem prihaja iz angleškega izraza *Chief Administrative Officer (CAO)*, kar se v slovenski različici prevaja kot načelnik administrativnega odseka (glej Furlan 1996: 27), vendar je v skladu z dejavnostjo, ki jo uporablja, ustrežnejši izraz načelnik administracije za mirovno operacijo.

- b) *Oddelek za humanitarne zadeve* (angl. *Department of Humanitarian Affairs*) lahko svetuje posebnemu odposlancu OZN s področja humanitarne dejavnosti ter sodelovanja z nevladnimi organizacijami in organizacijami vojakov prostovoljcev;²⁹
- c) *Oddelek za politične zadeve* (angl. *Department of Political Affairs - DPA*) predlaga politike ter je odgovoren za politične raziskave in analize, ki se nanašajo na mednarodni mir in varnost ter reševanje konfliktov med državami;

4. SPORAZUMI ZA VZPOSTAVITEV IN DELOVANJE MIROVNIH OPERACIJ OZN

Pravni okvir za delovanje mirovnih operacij temeljni na splošno priznanih aktih za delovanje v oboroženih spopadih, kar zajema spoštovanje humanitarnega prava, prava oboroženih spopadov, notranjega prava države gostiteljice, na območju katere deluje mirovna operacija OZN, itd. Ob upoštevanju pravnega okvira se sprejemajo številni dogovori in sporazumi med OZN, državami članicami kontingenta OZN ter državo gostiteljico. Iz teh, za operacijo posebej sklenjenih mednarodnih dogovorov in sporazumov, izhajajo dolžnosti, odgovornosti, imuniteta in pravice sil³⁰ (glej Dokument 4: 66).

Omenjeni sporazumi med OZN in državo članico OZN izhajajo iz 43. člena UL OZN, ki pravi: »/.../ se vsi člani Združenih narodov zavežejo, da bodo Varnostnemu svetu na njegov poziv v skladu s posebnim dogovorom ali posebnimi dogovori dali na razpolago za ohranitev mednarodnega miru in varnosti potrebne oborožene sile, pomoč in olajšave, vključno s pravico do prehoda.«

4. 1 MANDAT

Mandat je oblika resolucije o vodenju mirovne operacije, ki jo (pod svojo avtorizacijo) izda Varnostni svet OZN ali Generalna skupščina OZN. Mandat se običajno pripravlja kot reakcija na krizno situacijo. Sama priprava mandata vključuje velik del diplomatskih pogajanj in

²⁹ Oddelek za humanitarne zadeve skrbi za koordinacijo humanitarnih operacij z vidika ustreznega in pravočasnega opozarjanja in razdelitve pomoči, ki jih izvajajo človekoljubne organizacije Združenih narodov; naloge so lahko delegirane posebnemu koordinatorju za humanitarne zadeve, ki poleg tega urejuje tudi dostop do prizadetih območij, kot so npr. pogajanja itd. (glej Dokument 4).

³⁰ oz. Sporazum o statusu oboroženih sil

sprejetih kompromisov. Gre torej za kompromisni dokument med sprtimi stranmi in državo članico kontingenta OZN, ki običajno vsebuje (glej Dokument 4: 66):

- vlogo sile v mirovni operaciji,
- organizacijo misije oz. opredelitev nalog za mirovno operacijo,
- naloge in aktivnosti, ki morajo biti izvedene,
- velikost in organizacijo sil v misiji,
- določitev poveljnika mirovnim silam ter ostale posrednike z opisom njihovih nalog in pristojnosti,
- določitev urada, ki bo izvajal vsesplošen nadzor nad operacijo,
- splošno finančno zagotovitev in logistično podporo,
- razmejitev pristojnost OZN in države, ki prispeva k mirovni operaciji,
- trajanje mandata,
- splošne pogoje za navzočnost mednarodnih sil, na katere je pristala država, na ozemlju katere se izvaja mirovna operacija,
- ostale pravice in imuniteta držav mirovnih sil OZN.

Mandat se običajno po izdaji več ne spreminja, pomembno je, da je hkrati jasen, podroben in dovolj prožen, da omogoča silam svobodo delovanja in gibanja (glej Dokument 4: 66).

4.2 SPORAZUM O STATUSU OBOROŽENIH SIL

Sporazum o statusu oboroženih sil (angl. *Status of Force/Mission Agreement*) oz. na kratko SOFA/SOMA opredeljuje odgovornost sil v mirovnih operacijah. Gre za sporazum oz. pogodbo med OZN in državami gostiteljicami. V pogodbi so opredeljene posebne pravice, imuniteta, narava pomoči, ki jo država nameni mirovnim silam in pripadnikom mirovnih sil OZN. Prav tako vključuje tudi odgovornosti in dolžnosti držav. Država, ki namerava sodelovati v mirovni operaciji, običajno najprej sklene poseben sporazum s Sekretariatom OZN o obliki sodelovanja, kjer podrobnosti natančno določijo. Takšen sporazum se imenuje Sporazum o statusu oboroženih sil. Vse nadaljnje aktivnosti med državo gostiteljico in OZN izhajajo iz tega sporazuma. Prav tako lahko država, ki sodeluje v mirovni operaciji, sklene tudi posebne sporazume z državo gostiteljico o specifičnih oblikah sodelovanja za področja, ki jih ne vključuje omenjeni sporazum; tovrstni sporazumi se prav tako imenujejo sporazumi o statusu oboroženih sil. Sporazum o statusu oboroženih sil je zasnovan v obliki dolgoročnega dogovora, zato se ga običajno ne dopolnjuje (glej Dokument 2).

Vsak sporazum o statusu oboroženih sil je specifičen, prirejen posamezni mirovni operaciji in državi, ki sodeluje v vojaškem kontingentu mirovnih sil. Najpogosteje pokriva naslednja področja (glej Dokument 4: 67) nadzor in avtoriteto nad področjem delovanja mirovnih sil ter opredelitev vodil za delovanje,

- uporabo (angl. *displaying*) zastav, trakov, simbolov, uniform itd.,
- dovoljenje odkritega nošenja orožja ,
- svobodo gibanja v območju operacij mirovnih sil,
- svobodo izvajanja akcij mirovnih sil znotraj območja delovanja,
- identifikacijo osebja, prevoznih sredstev, zgradb, položaja itd.,
- ekonomske in finančne regulative,
- uporabo podpore (zagotovitve) države gostiteljice, in sicer v obliki komunikacije, pitne vode, elektrike, kanalizacije, letališč, pristanišč itd.,
- imuniteta nad preiskavami, zaplembami in inšpekcijami vojaških dokumentov, osebja, prevoznih sredstev, zgradb ali področij delovanja,
- sodelovanje in linijske povezave med silami OZN in domačo oblastjo,
- zaposlovanje civilnega osebja,
- opredelitev postopka za reševanje nesoglasij in terjatev.

Odgovornosti se nanašajo na plačilo taks, davkov itd. Prav tako lahko OZN sklene sporazum z državami, ki mejijo z državami, na katerem ozemlju deluje mirovna operacija (glej Dokument 2).

4.3 MEMORANDUM O DOGOVORU

Memorandum o dogovoru (*angl.: Memoranda of Understanding - MOU*) oz. izjava o dogovoru je pogodba med OZN in državo, ki določa odgovornost za podporo silam državam članicam kontingenta in organizacijam ter je zelo pomembna pravna osnova za načrtovanje in izvajanje posameznih mirovnih operacij misije. Tovrstni dokument je osnova za vse nadaljnje pravne, upravne in operacijske aktivnosti posamezne misije, zato mora stopiti v veljavo pred samim začetkom operacij (glej Dokument 2).

»Memorandum o dogovoru zagotavlja vzajemno dogovorjeno vojaškopolično podlago za pripravo podrejenih izvedbenih dokumentov; /.../ je pisni, sporazumno dogovorjeni, krovni

dvo- ali večstranski sporazum« (Pipenbaher 2006: 19), ki vključuje ostale sporazume med strankami za zagotovitev osebja, opreme in storitev v podporo določeni mirovni operaciji (glej Dokument 2).

Memorandum o dogovoru natančno opredeljuje oblike logistične podpore države članice kontingenta OZN ter s tem v zvezi stroške uporabe in vzdrževanja sil. Pogodba določa medsebojne obveznosti države članice kontingenta mirovnih sil in OZN. Vsebina pogodbe zajema podrobne podatke o osebju, opremi in stopnji samooskrbe, ki jo bo zagotavljala država. V pogodbi je opredeljen tudi ustrezen način povrnitve stroškov države članice kontingenta ter veljavnost pogodbe. Pogodbo podpišeta predstavnik Oddelka za mirovne operacije ter predstavnik stalne misije države pri OZN. Vsebina pogodb se ponavadi nanaša na čas trajanja mandata, odhoda sil kontingenta z mirovne operacije ali dogovora strank. Pogodba predvideva tudi morebitna odstopanja od uresničevanja pogodbenih zahtev, ki nastanejo zaradi značilnosti misije (značilnosti območja delovanja mirovne operacije, intenziteta mirovne operacije in delovanja nasprotnih strani). Obveznost OZN znotraj območja delovanja mirovne operacije je izvajanje pregledov o stanju sil in sredstev države kontingenta (pregled ob prihodu, vmesni pregled v času trajanja mandata ali na šest mesecev, pregled pred odhodom sil), poročanje na sedež OZN ter zagotavljanje ustrezne logistične podpore, kot je določena v pogodbi. Pred samim poročanjem sedežu OZN, poveljnik mirovnih sil, načelnik administracije za mirovno operacijo in poveljnik sil kontingenta, pregledajo in podpišejo tehnična poročila. OZN nato natančno pregleda poročila, opozori na morebitna odstopanja od pogodbe, o morebitnih logističnih primanjkljajih sporoči ustreznim organom misije ter na podlagi podatkov določi ustrezen nivo povrnitve stroškov. Vsa izplačila izvaja sedež OZN (glej Dokument 5)

Prav tako Memorandum o dogovoru posebej opredeljuje obveznosti pogodbenic za področja, ki niso opredeljena v ostalih dokumentih. Država članica kontingenta lahko poleg teh pogodb sklene tudi posebne pogodbe z ostalimi članicami kontingenta OZN ali državo gostiteljico.³¹

³¹ Memorandum o dogovoru lahko pokriva tudi posebne administrativne zadeve, kot je denimo uporaba letališča za rotacijo, obiskovalce iz sodelujočih držav itd. (glej Dokument 4: 68)

4.3.1 NAVODILA POVELJNIKA SIL

Navodila poveljnika sil so navadno podana v obliki običajnih, torej standardnih operativnih postopkih (SOP) (glej Dokument 4: 68). Gre za podrobnejša pravila in operativne postopke uporabe oborožene sile. Vsi ključni udeleženci oborožene sile morajo razumeti navodila, kajti vse operacije se izvajajo v skladu z njimi. Vsaka operacija je posebna, prav tako je vsak SOP pripravljen za posamezno operacijo posebej. Kljub temu so Združeni narodi standardizirali posamezna glavna področja:

- poveljevanje in nadzor (poročila poveljnika sil, vojaška administracija, poveljstvo, poročila operacije ter poročila držav članic kontingenta OZN),
- organizacija (zgradba ter opis nalog in pristojnosti za operacijo; moštvo, administracija, logistika, zveze in civilno osebje),
- operacije (določajo misijo in potrebne naloge vojske ter podajajo natančne postopke in aktivnosti, ki so potrebni za doseg cilja),
- informacije (podrobno zbiranje, pregledi, analize, obravnave in razpošiljanje informacij),
- letalske operacije (podrobnosti o letalih, stopnja pripravljenosti, dostopnost, omejitve letenja, planirani postopki letenja, navodila o nočnih poletih, kontrola zračnega prostora),
- delovanje ekonomije (podrobnosti o cilju, vlogi, organizaciji in postopkih),
- zveze (podrobnosti o organizaciji in postopkih za vojaške zveze).

Poveljnik sil mora pri vodenju mirovnih operacij upoštevati tudi zbir pravil (omejitve in pristojnosti), ki se nanašajo na delovanje OZN. Omenjena pravila se osnujejo po tem, ko je bil vzpostavljen kontingent držav, ki sodelujejo v mirovnih operacijah. Pravila zajemajo:

- splošno oceno o ureditvi, opredelitvi ter sprejetih navodilih in dopolnilih,
- uporabo mednarodnih uniform, vojaških časti, posebnih pravic in imunitet,
- avtoriteto poveljnika sil v obliki povelj, linijo ukazovanja, delegiranje, disciplino, vojaško policija,
- splošne administrativne, izvršne in finančne opredelitve, kot so avtoriteta generalnega sekretarja, poveljnika sil, OZN, finance in računovodstvo, osebje, hrana, nastanitve, transport, oskrba, oprema, zveze, vzdrževanje, zdravstvena, zobozdravstvena, sanitarna in pogodbeni zagotovitev ter zagotovitev informacijskih centrov,

- pravice in zadolžitve pripadnikov sil, kot je upoštevanje, izvajanje in zaščita lokalnih zakonov,
- podajanje informacij, priznanja in dosežki, jurisdikcije, obveznosti, običaji, mednarodne izmenjave, identifikacija, dovoljenja za vožnjo, izplačila, povrnitev stroškov za mednarodne storitve v zvezi z odhodom, boleznimi, poškodbami ali smrtjo itd.,

mednarodne konvencije, ki se dotikaj mirovnih operacij in so prirejene za vojaško osebje (glej Dokument 4: 67).

4.3.2 LOKALNA ZAKONODAJA

Članice kontingenta mirovnih operacij morajo prav tako upoštevati zakone, politike in ureditve svojih nacionalnih držav ob upoštevanju vojaškega kazenskega zakonika. Predpis posebne vojaške discipline in kazenskih ukrepov je običajno v nacionalni pristojnosti in ne na liniji ukazovanja Organizacije združenih narodov (glej Dokument 4: 68).

4.3.3 OSTALE UREDITVE, POGODBE IN DIREKTIVE

Za namene mirovne operacije OZN je sprejetih še veliko drugih uredb, pravil, navodil, smernic itd.

Dokument »Pravila delovanja v mirovnih operacijah« (angl. *Rules of Agreement*) pripravi in izda Urad svetovalca za vojaške zadeve, in sicer ob sodelovanju z Uradom za pravno svetovanje, ki deluje pri sedežu OZN. Smernice za države kontingenta so namenjene stalnim članicam misije pri OZN, ki izražajo zanimanje za sodelovanje v mirovni misiji OZN. Smernice natančno določajo mandat misije, strukturo in organizacijo misije, upravni vidik delovanja mirovne operacije ter določajo mesta za stike in povezave.

Potem ko generalni sekretar imenuje poveljnika sil misije, mu kot dopolnila poda dodatne smernice v obliki direktiv, v katerih opredeli opis nalog in pristojnosti (glej Dokument 4: 67).

5. KONCEPT LOGISTIČNE PODPORE V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

5.1 SISTEM LOGISTIČNE PODPORE OZN

OZN nima lastne zmogljivosti za celotno logistično podporo za potrebe mirovne operacije, ki potekajo pod njenim mandatom. Logistični element OZN se vključi v logistični sistem, ki nastane med državami, ki prispevajo sile v mirovno operacijo (članicami kontingenta), državami, na območju katere je vzpostavljena mirovna operacija (državami gostiteljicami) in civilnimi službami (dobavitelji), s katerimi OZN sklene pogodbo. Med temi subjekti OZN vzpostavi pogodbeno razmerja, v katerih določi nosilce posameznih elementov logistične podpore. Tako se sama struktura logistične podpore vzpostavi za vsako mirovno operacijo posebej, kar odseva specifičnost logističnega sistema OZN. Naloge in cilji nosilcev posameznih logističnih funkcij se spreminjajo s spremembo mandata.

Po podatkih OZN so temeljni elementi logistične podpore za delovanje mirovne operacije OZN sledeči:

- zagotovitev hrane in vode,
- zagotovitev bivanja,
- vzdrževanje vozil in opreme,
- gorivo za stroje in vozila,
- zagotovitev transporta,
- zagotovitev streliva,
- zdravstvena oskrba (glej Dokument 3: 4).

Mednarodni subjekti, ki se vključujejo v zapleten sistem logistične podpore, morajo delovati usklajeno, kar pomeni, da morajo biti storitve in oskrba zagotovljene pravočasno in na pravem mestu, kar je pogoj za nemoteno delovanje mirovne operacije. Ta sistem vrhovno, upravno-administrativno in organizacijsko nadzoruje OZN, ki vase vključuje tudi svojo logistično bazo, ki je v mestu Brindisi v Italiji. Vsa sredstva, ki so v logistični bazi OZN, so v lasti OZN in so na voljo za potrebe mirovnih operacij: vozila, naprave za komunikacijo, računalniki, oprema za zdravstveno oskrbo, sredstva za zagotovitev bivanja itd. OZN zagotovi vsakemu mirovniku prepoznavna sredstva OZN, in sicer: eno modro baretko, eno modro kapo, eno

kokardo (*angl. metal hat badge*),³² šest našitkov OZN (*angl. shoulder patche*), dve naramki olivne barve (*angl. armband*)³³ in dve modri okrasni ruti (*angl. scarf*); zagotovitev oblek, orožja in streliva za pripadnike vojaških enot je v pristojnosti vsake države, ki sodeluje v mirovni operaciji. OZN razlikuje logistično podporo za pripadnike vojaških enot (moštvo)³⁴ ter posamične vojaške opazovalce in pripadnike policije, ki niso nastanjeni v organizirani sestavi. Vsem nudi osnovno zagotovitev, ki obsega zagotovitev vode, hrane, goriva in zdravstveno oskrbo. Medtem ko pripadnike vojaških enot logistično oskrbuje z omenjenimi sredstvi, individualnim opazovalcem in pripadnikom policije namenja le določena finančna sredstva za nakup teh potrebščin. Glede na razmere delovanja mirovne operacije je logistična zagotovitev za posamezne opazovalce in policiste lahko tudi drugačna. Vojaške enote zagotavljajo varnost posameznim opazovalcem in policistom, če pa narekuje mandat ali je takšna potreba, pa zagotavljajo varnost ali nudijo druge logistične usluge tudi nameščenim posameznikom znotraj območja delovanja mirovne operacije. Poleg zagotovila osnovnih obravnavanih sredstev OZN skrbi tudi za logistični pretok oz. operacionalizacijo sredstev (glej Dokument 3).

5.2 NAČELA LOGISTIČNE PODPORE OZN

V zvezi z vzpostavitvijo logistične podpore v mirovni operaciji je potrebno opozoriti tudi na načela, ki jih je razvila OZN, in so pomembna za samo delovanje mirovne operacije:

- upoštevanje posebnih pogojev delovanja,
- pogodbeniška razmerja,
- obdobje lastne oskrbe v prvih 30 do 90 dneh,
- dve obliki uporabe opreme (glej Dokument 3).

Mirovne operacije delujejo v nestabilnem okolju, zato je pred samo namestitvijo sil in sredstev potrebno večkrat predhodno pripraviti tudi osnovno infrastrukturo (prometnice, mostovi, komunikacije itd.), kar zahteva natančno predhodno logistično načrtovanje, ki zajema tudi analizo terena itd. Za predstavo velja omeniti, da majhne mirovne operacije

³² Slovenski vojaški izraz za značko; izraz *kokarda*, prihaja iz francoske besede *cocardes*, kar je pomenilo pentljasto značko ali značko s tribarvnico, lahko pa je tudi znak z grbom (glej Bunc 1997).

³³ Naramka (*rus. epoleta*) je košček blaga z znaki, ki se nosi na ramenskem delu uniforme (glej Slovar slovenskega knjižnega jezika 1994: 205).

³⁴ Vojaške enote (*angl. Formed units*) se razlikujejo od posamičnih vojaških opazovalcev (*angl. Military observers*) in policije (*angl. Civilian Police Monitors*).

obsegajo le nekaj vojaških opazovalcev in civilnega osebja, ki zagotavlja podporo, medtem ko zapletene mirovne operacije obsegajo na tisoče vojakov ob podpori več sto opazovalcev in ogromno civilnega osebja. Kljub temu da so osnovne potrebe za vse mirovnike enake, se z zapletenostjo operacije logistične potrebe povečujejo. Težave nastajajo predvsem na področju zagotovitve in vzdrževanja opreme, zagotovitve prevozov, komunikacijskih povezav itd.

OZN in država, ki prispeva sile in sredstva v posebnem sporazumu (t. i. izjavi o dogovoru) določita obliko logistične podpore. Izjava o dogovoru velja med pogodbenima strankama za posamezno mirovno operacijo. Vsebina pogodbe je odvisna od specifičnih razmer, kjer deluje mirovna operacija, načina prispevka države kontingenta ter ostalih logističnih in finančnih dejavnikov, formalnih omejitev itd. Poleg same oblike logistične podpore, ki jo določa pogodba, je v njej zapisan tudi način uporabe opreme, ki je v lasti OZN, ter opreme, ki jo mora zagotoviti država, ki prispeva sile in sredstva. Za uporabo teh sredstev država pozneje dobi tudi ustrezno odškodnino. OZN je v zadnjih letih razvila nova pravila, ki omogočajo dva načina uporabe opreme v mirovnih operacijah.

Za mirovne operacije, ki so vzpostavljene na novo, morajo države za svoje mirovne sile zagotoviti lastno podporo v obliki osnovnih logističnih sredstev, ki obsegajo:

- od 30 do 90 dni oskrbe s hrano in pitno vodo,
- od 30 do 90 dni oskrbe z ostalimi potrebščinami (toaletni papir, cigarete itd.),
- od 30 do 90 dni oskrbe z rezervnimi deli,
- od 30 do 90 dni oskrbe z gorivom (glej Dokument 3).

Za vse ostale mirovne operacije, ki potekajo dalj časa, ima OZN že vzpostavljen lasten sistem logistične podpore znotraj standardov in dogovorjenih pogodbenih razmerij.

Ena večjih težav logistične podpore v mednarodnih operacijah je standardizacija opreme za potrebe mirovnih sil. Po dosedanjih načelih OZN uporabljajo vojaški opazovalci in policisti prevozna in druga sredstva, ki so v lasti OZN, medtem ko pripadniki vojaških enot uporabljajo lastna sredstva. Rešitev logistične zagate v zvezi z zagotovitvijo opreme je bila uvedba sistema dveh možnosti uporabe opreme (oz. dve obliki najema opreme s strani OZN). V prvi obliki (t. i. *popolni najem*) OZN plača večjo vsoto za uporabo vseh sredstev, ki jih država v skladu z dogovori vnaša v mirovno operacijo, kar pomeni, da država prevzame tudi popolno odgovornost za vzdrževanje te opreme (posebna logistična podpora, ki vključuje

delavnice, rezervne dele itd.), razen zagotovitve goriva. V drugi obliki (t. i. *delni najem*) pa OZN prevzame popolno odgovornost za vzdrževanje opreme, vsota, ki jo dobi država, je manjša in obsega le vrednost za uporabo opreme. OZN uporablja posebno lestvico za določitev vrednosti vseh uporabljenih sredstev v mirovni operaciji (glej Dokument 3).

Zagotovitev logističnih potreb s strani OZN je torej odvisna od višine logistične (samo)zmogljivosti države (kar se prej načrtuje in dogovori v dokumentih pred namestitvijo) ter oblike logističnega sodelovanja z OZN v smislu lastnega (ne)vzdrževanja sredstev.

5.3 SUBJEKTI LOGISTIČNE PODPORE V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

Logistični sistem za potrebe mirovnih operacij se vzpostavi na podlagi dogovorov (t. i. *izjava o dogovoru*) med OZN in državami, ki prispevajo sile in sredstva, ter državami, na ozemlju katerih poteka mirovna operacija. Poleg njih je potrebno upoštevati še druge subjekte, ki se vključujejo v ta mednarodni logistični sistem. Pogosto gre za podjetja in druge organizacije, ki v poznejših fazah operacije zagotavljajo določene storitve in usluge predvsem z vidika časovne, prostorske in ekonomske učinkovitosti. Ker gre najpogosteje za lokalne civilne dobavitelje, s katerimi OZN sklene pogodbe, so v literaturi le-ti omenjeni kot pogodbeniki (angl. *contractors*). Pogodbeniki lahko prihajajo iz samega območja delovanja mirovne operacije ali izven njega; OZN si prizadeva, da so čim bližje območju, kjer zagotavljajo logistične potrebe. Pogodbeniki najpogosteje opravljajo naloge logistike, za katere je odgovorna OZN, in sicer: zagotovitev hrane, vode, goriva, pisarniškega materiala, zdravstvenega skrbstva itd. V sam logistični sistem OZN so vključene tudi države, ki prispevajo sile in sredstva v mirovno operacijo, niso pa sposobne popolne lastne logistične podpore, ki izhaja iz nalog mirovne operacije. Te države sklenejo pogodbe z večjimi državami, ki so sposobne tudi njim nuditi določene logistične usluge. V tej pogodbi je poleg obeh držav pogodbeni stranka tudi OZN, ki finančno odškodnino za uporabo sredstev za potrebe mirovne operacije razdeli med obe stranki. Pomemben subjekt znotraj logistične podpore OZN je tudi logistična baza OZN v Italiji, katere sredstva se uporabljajo praviloma v novo nastalih mirovni operacijah, kjer je potrebna hitra dostava in uporaba omenjenih sredstev (glej Dokument 3).

Subjekt znotraj območja delovanja mirovne operacije predstavljajo tudi vojaški opazovalci in policija, katerih logistična podpora je drugačna od organizirane sestave mirovnikov.

Logistični načrtovalci morajo upoštevati še druge subjekte, ki delujejo v podporo mirovnim operacijam (številne nevladne nacionalne in mednarodne organizacije, domače prebivalstvo itd., ki so v nekaterih primerih tudi predmet logistične zagotovitve) in tistim, ki ne delujejo v podporo mirovnim operacijam (organizirane vojaške skupine, teroristi, posamezniki itd.).

5.4 FINANCIRANJE MIROVNIH OPERACIJ

Države članice plačujejo prispevke za poslanstvo ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, za katerega skrbi OZN, iz katerih izhajajo tudi potrebe za izvajanje nalog mirovni operacij. OZN je razvil zelo zapleten sistem financiranja, ki se je z leti spreminjal. »Redni proračun OZN je primarno namenjen pokrivanju administrativnih stroškov osebja OZN in le delno za pokrivanje stroškov mirovne operacije. Večina mirovni operacij se tako financira iz posebnega proračuna« (Kopač 2005: 67).³⁵ Velja omeniti, da OZN plačuje državam odškodnino za stroške sodelovanja s silami in sredstvi v mirovni operaciji, kjer gre predvsem za povračilo stroškov, ki nastanejo na podlagi logističnih potreb: priprava osebja, usposabljanje, vzdrževanje vojakov itd. (glej Dokument 3).

³⁵ Oba proračuna sta navidezno ločena, vendar se pogosto zgodi, da se primanjkljaj iz enega prenese na drugega, kar pomeni, da je gotovinska rezerva velikokrat izpraznjena (glej Kopač 2005: 67). Proračune posameznih mirovni operacij prouči Generalna skupščina OZN na podlagi poročila Petega odbora Generalne skupščine. Pri odločanju o proračunu je potrebno upoštevati še poročilo generalnega sekretarja OZN in Posvetovalnega odbora za administrativna in proračunska vprašanja (glej UN Peacekeeping Documentation v Kopač 2005). Na podlagi številnih sporov glede financiranja mirovni operacij je OZN razvila večstopenjsko lestvico, po kateri države v proračun prispevajo različno vsoto denarja, prispevek temelji na podlagi njihove plačilne sposobnosti (BDP), pri manjših državah pa na obseg njihovega zunanjskega dolga. Tako so bili do leta 2000 stroški financiranja mirovni operacij skoncentrirani predvsem na stalne članice Varnostnega sveta, ki so skupaj s petindvajsetimi najrazvitejšimi državami plačevali vsega 97,9 % vseh stroškov posamezne mirovne operacije; pozneje se je delež nekoliko porazdelil, a kljub temu stroške mirovni operacij še vedno v glavnem pokrivajo najrazvitejše države članice. Kopač omenja, da je eden izmed načinov financiranja mirovni operacij OZN tudi prenos odgovornosti in stroškov na regionalne organizacije, kjer poteka financiranje na osnovi koalicije »voljnih držav« (glej Kopač 2005).

Tabela 5.4.1: Višina sredstev, ki jih OZN namenja državam, ki sodelujejo v mirovni operaciji

NAMEN NAKAZILA	VIŠINA SREDSTEV V AMERIŠKIH DOLARJIH
pripadnik enote mirovni sil	1028
civilni funkcionalni strokovnjak	303
obleka, oprema	68
strelivo	5

Vir: Department of Peacekeeping Operations (2003): *The 15th Standard Generic Training Module: United Nations Logistics*.

Obseg sredstev, ki jih dobi vsak vojak, ki sodeluje v mirovni operaciji, je odvisen od višine, ki jo v ta namen določi nacionalna država, iz katere prihaja mirovnik; osebni dohodek mu namreč nakazuje nacionalna država.

Pregled nad dejanskimi silami in sredstvi vrši OZN v nekajkratnih periodah:

- pregled ob vstopu sil in sredstev v območje delovanja mirovne operacije (angl. *Arrival and Inspection Report*),
- vmesni pregled (angl. *Periodic Verification Report*),
- pregled operativne sposobnosti (angl. *Operational Readiness Inspection Report*),
- pregled ob zapuščanju sil in sredstev območja delovanja (angl. *Repatriation Inspection Report*) (glej Dokument 3).

5.5 ZDRAVSTVENA OSKRBA

Zdravstveno skrbstvo je zagotovljeno v vsaki mirovni operaciji. OZN je razvila štirinivojsko zdravstveno oskrbo. Vključevanje v posamezne nivoje logistične zdravstvene zagotovitve je odvisno od velikosti mirovne operacije, razmer znotraj območja delovanja in resnosti poškodb. Posamezni nivoji se razlikujejo med sabo po dostopnosti strokovnega zdravniškega osebja, aparaturo za dolgoročno diagnosticiranje in zdravljenje ter obstoja bolnišnice. V večjih mirovni operacijah so nivoji zdravstvene oskrbe vključeni tudi v sistem zagotovitve zdravstvene oskrbe s pomočjo podpore iz zraka (angl. *Air ambulance system*). Tretji nivo vključuje tudi zdravljenje v civilni bolnišnici, ki je znotraj območja delovanja ali v kateri izmed sosednjih držav; četrti nivo pa predvideva zdravljenje za primere, ki presegajo

zdravstvene zmogljivosti znotraj območja delovanja operacije. V tem primeru se bolnik zdravi v bolnišnici držav, ki so geografsko blizu območju delovanja mirovne operacije, ali pa kar v bolnišnici nacionalne države. Z omenjenimi strukturami OZN sklene pogodbe (glej Dokument 3).

6. LOGISTIČNA PODPORA SKOZI FAZE MIROVNIH OPERACIJ OZN

Za nazoren prikaz logistične podpore v mirovnih operacijah moram najprej razjasniti potek delovanja mirovne operacije, kateremu ustrezno se prilagaja delovanje mreže logistične podpore.

Postopki v zvezi z vzpostavitvijo vsakršne mirovne operacije OZN se začnejo v trenutku, ko OZN zazna izbruh krize na določenem območju, situacijo ustrezno ovrednoti, sprejeme potrebne ukrepe in napoti sile na konfliktno območje. Postopki vzpostavitve in delovanja mirovne operacije potekajo ciklično, razdelimo jih lahko po fazah.

Zaradi boljšega pregleda o vlogi logistične podpore v zagotavljanju delovanja mirovne operacije prikazujem umestitev logistične podpore na koncu posameznih faz mirovne operacije OZN.

Pri tem je potrebno opozoriti na pomen procesa logističnega načrtovanja, ki se odvija skozi celotno operacijo in ustrezno prilagaja novim danostim mirovne operacije. Logistično načrtovanje se vrši s sodelovanjem vojaškega in civilnega osebja, in sicer ob pomoči številnih oddelkov OZN. V vojaških dokumentih piše, da je zelo jasno zastavljena misija ključ za uspešno načrtovanje, organizacijo in izvedbo mirovne operacije. Da je naloga enotno zastavljena, je potrebno, da poveljniki nenehno sodelujejo z nadrejenimi. Vendarle je pogoje za uspeh težko določiti (glej Dokument 4: 64). Pipenbaher meni, da je »/b/istveni element uspešnega in pravočasnega načrtovanja, usklajevanja in sodelovanja na področju podpore /.../ pregled mest in oseb za stike, preko katerih se lahko organizira uresničevanje dejavnosti in nalog, ki običajno zahtevajo sodelovanje usposobljenih nosilcev na skoraj vseh ravneh obrambnega sistema in skoraj vseh družbenih sistemov« (Pipenbaher 2006: 60).

Logistično podporo v mirovnih operacijah razdelimo na šest zaporednih faz. Faze delovanja logistične podpore se ustrezno umeščajo v samo delovanje mirovne operacije. Logistična

podpora zagotavlja njeno delovanje, začeni z aktivnostmi OZN ob izbruhu krize na določenem območju, postopki pogajanj med OZN in sprtimi stranmi ter državami, ki prispevajo sile, analizo krizne situacije, administrativnimi postopki v zvezi s silami (moštvo, oprema, financiranje), namestitvijo, vzdrževanjem in odhodom vojakov z območja delovanja mirovne operacije.

6.1 FAZA PRIPRAVLJENOSTI (ANALIZA MISIJE)

a) Postopek OZN

OZN preko svojih predstavnikov in v sodelovanju z vladami, vladnimi in nevladnimi organizacijami, društvi, humanitarnimi organizacijami ter drugimi oblikami organiziranosti zelo pozorno spremlja stanje miru in varnosti v svetu. Vsakršne resne grožnje ali kršitve miru in varnosti preko svojih kanalov zelo hitro zazna in posreduje ustreznim organom v obravnavo. Pri tem je zelo aktiven generalni sekretar, ki opozarja vlade držav in splošno javnost o nujnosti obravnave in ukrepanja v določeni krizi.

b) Logistični del (tehnična preiskovalna komisija)

Pred samo predložitvijo krizne situacije generalni sekretar OZN na krizno območje pošlje tehnično preiskovalno komisijo, ki natančno identificira krizno situacijo ter predlaga politične, diplomatske in vojaške rešitve. Člani komisije delujejo politično-diplomatsko in vojaško strateško; srečajo se namreč s sprtimi stranmi, diplomatsko posredujejo in natančno identificirajo območje delovanja ter pripravijo strateško-taktične rešitve za vojaško posredovanje na območju delovanja. Del preiskovalne skupine so tudi logistiki, ki izvedejo makro-logistično izvidništvo,³⁶ in sicer z namenom, ugotoviti obstoječo logistično infrastrukturo, možne oblike podpore države gostiteljice ter možne oblike prehajanja v splošno obliko podpore, ki bi jo lahko uredili s pomočjo komercialnih pogodb.³⁷ Namen skupine je, da oskrbi politično vodstvo pri OZN s pomembnimi informacijami, s pomočjo

³⁶ Izvidništvo pomeni strokovni pregled terena s pomočjo vojaških in civilnih logistikov. Slovar slovenskega knjižnega jezika izraz "izvidništvo" razlaga kot zbiranje podatkov, s pomočjo opazovanja, o položaju in moči nasprotnikovih enot (glej Slovar slovenskega knjižnega jezika 1991: 182)

³⁷ Pogodbe, ki so sklenjene z gospodarskimi družbami, zavodi in drugimi organizacijami za izvajanje podpore v zvezi z zagotovitvijo proizvodov, storitev, ki so jih pogodbeno prevzeli. V zvezi s tem določajo svoja mesta in osebe za stike in povezave ter o uresničitvi poročajo na mesta in osebam za stike in povezave, kot je določeno v pogodbi (glej Pipenbaher 2006: 58).

katerih lahko »prečistijo« predvideno velikost in strukturo sil (glej Dokument 1: 3). Prav tako je pomembno, da so načrtovalci logistične podpore del skupine, kajti tovrstne informacije jim služijo kot glavni vir za načrtovanje ustrezne namestitve in vzdržljivosti sil. Posebej velja opozoriti na logistične operacije, kjer se prekrivajo posamezna funkcionalna področja logistike (npr. premiki, zagotavljanje varnosti, usposabljanje itd.) (glej Dokument 4: 50). Rezultat makro-logističnega izvidništva sovpada s predlagano organizacijsko strukturo sil, ki je potrebna za izvedbo misije in zagotavlja temelje za začetno predvidevanje proračuna. Na podlagi izvidniškega poročila generalni sekretar pripravi načrt za rešitev krize, ki ga predlaga Generalni skupščini (glej Dokument 1: 3).

Faza pripravljenosti zajema torej analizo krizne situacije, pri čemer posebna komisija poroča o politični, diplomatski in vojaški rešitvi krize, kar pomeni tudi ugotovitev logističnih danosti za delovanje mirovne operacije. Poročilo tehnično preiskovalne komisije je tudi podlaga za pripravo resolucije VS OZN.

6.2 FAZA OPOZARJANJA (RESOLUCIJA VARNOSTNEGA SVETA)

a) Postopek OZN

Sledi ustaljen postopek VS OZN in GS OZN. Če omenjena organa konflikt opredelita kot resno grožnjo mednarodnemu miru in varnosti in če v obravnavi stalna članica VS OZN ne vključi veta, izda VS OZN resolucijo za rešitev konflikta na tem območju (glej Dokument 4: 64). Resolucija Varnostnega sveta običajno poziva k premirju in predlaga oblike za ustavitev konflikta. V zvezi s tem OZN praviloma določi posebnega odposlanca, predstavnika ali posrednika, ki pripravi načrt za rešitev krize. Resolucija pa lahko nalaga generalnemu sekretarju tudi pripravo načrta, ki vključuje vzpostavitev mirovne operacije. V tem primeru resolucija vključuje potrebo po ustreznih silah in finančnih sredstvih mirovne operacije; ocene izhajajo iz poročila tehnične preiskovalne komisije.

Faza opozarjanja se začne, ko Varnostni svet izda resolucijo o vzpostavitvi mirovne operacije OZN. Generalni sekretar je tedaj odgovoren za neformalna pogajanja in pripravo mandata. Mandat velja za obdobje šestih mesecev, VS OZN pa ga mora dvakrat letno obnoviti (glej Dokument 4: 64).

b) Logistični del

Resolucija OZN odobri izražene potrebe po človeški sili in proračunu misije, ki temeljijo na ocenah tehnične komisije. Pred začetkom samega organiziranja operacije je obširen proračun potrebno še dodelati; pregleda ga Posvetovalni odbor za proračunska in administrativna vprašanja (angl. *Advisory Committee*), končno pa odobri Generalna skupščina. Velja pravilo, da porabe sredstev ni mogoče povečati, vse dokler ni sprejet celoten proračun.³⁸ VS OZN običajno sprejme več resolucij, odvisno od intenzitete in stopnjevanja konflikta. Prve resolucije najpogosteje še ne predvidevajo vzpostavitev mirovne operacije in napotitve sil, temveč zahtevajo pripravo ustreznih načrtov za rešitev krize. Z logističnega vidika so v tej fazi najpomembnejši pregled poročila tehnične preiskovalne komisije in neformalna pogajanja, ki jih običajno vodi generalni sekretar ali njegov odposlanec v zvezi s potrebami in velikostjo oboroženih sil ter s tem potrebno velikostjo proračuna. Logistično načrtovanje pripravlja načrte o potrebni obliki sodelovanja potencialnih sil (glej Dokument 1: 3).

6.3 FAZA ORGANIZIRANJA

a) Postopek OZN

Faza organiziranja se začne, ko Generalna skupščina sprejme splošno odgovornost za tehnični in operativni nadzor nad mirovno operacijo. V tem obdobju potekajo neformalna in formalna pogajanja med sprtimi stranmi, OZN ter državami članicami OZN, ki bi potencialno prispevale sile za mirovno operacijo. Sektor za administrativno podporo je odgovoren za izvajanje proračuna mirovne operacije.

- *Neformalne priprave OZN*: Potem ko VS OZN generalnemu sekretarju izda potrebne direktive v zvezi s pripravo mirovne operacije, se začnejo neformalna pogajanja z državami članicami OZN v zvezi z oblikami in načini, s katerimi bi lahko prispevale v podporo mirovni operaciji (osebje, oprema, storitve, finančna sredstva itd.). Pogajanja vodi generalni sekretar,

³⁸ Ko države članice sprejemajo svoje odločitve, ne sme Sekretariat OZN podpisati nobene pogodbe o zagotovitvi opreme in transportnih storitev za obravnavano mirovno operacijo (glej Kopač 2005: 70). Ustaljen postopek sprejemanja proračuna OZN za posamezno mirovno operacijo je takšen: predlog proračuna najprej pripravi Sekretariat OZN (kar lahko traja tedne), zatem mora biti predlog proračuna predložen v potrditev Posvetovalnemu odboru za administrativna in proračunska vprašanja, nato je poslan Petemu odboru Generalne skupščine OZN, končno pa v potrditev sami Generalni skupščini in vsem državam članicam (glej Kopač 2005: 70).

vsebina pogajanj poteka v razmerju izraženih potreb mirovne operacije (kar izhaja iz obdelanega poročila tehnične preiskovalne komisije) in morebitnih prispevkov držav. Rezultat pogajanj je oblikovanje splošne organizacijske sestave sil. Na drugi strani pa generalni sekretar vodi pogajanja med sprtimi stranmi, na podlagi česar izdela osnutek načrta. Načrt je sprejemljiv, ko nanj pristanejo vse sprte strani ter države, ki načrtujejo sodelovanje v mirovni operaciji. Končni akt omenjenih pogajanj in sklenjenih dogovorov je mandat, v katerem je določena vloga in naloge mirovne operacije (glej Dokument 4: 64).

- *Formalne priprave OZN:* Po sprejetju mandata in proračuna generalni sekretar nadaljuje pogajanja s sprtimi stranmi in državo gostiteljico za pripravo dokumenta »Sporazum o statusu oboroženih sil« ter imenuje poveljnika sil³⁹ in političnega svetovalca pri OZN.⁴⁰ Imenovanje je v dogovoru s sprtimi stranmi običajno še pred formalno potrditvijo in javno predstavitvijo. Poveljnik sil ali posebni odposlanec je lahko imenovan za vodjo mirovne operacije. Generalni sekretar ustno zaprosi države, ki so izrazile pripravljenost, sodelovati v mirovni operaciji, za osebje, opremo in storitve. Dokler niso izpolnjeni pogoji za oborožene sile in še ni določena mednarodna sestava sil, je taka prošnja še vedno dokaj splošna in prožna za države, ki bi potencialno prispevale sile. Po tem ko OZN določi sestavo sil, izda tudi formalno prošnjo o nameri, in sicer v obliki ustne note ali v t. i. pismu (angl. *Letter of Assist – LOA*) (glej Dokument 4: 64).

- *Pravni predpisi:* V tej fazi prihaja do razgibane administrativno pravne dejavnosti, zato velja omeniti še nekatere pravne predpise, vlogo in zadolžitve posameznih oddelkov Sekretariata OZN.

Pravna obveza države članice OZN po prispevanju v mirovno operacijo izhaja iz 43. člena UL OZN, ki pravi, da » /... /se vsi člani Združenih narodov zavežejo, da bodo Varnostnemu svetu na njegov poziv v skladu s posebnim dogovorom ali s posebnimi dogovori dali na razpolago za ohranitev mednarodnega miru in varnosti potrebne oborožene sile, pomoč in olajšave /.../ pravico do prehoda /.../ tak dogovor ali taki dogovori določijo številčno stanje in vrsto sil, njihovo stopnjo pripravljenosti in splošno razvrstitev, kakor tudi naravo pomoči in olajšav, ki jih je treba dati« (Ustanovna listina ZN 1992: 23).

Znotraj faze pripravljenosti velja omeniti še dokument »Opis nalog in pristojnosti« (angl. *Terms of Reference*), ki določa odgovornost posameznih držav, ki sodelujejo v mirovni operaciji OZN. V dokumentu je zapisana organizacijska struktura sil, nivoji za namestitve v

³⁹ Vojaški častnik, ki prihaja z države, ki ni udeleženka v konfliktu.

⁴⁰ Običajno je to posebni odposlanec Generalnega sekretarja ali peneralni podsekretar OZN.

skladu z doseganjem končne sposobnosti, zagotovitev nalog nameščenih sil, načrtovanje finančnih virov ter poravnava izdatkov za uporabo (glej Dokument 4: 65).⁴¹

- *Zagotavljanje splošnih storitev in administracija:* Sektor za administrativno podporo in Sektor za logistično podporo običajno že pred začetkom mirovne operacije namestita skupino, ki pripravi infrastrukturo za sprejem (angl. reception) mirovnih sil OZN in vzpostavi ustrezno logistično podporo. Znotraj območja delovanja mirovnih sil nosi OZN celotno odgovornost za operativno načrtovanje, organizacijo ter poveljevanje in kontrolo nameščenih sil. Ustrezno usposabljanje na področju samega operativnega delovanja in priprave administracije izvedejo države vojaškega kontingenta v mirovni operaciji. Izvidništvo držav kontingenta pred začetkom mirovne operacije ni dovoljeno (glej Dokument 4: 65).

b) Logistični del OZN

Po pristanku sprtih strani na resolucijo (mandat), ki predvideva rešitev konflikta z napotitvijo mirovnih sil OZN na konfliktno območje ter na drugi strani sklenjenih sporazumov s članicami OZN, ki so pripravljene prispevati sile, poteka intenzivno načrtovanje mirovnih operacij, pri čemer je logistika vpeta v sinhronizacijo uporabe ponujenega osebja, opreme, storitev in sredstev držav članic. Z vidika načrtovanja logistične podpore je ta faza najpomembnejša, saj zahteva določitev vrhovnega poveljnika mirovnih sil in načrtovanje uporabe organizacijske sestave sil. V tem delu morajo biti vojaški načrti podrobno izdelani. Po izdaji načrtov lahko države članice kontingenta zbirajo podatke o položaju ozemlja, znotraj katerega bo delovala mirovna operacija. S tem ugotovijo nacionalne logistične potrebe, izdelajo predhoden koncept logističnih operacij ter, če je potrebno, delno prilagodijo (pripravijo) tudi samo območje delovanja.

c) Priprave držav, ki sodelujejo v mirovni operaciji

Države članice kontingenta se v obliki pisnega sporazumu v t. i. Memorandumu o sporazumu pogodijo z OZN in državo gostiteljico o deležu prispevka v mirovno operacijo OZN. Ko gre

⁴¹ Omenjeni dokument za ameriški kontingent pripravlja Ministrstvo za obrambo v sodelovanju z Ministrstvom za zunanje zadeve. Ameriški vojaški priročnik o mirovnih operacijah opozarja na tesno sodelovanje načrtovalcev nacionalnih sil s poveljstvom OZN v fazi konceptualizacije dokumenta. Tesno sodelovanje lahko zniža stroške uporabe. Velja namreč, da za izvajanje nalog, za katere ni bilo predhodnega dogovora med OZN in nacionalno vojsko, stroški uporabe praviloma ne morejo biti pokriti (glej Dokument 4: 65).

za podporo posameznih funkcionalnih področij logistike, ki jih OZN ne pokriva, sklene OZN z državo gostiteljico posebno obliko Memoranduma o sporazumu.

OZN v ta namen najpogosteje postavi finančne omejitve za nevojaška sredstva v državah, ki prispevajo k mirovnim silam OZN. V tem času, tj. pred samo namestitvijo sil in med sodelovanjem z državo gostiteljico, OZN izda Sporazum o statusu oboroženih sil. Za vojaško osebje, ki je nameščeno na ozemlju mirovne operacije že pred izdajo sporazuma, veljajo lokalni pravni predpisi ali pa jim velja diplomatski status (glej Dokument 4: 65).

- *Priprava območja delovanja za podporo mirovni operaciji OZN*: Podatki logističnega izvidništva služijo državam kontingenta za izdelavo načrta za namestitvev po posameznih obdobjih. Logistični načrtovalci optimizirajo ključna sredstva logistične podpore: strukturo sil, vire in strateški transport. Njihove aktivnosti so skoncentrirane predvsem v identifikacijo in pripravo baz za vodenje operacij, vzpostavitev sistema zvez, načrtovanje in predhodno pripravo skupnih logističnih centrov, predvidevanje in predčasno pripravo zalog za operacijo ter pripravo sredstev za sprejem sil Poleg same natančne identifikacije virov in potreb na območju delovanja logistični načrtovalci upoštevajo tudi načrte za zagotavljanje potreb, ki jih v dogovorih in sporazumih nudi država gostiteljica, kar pristojnim poveljnikom omogoča, da svetujejo o izboru oblike zagotavljanja podpore, ki bo pravočasna, ustrezna in ne bo obremenila sil. Logistična priprava območja delovanja je zelo pomembna (glej Dokument 4: 50).

Države, ki sodelujejo v mirovnih operacijah, imajo različne logistične zmogljivosti. Nekatere so samooskrbe zmožne ves čas trajanja mandata, druge pa le za omejen ali celo po standardih OZN določen čas. V procesu načrtovanja logistične podpore za potrebe mirovnih operacij OZN je potrebno natančno ugotoviti in predvideti logistične zmogljivosti posameznih držav ter celotno logistično zmogljivost operacije s sporazumi med državami tudi ustrezno opredeliti. Zaradi strateškega pomena logistike na začetku delovanja mirovnih operacij je OZN postavila standarde za začetno obdobje, znotraj katerega mora biti država sposobna zagotoviti samooskrbo. O trajanju obdobja samooskrbe se država posebej dogovori z OZN. Znotraj dogovorjenega časa OZN zaprosi države članice kontingenta, da na območje delovanja pridejo z osebnim orožjem, strelivom, formacijskimi transportnimi sredstvi, radijskimi zvezami enot, silami in sredstvi v sestavi za vzdrževanje, medicinsko podporo in dogovorjeno količino zalog za celotno oskrbo (glej Dokument 4: 55). Države, ki nimajo

strateških zmogljivosti za ustrezen začetek izvajanja operacije (strateška sredstva za namestitvev, oskrba itd.), omenjeni primanjkljaj dopolnijo s pogodbami drugih držav kontingenta. Za opremo, ki jo države članice kontingenta ne morejo zagotoviti, išče OZN ustrezna donatorska sredstva ali kupuje novo opremo, ki jo nabavlja na lokalnem trgu (glej Dokument 4: 55).

Obdobje organiziranja bo torej vsebovalo sledeče ključne logistične aktivnosti:

- ♦ določitev načrta za namestitvev po fazah,
- ♦ določitev obdobja, znotraj katerega bo vsaka država članica kontingenta morala zagotoviti samooskrbnitvo,
- ♦ določitev potrebnih sredstev zračnega ali morskega prevoza (angl. *air/sea lift requirements*),
- ♦ zaščita zračnega oz. morskega transporta držav članic kontingenta ali pogodbenih strank,
- ♦ sklenitev prvih lokalnih in/ali mednarodnih pogodb za logistično podporo mirovne operacije,
- ♦ vnaprejšnja namestitvev elementa za poveljevanje in nadzor (glej Dokument 1

- *Priprava vojaški enot*: Vsaka država kontingenta je odgovorna za pripravo lastnih vojaških enot. OZN predvideva, da je vsaka enota sil, ki ji je glede na nacionalne standarde zaupana določena naloga v mirovni operaciji, tudi ustrezno in polno opremljena, odvisno pač od obremenitve posameznega geografskega območja mirovne operacije (kot so npr. naravne in klimatske danosti itd.). Ameriški vojaški priročnik omenja posebne kategorije, ki jih morajo upoštevati načrtovalci logistične podpore za potrebe delovanja mirovnih operacij. Gre za naslednja področja (glej Dokument 1)

- ♦ *Orožje*: sporazumi o uporabi orožja in streliva sil znotraj območja delovanja operacije so med mirovnimi operacijami različni, odvisni so od tipa mirovne operacije. Za področje v zvezi z nošenjem in uporabo orožja veljajo zelo stroga pravila. OZN zahteva, da poveljniki držav članic kontingenta zagotovijo, da vsi sodelujoči v mirovni operaciji pred samo namestitvijo natančno razumejo pravila in operativne postopke za uporabo oborožene sile. V teh pravilih je tudi natančno določeno, katere vrste orožja in streliva je dovoljeno uporabljati.

♦ *Prehrana*: celotna oskrba s hrano poteka skozi posebno »lestvico za prehrano«, ki jo določi OZN po tem, ko sklene pogodbe o oskrbi s hrano in vodo. Lestvica upošteva temeljne prehranjevalne navade in zahteve držav članic kontingenta.

♦ *Komunikacije oz. zveze*: enota za zveze (angl. *Force Communication Unit*) zagotavlja komunikacijo med poveljstvom misije in formiranimi enotami. OZN pričakuje, da so enote sil sposobne zagotoviti in vzdrževati zveze znotraj lastnih enot (OZN ne vrača stroškov za vzpostavitev notranjih komunikacijskih linij, ki služijo za komunikacijo med nameščenimi enotami in matično državo).

♦ *Inženirska podpora*: na mnogih področjih, kjer se izvajajo mirovne operacije OZN, je infrastruktura pomanjkljiva ali poškodovana. Poveljniki morajo pridobiti čim več informacij iz različnih virov, da lahko podrobno načrtujejo namestitev inženirske podpore. To pomeni tudi popravila določenih objektov in nudenje drugih storitev v obliki človekoljubnih akcij, ki so del mirovne operacije. Strokovnjaki opozarjajo, da stroške za izgradnjo ali popravilo objektov, ki jih OZN ne predvideva, poveljnik pa odredi zaradi lažje izvedbe naloge, OZN pozneje ne bo povrnila.

♦ *Priprava območja delovanja* - (angl. *environmental preparation*): poveljniki morajo zadostiti morebitnim posebnim zahtevam okolja, ki jih obravnavajo načrtovalci v zgodnjih fazah namestitve; s tem se izognejo zdravstvenim, varnostnim in političnim težavam.

♦ *Priprava vozil*: države članice kontingenta morajo zagotoviti, da so vsa vozila in priklopniki pred samo namestitvijo prebarvani v belo barvo ter imajo ustrezno UN oznako (črki »UN« morata biti črne barve in ustrezno nanese na obe strani vozila, kar pomeni, da oseba, ki se približuje k sprednji ali k zadnji strani vozila, lahko črki tudi prepozna). Podrobna navodila o potrebnih barvah vojaške opreme opredeljujejo posebni dokumenti.

- *Priprava kadra*: Poleg standardnih in običajnih operativnih postopkov v zvezi z opremo, za katero je zadolžen vojak, OZN opredeljuje tudi postopke v zvezi s pripravo kadra (angl. *Preparation of Individual Personnel*). Vso osebje mora biti informirano in usposobljeno o:

- ♦ zemljepisnem, kulturnem in zgodovinskem ozadju območja misije ter z informacijami o izvoru konflikta, verski pripadnosti, običajih in veljavnih tabujih,
- ♦ razširjenih boleznih ter spolno prenosljivih boleznih znotraj območja delovanja in oblikah prve pomoči, negi poškodb, ki nastanejo v oboroženem boju (strelne rane, poškodbe ob detonaciji min itd.),
- ♦ mandatu OZN, organizaciji operacije in pravilih delovanja v mirovnih operacijah (OZN opozarja, da morajo pravila delovanja v mirovni operaciji natančno poznati vsi vojaki, kajti nepoznavanje pravil ima lahko za posledico smrtne žrtve ali pa vodi celo v incident večjih razsežnosti; z razvojem mirovne operacije se lahko pravila delovanja tudi spremenijo
- ♦ ženevskih konvencijah iz leta 1949 in dopolnilnima protokoloma ter UNESCO-vi konvenciji iz leta 1954, ki govori o zaščiti kulturne dediščine v primeru oboroženega konflikta.

- *Identifikacija kadra (angl. personnel identification)*: za potrebe prevoza sil, ki vstopajo v območje delovanja ali iz njega izstopajo, velja nacionalna identifikacija osebja. Po prihodu sil na območje delovanja dobi vsaka oseba t. i. osebno izkaznico, ki jo izda OZN, in je veljavna le znotraj območja delovanja (za izdajo izkaznice potrebuje vsaka oseba 4 fotografije, mere 3 x 3 cm) (glej Dokument 4: 55)

- *Obleka*: Podatke o oblekah zajema vojaški priročnik (glej Dokument 3), v katerem piše, da države članice kontingenta zagotovijo obleko za moštvo, v skladu z nacionalnimi standardi; OZN priskrbi le razpoznavna sredstva OZN, kar je: ena modra baretka, ena modra kapa, ena kokarda, šest našitkov OZN, dve naramki olivne barve in dve modri okrasni ruti (*angl. scarf*);

- *Medicinski standardi OZN*: OZN določi medicinske standarde kot preventivo za delovanje mirovnih sil. OZN zahteva natančne zdravniške preglede oseb; intenzivnost pregledov je odvisna od same ogroženosti posameznega območja. Poveljniki morajo zagotoviti, da osebje doseže zahtevane zdravstvene standarde že med načrtovanjem namestitve (glej Dokument 1). Pred samo namestitvijo sil OZN pripravi tudi posebno koordinacijsko konferenco, ki poteka na sedežu OZN v New Yorku, na kateri predstavniki držav članic kontingenta uskladijo administrativne podrobnosti in posebnosti v zvezi z načrti (glej Dokument 1).

č) Logistični del držav kontingenta

V drugi fazi organiziranja mirovne operacije države kontingenta pripravljajo osnovno logistično infrastrukturo (izvidništvo in priprava terena), sprejemajo ustrezne logistične načrte za podporo operacij po fazah, sklepajo lokalne pogodbe z gospodarskimi družbami, zavodi in drugimi lokalnimi dobavitelji za izvajanje podpore in nemoteno oskrbo lastnih sil, pripravljajo vojaške enote (orožje, vozila, prehrana itd.) ter civilno osebje, ki bo sodelovalo v mirovni operaciji.

Strnem lahko, da je faza organiziranja mirovne operacije z logističnega vidika najintenzivnejša predvsem po obdobju, ko OZN natančno opredeli potrebe⁴² in prispevke držav članic za mirovno operacijo. Skladno s tem poteka sinhronizacija aktivnosti med OZN, državo gostiteljico in kontingentom držav mirovne operacije. V prvi fazi potekajo aktivnosti bolj na strani OZN, kjer se na podlagi pogajanj med sprtimi stranmi, OZN in državami članicami, ki so pripravljene prispevati sile v mirovno operacijo, sklenejo pogodbe, izdelajo načrti o organizacijski uporabi in kontroli mirovnih sil OZN. V drugem delu pa večina aktivnosti poteka na strani držav osnovanega kontingenta mirovnih sil OZN. Glavna koordinacija omenjenih aktivnosti poteka preko Sektorja za logistično podporo in Sektorja za administrativno podporo.⁴³

6.4 FAZA NAMESTITVE

Obdobje namestitve se začne z namestitvijo sil držav članic kontingenta ter namestitvijo osebja OZN.

Za namestitev sil skrbi poveljstvo OZN. Državam, ki nimajo lastne samozadostnosti na področju namestitve, lahko po delegirani pristojnosti omogoči namestitev tudi tretja država znotraj prostorske razporeditve sil OZN. Sile na območju delovanja pridejo pod poveljstvo vrhovnega poveljnika sil (glej Dokument 4: 65).

⁴² Zveza NATO pozna t. i. Koncept potreb, ki se na podlagi prošnje za podporo države gostiteljice in usmeritev poveljnika Nata in državam, ki zagotavljajo sile na začetni načrtovalni konferenci za razvoj koncepta potreb ter na podlagi opravljenega strateškega pregleda območja delovanja (na katerem sodelujejo predstavniki logističnih štabov zadevnih poveljstev in enot), razvije pred sprejemom tehničnih dogovorov (glej Pipenbaher 2006: 18).

⁴³ Kot rečeno, Sektorja delujeta znotraj Oddelka za mirovne operacije pri Sekretariatu OZN.

Postopke namestitve vodi Sektor za logistično podporo, ki skrbi, da so v dogovorih obljubljeni sile (osebje, orožje, oprema, ustrezna podpora itd.) tudi dejansko nameščene. OZN zato natančno pregleda nameščene sile ter s tem ugotovi zmogljivosti države.

- Končni pregled

Ob samem vstopu pripadnikov mirovnih sil na območje delovanja mirovne operacije izvede poveljstvo OZN t. i. zadnji oz. končni pregled (angl. *end survey*). Gre za pregled vojaškega osebja OZN; pri tem OZN identificira opremo, področje oskrbe in nameščeno osebje kontingenta. Pregled sil služi poveljstvu OZN za določitev zmogljivosti kontingentov, ki jih OZN podpira ali jim povrne stroške uporabe sil v operaciji. OZN običajno povrne stroške nameščene opreme in stroške vzdrževanja ter stroške rotacije osebja, ki se vrši na pol leta (glej Dokument 4: 65).

OZN ob vstopu v območje delovanja mirovne operacije zahteva od držav pregled in natančen popis nameščene opreme kontingenta. Pregled opreme zajema podrobnosti v zvezi z vozili, vsemi skladišči in opremo, ki jo je na podlagi dovoljenja OZN država članica kontingenta lahko dostavila. OZN nosi finančno odgovornost za vso opremo držav kontingenta, zato je postopek pregleda opreme ob vstopu države na območje delovanja zelo natančen. Po samem prihodu sil na območje delovanja izvede Sektor za logistično podporo pregled sredstev, ki so dejansko nameščene, in jih primerja s tistimi, ki so jih države navedle v predhodnem popisu ob vstopu.

- Transport in premiki

Sektor za logistično podporo znotraj Oddelka za mirovne operacije v Sekretariatu OZN, ki je pristojen za usklajevanje in načrtovanje premikov in transporta, usklajuje načrte premikov in transporta vstopa in izstopa iz območja delovanja mirovne operacije. Sektor za logistično podporo izdaja dovoljenje za vsakršen premik, ki je potreben znotraj območja delovanja (glej Dokument 1: 4).

Z namestitvijo sil na območje delovanja se logistična podpora preusmerja v administrativno kontrolno dejavnost. Posebej velja omeniti Sektor za logistično

podporo, ki vodi evidenco nameščenih sil ter skrbi za transport in premike. Države članice kontingenta nameščajo sile skupaj s svojimi ali v pogodbah sklenjenimi logističnimi kapacitetami.

6.5 FAZA VZDRŽEVANJA

Obdobje vzdrževanja oz. zagotovitev vzdržljivosti sil se začne, ko se konča obdobje samooskrbnitva, ki ga ob vzpostavitvi mirovne operacije državi kontingenta nalaga OZN.⁴⁴ Obdobje vzdrževanja traja vse do odhoda sil z območja delovanja mirovne operacije. Logistična podpora večjih misij v začetni fazi v veliki meri sloni na logističnih zmogljivostih vojaških organizacij; pozneje pa prehaja v civilno podporo. V fazi vzdrževanja pridejo do izraza racionalnejši civilni dobavitelji in nosilci raznih logističnih uslug, s katerimi OZN sklepa pogodbe.⁴⁵

Načelnik administracije za mirovno operacijo skrbi za vzdrževanje sil in usklajuje vse logistične aktivnosti, in sicer z namenom, da je ustrezna logistična podpora zagotovljena ob pravem času in na pravem mestu. Prav tako načelnik administracije za mirovno operacijo skrbi za delovanje logistične podpore civilnega dela mirovnih sil. S tem skrbi za delovanje celotnega sistema logistične podpore znotraj območja delovanja mirovne operacije.

OZN pozna tudi *politiko izmenjave osebja*, kar pomeni, da se znotraj določenih period pripadniki vojaških enot izmenjujejo v misiji. Politika izmenjave izhaja iz potreb mirovne operacije, praviloma pa se vojaki izmenjujejo na vsakih šest mesecev. Izmenjujejo se samo pripadniki vojaških enot, vključno s svojo osebno opremo, medtem ko se ostala sredstva, ki jih v misijo dostavi država, običajno ne izmenjujejo. Vsa sredstva praviloma ostajajo znotraj misije do odhoda celotnega nacionalnega kontingenta. Politika rotacije je pomembno povezana s pregledom vojaških sil pred odhodom. Strokovnjaki opozarjajo, da morajo države kontingenta vsaj šest tednov pred začetkom same izmenjave pristojnim pri OZN sporočiti

⁴⁴ Obdobje samooskrbnitva je čas, ko morajo sile nacionalnih kontingentov zagotoviti lastno podporo; razlikuje se glede na značilnosti misije, logistično zmogljivost nacionalnega kontingenta itd. Obdobje običajno traja od 30 do 90 dni. V kolikor države nimajo lastnih logističnih zmogljivosti za vzdrževanje sil, lahko sklepajo pogodbe z drugimi subjekti logistične podpore (ponavadi so to logistične sile drugih držav).

⁴⁵ ZDA pozna t. i. program za razširitev logistične podpore (angl. *Logistics Civil Augmentation Program*), ki se nanaša na zagotavljanje logističnih potreb mirovnih operacij, ki jih varnostne organizacije rešujejo s pomočjo komercialnih pogodbenikov. Program velja samo za logistično podporo ameriških vojaških sil (glej Dokument 1: 4)

število osebja, ki bo vključeno v izmenjavo, datum začetka in sam raspored izmenjave. O morebitnih odstopanjih od načrtovane politike izmenjave se je potrebno vnaprej uskladiti z OZN, s čimer se zmanjšajo težave pri povračilu stroškov in časovnem razvoju izmenjave.

Aktivnosti logistike v obdobju vzdrževanja sil mirovne operacije so skoncentrirane predvsem na pravočasno in natančno zagotovitev, vzdrževanje (hramba itd.) zalog ter izvajanje 6-mesečnih rotacij osebja, ki deluje v mirovni operaciji. Pri tem imata glavno vlogo načelnik administracije za mirovno operacijo, ki skrbi za natančen pregled nad zalogami ter skrbi za pravočasnost rotacije ter načelnik logistike, ki skrbi, da je ustrezna oskrba tudi zagotovljena. OZN ima omejene finančne vire za delovanje posameznih mirovni operacij, zato v primeru dolgotrajnejših mirovni operacij stremi po racionalnejši zagotovitvi zalog; vojaška logistična mreža držav članic kontingenta mirovne operacije sčasoma prehaja v cenejše, obsežne in razvite civilne logistične, infrastrukturne in druge zmogljivosti, ki jih zapolnjujejo stranke komercialnih pogodb.

6.6 FAZA VRNITVE

Faza vrnitve (angl. *Redeployment phase*) poteka v treh obdobjih *a) načrtovanje zmanjševanja zalog* (angl. *stocks drawdown planning*); *b) postopki v zvezi s končnim pregledom* (angl. *out survey*) in *c) načrtovanje prevoza*. Države članice kontingenta morajo načrtovati odhod sil z območja delovanja po obdobjih še pred koncem mandata. Logistično načrtovanje v fazi vrnitve je podrobnejše in zahtevnejše kot v obdobju namestitve sil.

a) Načrtovanje zmanjševanja zalog: načrtovanje v tej fazi poteka v skladu s spreminjanjem vloge, številčnega stanja in opreme sil držav članic kontingenta v obdobju proti koncu mandata mirovne operacije. Logistični načrtovalci posebno skrb namenjajo upravljanju s sredstvi mirovni sil, da tako zmanjšujejo stroške vrnitve. V tej fazi tesno sodelujeta načelnik administracije za mirovno operacijo in načelnik logistike za mirovno operacijo.

b) Postopki v zvezi s končnim pregledom: pred odhodom sil države članice kontingenta načelnik administracije za mirovno operacijo odredi pregled o stanju sil.⁴⁶

⁴⁶ Zaradi narave delovanja mirovne operacije se stanje opreme v času mirovne operacije spreminja, tu ni izključena kraja, zajetje, vžig ali kakšno drugo uničenje opreme.

Obdobje vrnitve sil je osredotočeno na logistično načrtovanje odhoda sil, postopno zmanjševanje zalog ter izvajanje končnega pregleda o stanju sil. V tem obdobju potekajo zahtevni administrativni postopki zmanjševanja sredstev.

Vidim, da se logistična podpora skozi faze mirovne operacije OZN spreminja in ustrezno prilagaja aktivnostim glavne dejavnosti – mirovnega delovanja sil kontingenta OZN. Pri tem logistična podpora prehaja od načrtovanja preko organiziranja do samega izvajanja logistične podpore. Logistično načrtovanje temeljni na poročilih logističnih izvidnikov, sklenjenih dogovorih med udeleženi stranmi v mirovni operaciji, ponujenimi finančnimi sredstvi, pripravljenostjo držav za sodelovanje v mirovni operaciji ter dolžino in zahtevnostjo mirovne operacije.

Vsaka mirovna operacija OZN je specifična. Ker se vsaka posebej načrtuje in nadzoruje, tudi ne obstaja standardiziranega postopka načrtovanja mirovnih operacij (glej Dokument 4: 64). Temelj za načrtovanje mirovne operacije OZN je njen mandat (ki delno sloni tudi na poročilu preiskovalno-tehnične skupine o stanju na kriznem območju) ter odobren proračun, ki jamči finančno kritje mirovne operacije.⁴⁷

⁴⁷ Načrtovanje logistične podpore v mirovnih operacijah je podobno klasičnemu logističnemu načrtovanju ob upoštevanju oskrbe, ki jo nudi OZN s svoje baze za operacije (angl. *UN operation base*) (glej Dokument 4: 55)

7. NOSILCI ZAGOTAVLJANJA PODPORE V MIROVNIH OPERACIJAH OZN

V procesu načrtovanja izvajanja podpore v mirovni operaciji so na več ravneh medsebojno soodvisni številni dejavniki. V civilnem delu so vključeni številni oddelki in pododdelki Sekretariata OZN ter gospodarske družbe, druge organizacije ter lokalne skupnosti; v vojaškem delu pa Varnostni svet oz. Odbor vojaškega štaba, Glavno poveljstvo sil za določeno mirovno operacijo (s svojimi organi v sestavi), poveljstvo za podporo (če je ustanovljeno), nacionalne skupine (celice) za logistično podporo, vojaško teritorialna poveljstva in druga poveljstva ter enote. Znotraj Oddelka za mirovne operacije opravlja vlogo načrtovanja mirovnih operacij Služba za načrtovanje (angl. *Planning Unit*), ki deluje po vzorcu preteklih mirovnih operacij (glej Dokument 4: 64).

Kot sem dejal že uvodoma, je vrhovna oblast nad vodenjem mirovne operacije zaupana Varnostnemu svetu oz. njemu podrejenemu Odboru vojaškega štaba, ki je odgovoren za »strateško vodstvo vseh oboroženih sil, danih na razpolago Varnostnemu svetu« (Ustanovna listina ZN 1992: 26). V 47. členu UL OZN piše, da je Odbor vojaškega štaba odgovoren za strateško vodstvo vseh oboroženih sil, ki so dane OZN na razpolago. Tako odloča v zvezi z vsemi vprašanji (uporabo, poveljevanje silam itd.), ki se nanašajo na vojaške potrebe. Odbor sestoji iz načelnikov štabov stalnih članov Varnostnega sveta ali njihovih zastopnikov (glej Ustanovna listina ZN 1992).

Na operativni ravni so pristojnosti in naloge posameznih nosilcev načrtovanja, organiziranja in izvajanja podpore, zaupane vojaškemu poveljniku mirovne operacije, na taktični ravni pa so naloge in pristojnosti razporejene med člani poveljstva sil, kjer glavne dolžnosti prevzemata načelnik administracije za mirovno operacijo in osebje za logistično podporo, ki jo sestavljajo načelnik logistične podpore, načelnik osebja, načelnik sanitetne službe, načelnik zračnih operacij, načelnik vojaške policije, častnik za zveze in načelnik inženirstva.

7.1. GLAVNO POVELJSTVO SIL

Na operativni ravni si vlogo odločanja delita vojaški in politični vodja mirovne operacije. Politični vodja je v glavnem posebni odposlanec generalnega sekretarja ali generalni podsekretar, vojaški vodja pa je glavni poveljnik sil, ki skrbi za izvajanje operativnih nalog mirovne operacije.

Glavnega poveljnika sil na predlog generalnega sekretarja določi Generalna skupščina OZN. Glavni poveljnik sil je odgovoren za uresničevanje mandata in vodenje operacij na terenu. Glavni poveljnik sil vodi mirovno operacijo s pomočjo glavnega poveljstva sil, ki ga sestavlja tudi načelnik administracije za mirovno operacijo ter ostalo osebje za logistično podporo v mirovni operaciji.⁴⁸

Večina opravil za zagotavljanje logistične podpore se prepleta med načelnikom administracije za mirovno operacijo in načelnikom za logistiko (glej Dokument 4: 54).

7.2 NAČELNIK ADMINISTRACIJE ZA MIROVNO OPERACIJO

Načelnik administracije za mirovno operacijo (angl. *Chief Administration Officer - CAO*)⁴⁹ je član poveljstva sil za mirovno operacijo, kjer predstavlja Sektor za administrativno podporo ali Sektor za logistično podporo, ki mu tudi dodeli to funkcijo. Načelnik administracije za mirovno operacijo ima splošen pregled nad logistično podporo operacije in je glavni svetovalec vodji mirovne operacije za vse zadeve, ki se nanašajo na administracijo in financiranje misije. Odgovoren je za pripravo in izvajanje proračuna po obdobjih, ki jih predvideva mirovna operacija (glej Dokument 1: 1). Skrbi za nabavo sredstev iz lokalnega območja, usklajuje podporo države gostiteljice, usklajuje finančno politiko in izbira glavne oblike transporta (glej Dokument 4: 54). Načelnik administracije za mirovno operacijo je pristojen za aktivnosti, ki so vezane na sprejeti proračun mirovne operacije, zahteve, ki presegajo njegove pristojnosti, predaja Sektorju za administracijo. Za svoje delo odgovarja vodji mirovne operacije.

7.2.1 OSEBJE ZA LOGISTIKO V MIROVNI OPERACIJI

Celotno osebje za logistiko v mirovni operaciji sestavlja načelnik logistike, načelnik osebja, načelnik sanitetne službe, načelnik zračnih operacij, načelnik vojaške policije, častnik za zveze in načelnik inženirstva.

⁴⁸ Pri tem velja opozoriti, da za pripadnike vojaških enot znotraj nacionalnih kontingentov v večini primerov mirovni operacij velja nacionalna linija poveljevanja. A kot nadalje ugotavlja Garb, so vendarle pripadniki del multinacionalnih vojaških struktur, kar zahteva od njih poleg strokovnosti tudi veliko prilagajanja (glej Garb 2005: 54).

⁴⁹ Za manjše mirovne operacije OZN imenuje direktorja administracije *Director of Administration - DAO*, ki opravlja funkcijo načelnika administracije za mirovno operacijo.

7.2.1.1 Načelnik logistike

Načelnik logistike (angl. *Chief Logistics Officer*)⁵⁰ je vojaški častnik za logistiko v sestavi poveljstva sil mirovne operacije. Imenovan je za vodenje in vzpostavitev logistične podpore za celotno silo in sile držav članic kontingenta. Način njegovega imenovanja je odvisen od izbranega načina organizacije logistične podpore določene mirovne operacije (glej Dokument 1: 2).

Načelnik logistike je odgovoren za vodenje in vzpostavitev logistične podpore za vse sile in posamezne države članice kontingenta. Skrbi za dnevna administracijska opravila logističnih enot, vzpostavitev in delovanje logistične baze, nadzor logističnih elementov v logistični bazi, izvajanje direktiv OZN, za nadzor operacij logistične podpore ter implementacijo politike in postopkov OZN na področju logistične podpore. Prav tako načelnik logistike spremlja in obravnava potrebe logistike ter jih predaja načelniku administracije za mirovno operacijo za financiranje in nabavo ustreznih sredstev.

Načelniku logistike pri njegovem delu s svojo politiko pomaga glavno poveljstvo sil in njegova ekipa za načrtovanje. Načelnik logistike (glej Dokument 1: 2) skrbi za naslednja delovna področja:

- zagotavljanje oskrbe in storitev,
- zagotavljanje vzdrževanja, ki gre preko splošnih zmogljivosti enot,
- zagotavljanje prevoznih storitev s prednjo logistično oskrbo (angl. *forward supply*) po cestah, zraku, morju in železnici,
- zagotavljanje storitev za prehrano in standardov higiene,
- zagotavljanje poštnih storitev,
- zagotavljanje ostalih oblik podpore, ki prihajajo skozi OZN, in so jih stranke pogodbenice v sporazumih dogovorile.

Če države članice kontingenta ustanovijo skupino sil za logistično podporo, načelnika logistike izberejo znotraj svojih vrst, poimenujejo pa ga vrhovni logistični poveljnik. Če pa logistično podporo za celotno mirovno operacijo zagotavlja le ena država, je to običajno glavni poveljnik za logistiko te države.

⁵⁰ Angleški izraz *Chief Logistics Officer (CLO)* Furlan (glej Furlan 1996: 27) prevaja kot *načelnik logistike*; omenjeni prevod uporabljam v nalogi.

7.2.1.2 Načelnik za osebje

Načelnik osebja (angl. *Chief Personnel Service Officer*) odgovarja za posamezna področja logistike OZN, ki se nanašajo na:

- administracijo za osebje (angl. *personnel administration*) sil ali dela sil v zvezi z identifikacijo oseb, stanjem pripravljenosti enote, politike odhoda, izvidništvo itd.,
- rekreacijo in dobrobit osebja,
- vzdrževanje vojaškega dela centralnega registra (angl. *military component central registry*) ter sekcije zapisnikarja in arhiva (ki hrani osebne podatke vojakov),
- usklajevanje postopkov za pridobitev in izdajo vojaških dokumentov (npr.: standardni operativni postopki, publikacije z misije itd.).

7.2.1.3 Načelnik sanitetne službe

Načelnik sanitetne službe (angl. *Chief Medical Officer*) skrbi za politiko in smernice o ravnanju in postopanju z ranjenci ter poškodovanimi v mirovni operaciji (v mirnodobnem času in med oboroženim bojem), uresničevanje preventivne medicine (higiena) in zagotovitev medicinske evakuacije po zraku, ki poteka v sodelovanju s poveljstvom letalskih sil.

7.2.1.4 Načelnik operacij iz zraka

Načelnik operacij iz zraka (angl. *Chief Air Operations*) je odgovoren za usklajevanje vseh oblik letalske podpore za izvajanje operacij in izdajanje nalog za letalske enote.

7.2.1.5 Načelnik vojaške policije

Načelnik vojaške policije (angl. *Chief Provost Marshal*) skrbi za izvajanje policijsko vojaških nalog, s štabom za varnost (angl. *UN Security Staff*) usklajuje aktivnosti za zagotovitev varnosti za osebje OZN, s štabom za vojaške operacije (angl. *Military Operation Staff*) varuje lastnino, v sodelovanju z lokalnimi oblastmi izvaja policijske preiskave in nadzoruje promet vojaških konvojev.

7.2.1.6 Častnik za zveze

Častnik za zveze (angl. *Force Signals Officer*) v sodelovanju z načelnikom administracije za mirovno operacijo zagotavlja pogoje za vzpostavitev zvez za vse vojaške komponente, ki delujejo znotraj območja mirovne operacije.

7.2.1.7 Načelnik inženirstva

Načelnik inženirstva (angl. *Chief Engineer*) je odgovoren za zagotavljanje inženirske podpore, nastanitvenih kapacitet ter delovanja gradbenih storitev. Njegovo delo poteka v sodelovanju s častnikom, ki je odgovoren za usklajevanje splošne bojne zagotovitve (angl. *General Services Management Officer*), in deluje znotraj štaba načelnika administracije za mirovno operacijo.

8. OBLIKE LOGISTIČNE PODPORE

OZN-ove lastne logistične zmogljivosti so majhne. V pogodbah z državami članicami, ki sodelujejo v mirovni operaciji, vzpostavi samo temelj logistične zagotovitve, samo vzdrževanje potreb mirovne operacije pa skladno s politiko racionalizacije sčasoma prenese na civilne pogodbenice. Odzivajoč se na potrebe razvoja in specifičnosti mirovne operacije je sistem logistične zagotovitve OZN procesen ter predhodno opredeljen med pogodbenicami. Na podlagi prakse delovanja mreže logistične podpore OZN so se razvile tri oblike oz. modeli zagotavljanja logistične podpore. V te se lahko vključijo tako države članice kontingenta kakor tudi ostale organizacije, agencije in družbe.

8.1 SAMOOSKRBA (ZAČASNA)

Oblika samooskrbe je specifičen način logistične zagotovitve, ki ga OZN predvideva za države članice kontingenta v začetnem obdobju mirovne operacije, ki praviloma traja od 60 do 120 dni. V tem času morajo biti države članice kontingenta sposobne lastne logistične zagotovitve, ker se vzpostavlja glavno poveljstvo sil, celotna logistična struktura OZN za mirovno operacijo ter potrebna infrastruktura. Tu se dokončno sklepajo sporazumi o Statusu oboroženih sil, pogodbe in lokalni memorandumi o sporazumu (glej Dokument 1: 2).

Logistični sistem OZN dovoljuje medsebojne logistične usluge držav članic kontingenta. Tako lahko ena država članica kontingenta nudi logistične podporne usluge več državam kontingenta, za kar prejme povrnitev stroškov s strani OZN ali države, ki je usluge deležna. S takšno prakso sta se razvila temeljna modela, v katerih sodelujejo države članice kontingenta.

8.2 KONCEPT VODILNE DRŽAVE

Koncept vodilne države (angl. *Lead Nation Concept*) je oblika logistične organiziranosti oz. način logistične zagotovitve, ki se je na temelju prakse razvil v OZN. Gre za stalno obliko logistične podpore. V tej obliki države članice kontingenta prevzamejo odgovornost za zagotovitev dogovorjenega seznama logistične podpore za druge države ter prav tako vzpostavijo in vzdržujejo pot za nemoteno oskrbo z njihovimi domačimi logističnimi bazami. V tej obliki vodilna država prvenstveno zagotavlja logistično podporo drugim državam kontingenta, in sicer na področju osnovne oskrbe za zagotovitev njihovih logističnih in

administrativnih potreb. Pomembno je, da ima država članica kontingenta znotraj skupine držav tudi svojega predstavnika. Model se predvideva za srednje velike misije, ko ena ali več držav zagotavlja podporo tudi ostalim državam v mirovni operaciji v skladu z dogovorom o povrnitvi stroškov. Nema lokrat OZN izbere obliko logistične zagotovitve, v kateri država prevzame odgovornost za celotno logistično oskrbo. Tvrsten primer je mirovna operacija v Somaliji (glej Dokument 1: 2).

8.3 SKUPINA SIL ZA LOGISTIČNO PODPORO

V manjših mirovni operacijah OZN običajno predlaga ustanovitev oblike stalne logistične podpore, ki jo imenujemo skupina sil za logistično podporo (angl. *Force Logistic Support Group*). Skupino sestavlja vojaško in civilno osebje. Odločitve se sprejemajo znotraj skupine pod vodstvom načelnika logistike, ki je član glavnega poveljstva sil za mirovno operacijo (glej Dokument 2).⁵¹

Skupino sil za logistično podporo lahko ustanovi ena ali več držav članic kontingenta (glej Dokument 1: 2). Skupina vključuje logistične enote ostalih držav kontingenta, ki predstavljajo nacionalni podporni element. Država, ki sprejme vlogo ustanoviteljice posebne skupine, odgovarja načelniku logistične podpore v postopkih v zvezi s pripravo sporazumov z lokalnimi ponudniki, ki nudijo podporo mirovnim silam.

Vrhovni logistični poveljnik vrši nadzor nad delovanjem skupine. Skupina usklajuje podporo držav kontingenta in oskrbuje poveljstvo sil OZN z informacijami o situaciji na področju logistike (glej Dokument 4: 54).

Skupina sil za logistično podporo usklajuje dobavo zalog, jih dostavlja v druge baze ter skrbi za vzdržljivost sil; njene aktivnosti zagotavljajo popolno logistično oskrbo. V poveljstvu skupine sil za logistično podporo so predstavniki nacionalnih skupin (celic) za logistično podporo, ki jih države članice kontingenta vzpostavijo za lastne potrebe. Te celice imajo celoten pregled nad podporo svojega kontingenta, skupaj s celicami drugih kontingentov pa v procesu usklajevanja tvorijo vez ((glej Dokument 4: 54).

⁵¹ Glavni poveljnik za logistiko najpogosteje prihaja iz države, ki v mirovno operacijo prispeva največ virov, ali pa njegov izbor rotira med članicami kontingenta (glej Dokument 1: 2).

Na podlagi sporazuma med OZN in državo gostiteljico lahko načelnik logistike na območju države gostiteljice vzpostavi *logistično bazo*. V tem primeru načelnik logistike oz. logistični častnik s svojim osebjem skrbi za njeno delovanje; pri delu mu pomaga operativna ekipa, ki deluje v logistični bazi (glej Dokument 1: 2).

Logistične baze hranijo zaloge za oskrbo ter zagotavljajo vzdrževanje (npr. delavnice itd.) in zagotavljajo delovanje drugih storitev (npr. pošta itd.). Logistični podporni element lahko v sodelovanju z lokalnimi oblastmi, večnacionalnimi partnerji in nevladnimi agencijami tudi vzpostavi in upravlja humanitarno skladišče (glej Dokument 4: 56).

Posebna logistična skupina običajno deluje znotraj območja vojaške logistične baze. Posamezna država lahko upravlja več vojaških logističnih baz. Število le-teh je odvisno od velikosti in prostorske razpršenosti misije.

Tudi znotraj vzpostavljene logistične skupine morajo države zagotavljati samooskrbno podporo za določena sredstva oskrbe. Gre predvsem za zagotovitev oblačil ter podpore na področju popravil in menjave določenih delov itd.⁵² V vseh možnih oblikah zagotovitve logistične podpore poskrbi OZN za zagotovitev osnovnih sredstev (voda, gorivo, hrana itd.), usklajuje razpon sredstev za skupno uporabo (oblačila OZN, potrošni material, baterije, rezervna vozila itd.), nudi storitve in zagotavlja zaloge za namestitvene potrebe moštva (pralnica, kopalnica, odvoz odpadkov itd.) (glej Dokument 1: 2).

Poleg opisanih modelov začasne in stalne podpore vzpostavlja logistični sistem OZN tudi na druge načine ali s kombinacijami med njimi. Pri organizaciji logističnega načrtovanja so OZN v pomoč tudi civilni logistični ponudniki, s katerimi sklepa pogodbe.

Izbor ustreznega modela temelji na posameznih karakteristikah operacije, ki se oblikuje med pogajanjem pred vzpostavitvijo mirovne operacije ter dokončno določi in uveljavi pred samo namestitvijo enot na območju delovanja. Pri tem velja opozoriti na dogovore med OZN in

⁵² Strokovnjaki poveljniki enot opozarjajo na poznavanje standardov v zvezi s kakovostjo podpore, ki jo OZN lahko zagotovi. Če zagotovljena podpora s strani OZN na področju zdravstvene podpore ne zadovoljuje standardov ameriške vojske, svetujejo, da zagotovijo lastno podporo. V kolikor formacijska podpora nacionalnega logističnega elementa presega v dogovorih postavljene standarde OZN, obstaja verjetnost, da OZN ne bo pokrila stroške njene uporabe (glej Dokument 1: 2).

državo, ki ponudi pomoč ter sprejeto politiko logistike in postopke, ki se nanašajo na specifično misijo (glej Dokument 4).

Na izbor ustreznega modela vplivajo tudi značilnosti mirovne operacije, ki so opredeljene v mandatu, le-te pa izhajajo iz velikosti mirovne operacije ter neformalnih in formalnih dogovorov in sporazumov med OZN, državo gostiteljico in državami, ki so vključene v mirovno operacijo o logistični sposobnosti.

Za uspešno delovanje logistične podpore je potrebno natančno načrtovanje ter učinkovita koordinacija in integracija različnih nacionalnih logističnih sistemov, upoštevanje funkcionalnih področij logistične podpore, ki jih v dogovorih pokriva posamezna država, ki sodeluje v mirovni operaciji, izkoristek možnosti civilnih ponudnikov (pogodbenikov) ter izvajanje učinkovitega nadzora nad sredstvi (glej Dokument 4).

Celotna logistična zagotovitev mirovnih sil vključuje torej vse oblike sestave vojaškega in civilnega osebja, materialnih sredstev in blaga, ki jih pogodbenice predhodno opredelijo.

Temeljni dokument, ki ga pri tem izda glavno poveljstvo sil in opredeljuje delo za logistično zagotovitev, imenujemo Smernice za logistično podporo sil. Dokument natančno opredeljuje višino hranjenja zalog (angl. *level of stock holding*) za države članice kontingenta, splošen načrt logistične podpore in seznam potreb za države članice, ki sodelujejo v mirovni operaciji (glej Dokument 2).

Ameriški vojaški strokovnjaki opozarjajo (glej Dokument 4), da so najbolj učinkovite tiste logistične operacije, ki jih načrtuje, organizira in izvaja ena država. Ameriška vojska je pristala na takšen pogoj za operacijo v Somaliji (glej Dokument 1: 2).

9. UPRAVLJANJE S SREDSTVI, KI SO NAMENJENE ZA MIROVNE OPERACIJE

Mirovne operacije OZN finančno omejuje predhodno sprejeti proračun. V ta namen je OZN razvil podroben mehanizem načrtovanja, porabe in kontrole proračunskega denarja za posamezno operacijo. Samo načrtovanje proračuna poteka že med pogajanja med državami članicami OZN, ki bi prispevale k mirovni operaciji, natančen pregled vseh elementov pa izvede OZN tik pred namestitvijo sil in sredstev na območje delovanja. Prav tako odreja več vmesnih ter končni pregled sil in sredstev pred odhodom domov. Vse aktivnosti v zvezi z upravljanjem proračunskega denarja potekajo pod pristojnostjo načelnika administracije za mirovno operacijo.

Če je mogoče, odobri OZN vse elemente nacionalnih prispevkov ter višino povrnitve stroškov že pred samo namestitvijo. Stroške, ki so nastali za namestitve in izvajanje drugih aktivnosti, ki jih OZN predhodno ni odobril, pozneje ne povrne.⁵³ Obveznost OZN za kritje stroškov izhaja iz opredelitve potreb pred samo izvedbo logistične podpore. Načelnik administracije za mirovno operacijo ali njegov predstavnik predhodno verificirata potrebe. Računovodske aktivnosti potekajo znotraj utečenih računovodskih poti OZN (glej Dokument 4: 56).

9.1 POLITIKA OZN V ZVEZI S POVRAČILI STROŠKOV

OZN vodi posebno politiko upravljanja s sredstvi, namenjenimi za mirovno operacijo. Vsa oprema, stavbe in ozemlje ter celotna oskrba spada pod odgovornost mirovne operacije, in sicer ne glede na to, ali so bila sredstva pridobljena z nakupom, najemom, izposajo, donacijo ali na kateri koli drug način. Sredstva, ki podpirajo dejavnost mirovne operacije, so lahko v lasti OZN, držav članic kontingenta ali države gostiteljice.

Politika in postopki nabave izhajajo iz načela pridobiti najprimernejšo, cenovno ugodno opremo z najboljšimi dostavnimi roki. Omenjena načela vzpodbujajo tržni racionalizem, ki terja vključitev civilnih partnerjev v sistem logistične podpore mirovnih operacij OZN. Temeljna področja dobave so lokalna nabava, centralizirana nabava, pospešena nabava ter usluge za logistično podporo, ki jih ponuja trg. Postopki nabave izhajajo iz posebnih pravic in

⁵³ V ta namen strokovnjaki priporočajo, naj vojaški logistiki sproti in natančno spremljajo upravljanje s sredstvi, za katere se je OZN sporazumel za njihovo povrnitev.

imunitet OZN glede na lokalne takse in carine. Nabavo opredeljuje še finančna omejitev misije.

OZN povrne tudi stroške prevozov za potrebe namestitve in odhoda sil, stroške notranjih premikov glavnih sil; medtem ko stroške prevozov za vzdrževanja samooskrbe in rotacije opreme država članica kontingenta nosi sama⁵⁴ (glej Dokument 2).

9.1.1 KATEGORIJE OPREME IN LASTNINE

OZN razlikuje sredstva (opremo), ki se neposredno, in sredstva (opremo), ki se posredno uporabljajo za uresničevanje nalog mirovne operacije, kot to določa sporazum med OZN in državo članico kontingenta. Opremo za neposredno uporabo OZN imenuje glavna oprema; njena uporaba se obračunava posamič ali po kategorijah. Sredstva, ki služijo za podporo izvajanja nalog mirovne operacije, OZN poimenuje podporna sredstva oz. podporna oprema; le-ta služi za zagotavljanje hrane,⁵⁵ bivanja, vzpostavitev in vzdrževanje enostavnih zvez ter ostale dejavnosti, ki se nanašajo na mirovno operacijo. OZN obračunava podporna sredstva v dveh kategorijah (sredstva, ki so namenjena za podporo glavne opreme, ter predmeti, ki podpirajo moštvo na neposreden ali posreden način) (glej Dokument 2).

Opremo oz. lastnino, ki jo uporabljajo nameščene sile znotraj območja delovanja v podporo kontingentu OZN, lahko delim na:

- opremo pod lastništvom OZN (angl. *UNOE*) – gre za opremo, ki jo nabavi OZN ter zanjo tudi skrbi
- odobreno opremo pod lastništvom nacionalne države (angl. *COE*)⁵⁶ – gre za opremo, ki jo v pogodbah predvidita OZN in država kontingenta, kot potrebno opremo za delovanje mirovne operacije. Kljub temu, da je tovrstna oprema v lasti države

⁵⁴ Če država pristane na t. i. popolni najem kot obliko vzdrževanja sredstev, OZN dovoli tudi do 10 % zvečanje prevoza glavne opreme glede na dogovorjeno (glej Dokument 1: 15).

⁵⁵ V zvezi z zagotovitvijo prehrane (angl. *catering*) OZN postavlja standarde, ki zahtevajo: a) zagotovitev sredstev za kuhinjo, kar vključuje tudi samo oskrbo, dobavo potrošnega materiala, posode in pribora za (pod enote; b) zagotovitev suhe shrambe in hladilnih prostorov za vsa sredstva v kuhinji najmanj za čas enega tedna; c) zagotovitev pripomočkov za pomivanje posode, kar zajema tudi uporabo tople vode itd. (npr. pomivalni stroj itd.); č) zagotovitev človeku neškodljivih pripomočkov za čiščenje (glej Dokument 1: 18).

⁵⁶ COE je kratica za angl. izraz *Contingent Owned Equipment*, kar pomeni oprema, ki je v lasti kontingenta, torej sile države, ki deluje za potrebe mirovne operacije.

kontingenta, za vzdrževanje le-te skrbi OZN, kar pomeni, da državi, ali drugemu subjektu plačuje za vzdrževalne storitve.

- neodobreno opremo pod lastništvom nacionalne države (angl. *NOE*)⁵⁷ – gre za opremo, ki jo OZN in država kontingenta ne predvidita, a jo država kljub temu zagotovi in uporabi znotraj območja delovanja mirovne operacije. Tovrstna oprema je torej nenačrtovana, velikokrat pa je izraz konkretnih potreb okolja, saj omogoča lažjo izvedbo določenih nalog; države članice kontingenta jo velikokrat uporabijo za namene zagotovitve večje varnosti, vzpostavljanja komunikacij, zdravstvene oskrbe itd.
- opremo pod lastništvom države gostiteljice, torej države, na območju katere je vzpostavljena mirovna operacija (angl. *HNOE*)⁵⁸ – gre za opremo, ki jo za potrebe mirovne operacije namenja država gostiteljica, s katero OZN sklene pogodbo za najem, nakup ali kakšno drugo obliko uporabe opreme. Opremo, ki jo zagotavlja država gostiteljica OZN tudi vzdržuje.

(glej Dokument 1: 5)

9.2 NAČINI UPRAVLJANJA S SREDSTVI IN PORAVNAVA STROŠKOV

Skladno z razvojem različnih oblik organiziranosti logistične zagotovitve je OZN razvila tudi specifičen način povračila stroškov uporabe sil držav članic kontingenta za potrebe mirovne operacije. Do leta 1996 je bil ključni dokument za povračilo stroškov zapisnik pregleda nameščenih sil, s 1. julijem 1996 pa je OZN uvedla dve temeljni obliki logistične podpore držav in posrednega obračunavanja stroškov uporabe nameščenih sil, in sicer *delni najem* in *popolni najem*⁵⁹ (glej Dokument 2). Obe temeljni obliki se delita tudi na izvedene podoblike.

⁵⁷ NOE je kratica za angl. izraz *National Owned Equipment*, kar pomeni oprema, ki je v lasti nacionalne države.

⁵⁸ HNOE je kratica za angl. izraz *Host Nation Owned Equipment*, kar pomeni oprema, ki jo za potrebe mirovne operacije zagotavlja vlada države, kjer je mirovna operacija vzpostavljena.

⁵⁹ OZN za potrebe vzdrževanja t. i. podporne opreme (angl. *minor equipment*) OZN loči: a) "sredstva za pisarno" (pohištvo, oprema, administracijska podpora itd.); b) "manjša tehnična vzdrževanja in popravila" (kleparska popravila in manjše vzdrževanje); c) "pranje in čiščenje" (čiščenje, pranje in druge storitve); ter č) »šotorska oprema«. Da bi zagotovili pogojem povrnitve stroškov, mora država članica kontingenta brez pomoči OZN ali druge države zagotoviti vso podporno opremo, zagotavljati vzdrževanje in nuditi ves potrošni material, ki ga določa posamezna kategorija ali podkategorija. Podatki iz leta 1994, kažejo, da OZN namenja mesečno po osebi za kategorijo a) 21,25 ameriških dolarjev; za kategorijo b) 14 ameriških dolarjev; za kategorijo c) 21,50 ameriških dolarjev; ter za kategorijo č) 20 ameriških dolarjev (glej Dokument 1).

9.2.1 DELNI NAJEM

Delni najem (angl. *dry lease*) je oblika logistične podpore, v kateri država članica kontingenta zagotovi opremo za potrebe mirovne operacije, odgovornost za vzdrževanje opreme prevzame OZN.

OZN povrne stroške uporabe za glavno in podporno opremo, ki jo država uporablja za vojaške potrebe. Pri tem je pomembno, da je oprema pripravljena za operativno delovanje od časa, ko sile vstopijo na območje delovanja mirovne operacije. Tako opremo v 90 odstotkih vzdržuje OZN (glej Dokument 2).

Znotraj temeljne oblike delnega najema OZN loči štiri možne (pod)oblike:

- *Država nosilka zagotovi opremo - OZN vzdržuje opremo (model 1)*: V prvi (pod)obliki delnega najema država članica kontingenta zagotovi glavno opremo, za vzdrževanje le-te pa poskrbi OZN. OZN poleg tega zagotovi tudi podporno opremo, delavnice (potrebna orodja in pripomočke), rezervne dele in potrošni material, osebje, ki vzdržuje opremo, prostore za skladiščenje, bivanje ter potrebne pripomočke. OZN povrne stroške delnega najema državi, ostale usluge (podporna oprema, delavnice, orodja, skladišča, plače za delavce v vzdrževanju itd.) povrne izvajalcem.

- *Država nosilka zagotovi opremo - država 2 vzdržuje opremo (model 2)*: V drugi (pod)obliki delnega najema država članica kontingenta (npr. država nosilka) zagotovi glavno opremo, za vzdrževanje le-te pa namesto OZN poskrbi druga država (npr. država 2) ter s tem zagotovi podporno opremo, delavnice (potrebna orodja in pripomočke), rezervne dele in potrošni material, osebje, ki vzdržuje opremo. OZN ostajajo naslednje obveznosti: zagotovitev prostorov za bivanje in skladiščenje in za to potrebnih pripomočkov. OZN zagotavlja tovrstno podporo za obe državi. OZN povrne stroške delnega najema državi 1; državi 2 pa stroške za vzdrževanje tiste opreme, za katero je bilo dogovorjeno (glej Dokument 2).

- *Država nosilka zagotovi opremo – lokalni pogodbenik vzdržuje opremo (model 3)*: V tretji (pod)obliki delnega najema država, ki prispeva sile in sredstva (npr. država nosilka), zagotovi glavno opremo, za vzdrževanje le-te pa poskrbi lokalna pogodbena stranka, ki s tem zagotovi

podporno opremo, delavnice (potrebna orodja in pripomočke), rezervne dele in potrošni material, osebje, ki vzdržuje opremo. OZN zagotovi prostore za bivanje in skladiščenje in temu potrebne pripomočke za državo 1 in lokalnega pogodbenika. OZN obračuna in povrne stroške, tako državi 1 povrne stroške delnega najema, lokalni pogodbeni stranki stroške vzdrževanja opreme in stroške nabave rezervnih delov ter potrebnega potrošnega materiala. Stroške za uslugo in uporabo morebitnih sredstev lokalnega pogodbenika OZN povrne po izstavi računa (angl. *cost recovery basis*) (glej Dokument 2).

- *Država nosilka zagotovi opremo – mednarodni pogodbenik vzdržuje opremo (model 4):* V četrti (pod) obliki delnega najema država, ki prispeva sile in sredstva (npr. država nosilka), zagotovi glavno opremo, za vzdrževanje le-te pa poskrbi mednarodna pogodbeni stranka, ki s tem zagotovi podporno opremo, delavnice (potrebna orodja in pripomočke), rezervne dele, potrošni material ter osebje, ki vzdržuje opremo. OZN zagotovi prostore za bivanje in skladiščenje in temu potrebne pripomočke za državo 1 in mednarodnega pogodbenika. OZN obračuna in povrne stroške, tako državi 1 povrne stroške delnega najema, lokalni pogodbeni stranki pa stroške vzdrževanja opreme in stroške nabave rezervnih delov ter potrebnega potrošnega materiala. Stroške za uslugo in uporabo morebitnih sredstev mednarodnega pogodbenika OZN povrne po izstavi računa (angl. *cost recovery basis*) (glej Dokument 2: 21).

OZN je razvil štiri (pod) oblike delnega najema, v katerem država, ki prispeva moštvo, zagotovi glavno opremo, vzdrževanje podporne dejavnosti (podporna oprema, delavnice s potrebnimi orodji in pripomočki, rezervni deli, potrošni material ter osebje, ki vzdržuje opremo) pa se izmenjuje med OZN (model 1), drugo državo, ki prispeva moštvo (model 2), lokalnim pogodbenikom (model 3) in mednarodnim pogodbenikom (model 4). OZN vselej poskrbi za zagotovitev bivanjskih in skladiščnih kapacitet ter osnovnih sredstev (npr. voda, elektrika itd.) za obe stranki - za državo, ki zagotovi glavno opremo, in za ustreznega subjekta, ki vzdržuje podporno dejavnost. Pri tem OZN obračuna in državi, ki zagotovi glavno opremo, povrne osnovne stroške delnega najema, ustreznim subjektom pa stroške vzdrževanja. Drugi državi, ki vzdržuje podporno dejavnost prve države, obračuna stroške uporabe za opremo v skladu z dogovorom, medtem ko lokalnemu ali mednarodnemu pogodbeniku stroške povrne po izstavitvi računa.

9.2.2 POPOLNI NAJEM

Popolni najem (angl. *wet lease*) je oblika logistične podpore, v kateri država članica kontingenta zagotovi opremo za potrebe mirovne operacije ter hkrati prevzame vso odgovornost za vzdrževanje te opreme. Skladno s tem deluje tudi sistem povrnitve stroškov. Država namesti in vzdržuje glavno in podporno opremo (glej Dokument 2).

Do 90 odstotkov opreme, ki jo vzdržuje država, mora biti v stanju pripravljenosti za hitro operativno delovanje. Vozila, ki niso v 24 urah dostopna v območju delovanja mirovne operacije, se štejejo za nepripravljena za operativno delovanje (glej Dokument 2).

Znotraj popolnega najema OZN predvideva štiri različne možnosti sodelovanja držav in pogodbenikov v zagotovitvi in vzdrževanju opreme za potrebe mirovne operacije. S tem v povezavi poznamo štiri načine obračunavanja in povrnitve stroškov.

V prvi možnosti (model 5) država, ki prispeva moštvo, zagotovi tudi glavno opremo ter skrbi za vzdrževanje celotne podporne dejavnosti (podporna oprema, delavnice s potrebnimi orodji in pripomočki, rezervni deli, potrošni material ter osebje, ki vzdržuje opremo), v drugi možnosti (model 6) obveznosti vzdrževanja celotne podporne dejavnosti prevzame druga država (ki prav tako prispeva moštvo), v tretji obliki obveznosti (model 7) celotne podporne dejavnosti prevzame lokalni pogodbenik, v četrti obliki, ki jo predvideva OZN (model 8), celotno obveznost podporne dejavnosti prevzame mednarodni pogodbenik. OZN vselej zagotovi prostor za bivanje, skladišče ter dostop do osnovnih sredstev (npr. voda, elektrika itd.).⁶⁰

Sistem obračunavanja in izplačila denarja za stroške uporabe in vzdrževanja je temu ustrezno različen. V prvi obliki (model 5) OZN poravnava stroške uporabe in vzdrževanja opreme državi, ki prispeva moštvo na podlagi vnaprej določene višine stroškov. V drugi obliki (model 6) OZN izplača denar državi, ki prispeva moštvo na podlagi postavljene višine cene, medtem ko do druge države, ki vzdržuje opremo, nima finančnih obveznosti. Stroške vzdrževanja drugi državi pokrije prva država. V tretji (model 7) in četrti (model 8) obliki poravnave stroškov

⁶⁰ Za dejavnosti države kontingenta, ki se je z OZN pogodila, da sama vzdržuje svoja sredstva, ki jih uporablja v mirovni operaciji (t. i. popolni najem), mora OZN kljub temu zagotoviti skladišče, sredstva za vzdrževanje opreme ter dostop do pitne vode, kanalizacijo in električno energijo (glej Dokument 2).

OZN za državo, ki prispeva moštvo, stroške poravna na podlagi postavljene višine cen za popolni najem; lokalnemu in mednarodnemu ponudniku pa OZN povrne stroške po izdaji računa (angl. *cost recovery basis*).

Tabela 9.2.2.1: Oblike popolnega in delnega najema

<p>MODEL 1 (delni) <i>država 1: zagotovi opremo</i> <i>OZN: vzdrževanje opreme</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema - OZN: podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške delnega najema - OZN plača ostalim izvajalcem za rabo podporne opreme, rezervnih delov, potrošnega materiala, delavnic, orodja in delo osebja za popravilo 	<p>MODEL 2 (delni) <i>država 1: oprema</i> <i>država 2: vzdrževanje</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema - država 2: podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške delnega najema - OZN plača državi 2 povračilo za vzdrževanje na podlagi predhodno določene višine cen 	<p>MODEL 3 (delni) <i>država 1: oprema</i> <i>lokalni pogodbenik: vzdrževanje</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema - lok. pogodb.: podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške delnega najema - OZN plača lokalnemu pogodbeniku stroške vzdrževanja, nabavo rezervnih delov in potrošnega materiala - OZN plača za ostale storitve in usluge lokalnemu pogodbeniku po izdaji računa 	<p>MODEL 4 (delni) <i>država 1: oprema</i> <i>mednarodni pogodbenik: vzdrževanje</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema - medn. pogodb.: podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške delnega najema - OZN plača lokalnemu pogodbeniku stroške vzdrževanja, nabavo rezervnih delov in potrošnega materiala - OZN plača za ostale storitve in usluge lokalnemu pogodbeniku po izdaji računa
<p>MODEL 5 (popolni) <i>država 1: zagotovi opremo in vzdrževanje opreme</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema - država 2: podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške popolnega najema na podlagi predhodno določene višine cen 	<p>MODEL 6 (popolni) <i>država 1: oprema</i> <i>država 2: vzdrževanje</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema, podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške popolnega najema na podlagi predhodno določene višine cen - država 1 plača državi 2 - OZN nima obveznosti do države 2 	<p>MODEL 7 (popolni) <i>država 1: oprema</i> <i>lokalni pogodbenik: vzdrževanje</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema - lok. pogodb.: podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške popolnega najema na podlagi predhodno določene višine cen - OZN povrne stroške lokalnemu ponudniku po izdaji računa 	<p>MODEL 8 (popolni) <i>država 1: oprema</i> <i>mednarodni pogodbenik: vzdrževanje</i></p> <p>LOGISTIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1: glavna oprema - medn. pogodb.: podporna oprema, rezervni deli, potrošni material, delavnice in orodja, osebje za popravilo - OZN: bivanje, skladišča, osnovna sredstva (elektrika, voda itd.) <p>POVRAČILO SREDSTEV</p> <ul style="list-style-type: none"> - država 1 prejme povračilo za stroške popolnega najema na podlagi predhodno določene višine cen - OZN povrne stroške mednarodnemu pogodbeniku po izdaji računa

Vir: *Conducting Military and Peacekeeping Operations iaw the Rule of Law* (2005): Washington, D.C.: Defence Institute of International Legal Studies

9.3 POSEBNOSTI V ZVEZI S POSTOPKOM

Pristojnost za odobritev sredstev je v pristojnosti načelnika administracije za mirovno operacijo ali pa je v odvisnosti od mirovne operacije prepuščena Sektorju za administracijo ali Sektorju za logistiko.

Države članice kontingenta in ostali nosilci, ki so upravičeni do povrnitve stroškov, morajo v zvezi s povrnitvijo stroškov za potrebe mirovne operacije upoštevati zelo natančna navodila OZN. Pri tem OZN zahteva vodenje natančne dokumentacije za nastale stroške, ki so predmet povrnitve, kar pomeni, da mora vsebina stroškov izhajati iz dejanske uporabe opreme za potrebe mirovne operacije ter da je povračilo stroškov vnaprej odobreno s strani OZN. V zvezi s tem še velja opozoriti, da pomanjkanje dokumentacije lahko vodi v zamudo ali neizplačilo denarja. Če država članica kontingenta uporablja in vzdržuje dodatno opremo, ki ni bila predhodno opredeljena v sporazumu do OZN, je OZN finančno ne pokriva. OZN tudi ne vrača stroškov za uporabo in vzdrževanje opreme in storitev, ki ne izpolnjujejo standardov OZN (npr. posebna vrsta streliva, neodobrena potrošna moštva itd.). Stroške, ki jih je OZN pripravljen povrniti, prikazuje na dokumentaciji v zvezi s povračilom stroškov (glej Dokument 1: 5).

Pristojnosti nad odpisom opreme so razdeljene med različnimi nosilci, in sicer glede na postavljeno višino vrednosti. Načelnik administracije za mirovno operacijo lahko odpiše opremo do vrednosti 500 ameriških dolarjev, lokalni odbor za oceno lastnine do višine 6.000,00 ameriških dolarjev, izgube nad tem zneskom morajo biti posredovane sedežu ZN oz. pristojnemu Odboru za oceno lastnine pri ZN. Enote mirovnih sil oz. njihovi poveljniki so pristojni za vodenje evidenc in ustreznega postopka odpisa ter predaje dokumentacije načelniku logistike ali načelniku administracije za mirovno operacijo, in sicer glede na velikost misije. Častnika dokumentacijo glede na vrednost lastnine posredujeta sekretarju lokalnega Odbora za oceno lastnine oz. Odboru za oceno lastnine pri ZN (glej Dokument 1: 5).

9.4 POGODBE O POVRAČILU STROŠKOV

9.4.1 POGODBE MED OZN IN CIVILNIMI DOBAVITELJI

Vzporedno z razvojem mirovne operacije OZN stremi k najracionalnejši organizaciji logistične podpore, ki uresničuje potrebe in zmanjša število vojaške sile v fazi vrnitve. Celoten proces usklajuje glavno poveljstvo sil (glej Dokument 1: 2).

Velik del logistične podpore v mirovni operaciji v Somaliji je prihajalo iz vrst civilne logistične in pogodbeniške zagotovitve.

9.4.2 POGODBE MED OZN IN OSTALIMI SUBJEKTI

Obstajata dve obliki pogodbenih dokumentov, ki se nanašata na logistično zagotovitev prehrane, dobrin in storitev ter pravno zavezujeta državo, ki zagotavlja sile, in OZN: Pismo podpore ter Izjava o sporazumu oz. Memorandum o sporazumu (glej Dokument 2).

Pismo podpore (angl. *Letter of Assist - LOA*) je poseben dokument, imenovan tudi pristopna nota, s katerim država članica OZN-u izrazi odločitev za sodelovanje v mirovni operaciji ter pripravljenost, zagotoviti posamezne storitve OZN v skladu s ponujeno višino povrnitve stroškov. Pismo podpore je pisni sporazum, ki ga država predloži OZN preko stalne misije. Pismo podpore omogoča pogodbeno razmerje med državo članico (zagotovitev storitev) in OZN (povrnitev stroškov), ki temelji na principu terjatev. Po zagotovitvi dogovorjenih storitev država članica običajno predloži OZN račune za povrnitev stroškov (glej Dokument 2).

S Pismom podpore OZN urejuje nabavo posameznih zalog ali storitev za države članice. Pismo podpore lahko vključuje opremo, ki je v lasti države članice kontingenta, opremo, ki je v lasti OZN, lahko pa tudi blago in storitve. Pismo podpore običajno opredeljuje tudi zgornjo mejo za potrošnjo znotraj posameznega področja oskrbe; meja je izražena v protivrednosti ameriškega dolarja. Dokument Pismo podpore ne omogoča neposredne povrnitve stroškov, potrebno je izbrati utečen postopek za povrnitev stroškov OZN (glej Dokument 2).

Z ustreznim načrtovanjem in natančnim vodenjem financ na vseh področjih bo OZN sposobna uresničiti zaupano nalogo tako v odnosu do vzdrževanja sil kakor tudi zadostiti pravici po povrnitvi stroškov državam članicam (glej Dokument 2).

Memorandum o sporazumu (angl. *Memorandum of Understanding*) je pogodba, kjer se izplačila ali postopki za izplačilo obravnavajo v dnevni ali periodični bazi. Memorandum vzpostavi odgovornost glavnega poveljstva sil, same mirovne misije, države, ki prispeva moštvo in/ali opremo oz. sredstva, lahko pa tudi oboje. Prav tako Memorandum o sporazumu vzpostavi status podpore OZN in države, ki prispeva moštvo (glej Dokument 2).

Dokument Izjava o sporazumu se nanaša na uporabo glavne opreme, uporabo opreme, ki jo država zagotavlja v obdobju samooskrbnitva, ter uporabo ostalih (podpornih) dejavnikov v mirovni operaciji. Ni pomemben način organiziranosti logistične zagotovitve (delni ali popolni najem), pomembno je, da oprema zadovoljuje standarde OZN. Oprema za podporo je razvrščena po kategorijah glede na tržno vrednost posameznega dela opreme; OZN pokrije stroške dejanske (operativne) uporabe opreme. Če država izbere logistično organiziranost »popolni najem«, dopušča OZN, da država kontingenta namesti 10 odstotkov več opreme od dogovorjene, da ne pride do pomanjkanja opreme.

V primeru, da je OZN podpisala izjavo o sporazumu za deset terenskih vozil na štirikolesni pogon in z radijsko zvezo, OZN dovoljuje državi članici kontingenta namestitev enajst vozil. Enajsto terensko vozilo je rezervno, namenjeno za uporabo med popravilom katerega od namenjenih za uporabo. OZN tako plača za barvanje in prebarvanje, prevoz na območje delovanja in zagotovitev goriva za enajsto vozilo, toda mesečno OZN krije stroške uporabe le za deset terenskih vozil na štirikolesni pogon in z radijsko zvezo (glej Dokument 2).

10. FUNKCIONALNA PODROČJA LOGISTIKE

Mirovne operacije zahtevajo opravljanje številnih nalog, ki se neposredno ne nanašajo na samo delovanje mirovnih operacij, a so nepogrešljivi dejavnik, ki omogoča delovanje mirovnih operacij. Te (podporne) naloge in dejavnosti so raznovrstne in jih imenujemo funkcionalna področja logistike. V glavnem gre za dejavnosti prevozov in premikov ter s tem povezanih aktivnosti, dejavnosti vzdrževanja in popravila opreme, zdravstvena in duhovna oskrba, administrativna in pravna podpora itd.

10.1 PREMIKI

10.1.1 NADZOR NAD PREMIKI

Sektor za logistično podporo, ki deluje znotraj Oddelka za mirovne operacije, usklajuje ves transport v in iz območja delovanja mirovne operacije; prav tako sektor daje dovoljenja za premike in transport struktur OZN in sil držav kontingenta, ki se vršijo znotraj območja delovanja mirovne operacije (glej Dokument 1: 4).⁶¹

Države, ki sodelujejo s svojimi silami in sredstvi na območju izvajanja mirovne operacije OZN souporabljajo skupne zračne in morske oskrbovalne poti ter pristanišča, za kar je potrebno usklajevanje (postavljanja prioritet, nekonfliktna uporaba). V ta namen lahko OZN ustanovi tudi večnacionalni center za usklajevanja premikov, kjer se rešujejo nesoglasja, razporejajo sredstva in povežejo transportna prizadevanja. Na prošnjo OZN lahko tak center postavi tudi nacionalna država (glej Dokument 4: 57).

10.1.2 NAČRTOVANJE PREMICOV

Za načrtovanje premikov je potrebno predvideti vse aktivnosti za dostavo potrebnih sil in transportnih sredstev ter opreme, ki je lahko v obliki kosovnega ali razsutega tovora. Ocene temeljijo na poznavanju *značilnosti* enot in oskrbovalnih poti (glej Dokument 4: 58).

⁶¹ Vsakršen premik, ki ni vnaprej odobren s strani OZN, lahko povzroči zaplete pri povrnitvi stroškov za premike s strani OZN (glej Dokument 1: 4).

Pri tem so ključnega pomena začetne aktivnosti načrtovalcev transporta, zbir aktivnosti v zvezi z odpiranjem pristanišč in izvajanje samega nadzora nad premiki. V nekaterih manj razvitih državah je potrebno načrtovati transport in nadzor nad premiki tudi preko ozemlja prijateljske in/ali neprijateljske države, da se lahko zagotovi ekspedicijski potek nenehne oskrbe (glej Dokument 4: 57).

10.1.3 DOVOLJENJE NAD UPORABO PRISTANIŠČ

OZN lahko v dogovoru tudi najame pristanišča za potrebe mirovne operacije. V tem primeru OZN vrši svoj nadzor nad delovanjem pristanišča ter posledično usklajuje vse operacije v pristanišču (raztovarjanje, večnacionalne vojaške ali civilne ladje, upravljanje z nepremičninami v pristanišču in v sosednjih območjih). Nadzor nad pristaniščem, ki ga vrši OZN, je lahko vojaški ali civilni. V primerih, ko je pristanišče v oblasti države gostiteljice, ki ne vrši ustreznega nadzora nad delovanjem pristanišča, lahko OZN zagotovi ustrezno poveljstvo, ki bo izvajalo to nalogo (glej Dokument 4: 57).

Vojaško poveljstvo lahko pozneje preda nadzor nad delovanjem pristanišč tudi civilni skupini, ki je lahko tudi večnacionalna. V tem primeru strokovnjaki predlagajo primerno strokovno sestavo vojaške pogajalske skupine, v kateri naj bodo: častnik za diplomacijo, politični častnik, častnik, ki se spozna na zakone, ki veljajo na morju, vojaški prevajalec, častnik za zveze, ki bo imel supervizijo nad pogodbami, in posebna skupina za odnose z javnostjo (glej Dokument 4: 58).

10.2 VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA

OZN nima lastnih kapacitet za popravila in vzdrževanje opreme za države članice kontingenta, zato se v pogodbah ustrezno sporazume z državami članicami kontingenta ali komercialnimi podizvajalci, katerim ustrezno povrne stroške, ki pri tem nastanejo. OZN spodbuja države članice kontingenta, da zagotovijo vojaške elemente vzdrževanja, ki lahko zagotovijo tovrstno pomoč tudi drugim državam članicam kontingenta.

Vojaški elementi za vzdrževanje bi naj bili usposobljeni za podporo civilnih sredstev in tudi sredstev drugih vojsk, ki sodelujejo v mirovni operaciji (glej Dokument 4: 58). Za sile, ki niso sposobne izvajati ustreznih popravil in preventivnega vzdrževanja opreme, lahko poskrbi

tudi druga država. O širini tovrstne podpore se predhodno dogovori, zapisana je lahko v sporazumu o končnem stanju in opredeljena kot »nadgradnja infrastrukturne sposobnosti za popravilo«, kar lahko pomeni tudi zagotovitev orodja in opreme za večnacionalne in lokalne sile (glej Dokument 4: 58).

Celotni paket vojaške podpore za vzdrževanje vsebuje orodja, delavnice, rezervne dele, opremo za preskuse in usposabljanje itd. Posebnost mirovnih operacij večnacionalnega konteksta je tudi potreba po kompatibilnosti sistema avtomatizacije, organizacija neposredne podpore, upravljanje s sredstvi in upravljanje s financami (glej Dokument 4: 58).

Denarna sredstva, s katerimi razpolaga misija, terjajo iskanje novih možnosti za izvajanje aktivnosti znotraj področij, ki se lahko zaupajo racionalnejšim ponudnikom zagotavljanja podpore mirovnih operacij. Logistična priprava terena ter večja naslonitev na podporo OZN, lokalne vire in sklepanje pogodb s kontingenti drugih držav s področja zagotavljanja oskrbe lahko sprosti dragocene strateške prenose za podporo delovanja (glej Dokument 4: 58).

10.3 LOGISTIČNA ZAGOTOVITEV ZNOTRAJ OBMOČJA DELOVANJA

Postopki za logistično zagotovitev se uredijo v pogodbah med OZN, državo gostiteljico in državami članicami kontingenta. Logistični načrtovalci se srečujejo z mnogovrstnimi predhodno postavljenimi (praviloma civilnimi) strukturami, ki jih je treba pri zagotavljanju ustrezne logistične podpore tudi upoštevati.

Pri tem je potrebno upoštevati običaje, zdravstvene standarde ter skrbeti za dobrobit tamkajšnjega prebivalstva in udeležence mirovne operacije. Pri zagotavljanju varčnosti (tj. zmanjševanje potrebne strukture sil) naj načrtovalci logistike upoštevajo predhodno sklenjene sporazume o razdeljevanju pomoči, predvidijo možnosti uporabe dostopnih storitev znotraj območja delovanja ali storitev, ki jih zagotavljajo druge sile (glej Dokument 2).

10.4 ZDRAVSTVENA ZAGOTOVITEV

Zdravstvena oskrba OZN obsega štiri glavna področja, in sicer osnovno (nujno) zdravstveno pomoč ter prvo, drugo in tretjo stopnjo zdravstvene oskrbe (glej Dokument 2).

- a) *Osnovna stopnja zdravstvene zagotovitve* ali t. i. »tovariška pomoč« zajema prvo (nujno) pomoč, ki jo v primerih poškodbe nudi najbližja oseba, ki je na vidnem polju (osebna zdravstvena in higienska sredstva: povoji, aspirin, alkohol, alkalične snovi itd.).
- b) *I. stopnja zdravstvene oskrbe* omogoča normaliziranje zdravstvenega stanja pacienta, oživljanje, zagotovitev strokovnega osebja (zdravnika); prav tako na prvi stopnji zbirajo ranjence in jih prevažajo v območje druge ali tretje stopnje zdravstvene oskrbe. Na prvi stopnji se lahko oskrbi do 20 zunanjih bolnikov ter hospitalizira do 5 oseb za največ 2 dni.
- c) *II. stopnja zdravstvene oskrbe* lahko opravi 3 do 4 operacije na dan, hospitalizira med 10 in 20 bolnih in ranjenih za največ en teden in oskrbuje do 40 zunanjih bolnikov dnevno; prav tako zagotavlja zobozdravstveno oskrbo, nudi operacije za ohranitev življenja, zdravljenje po operacijah in transport ob spremstvu medicinskega osebja na višjo stopnjo zdravstvene oskrbe.
- č) *III. stopnja zdravstvene oskrbe* ima popolno opremo, večfunkcionalno bolnišnico, ki omogoča zahtevnejše operativne posege, enote za intenzivno nego, zobozdravstvene in laboratorijske enote. V primerih, ko v mirovni operaciji ni na voljo II. ali višje stopnje zdravstvene oskrbe (niti preko civilne pogodbe), OZN omogoča evakuacijo v višje stopnje zdravstvene oskrbe⁶² (glej Dokument 2).

V načrtovanje mirovnih operacij je treba vključiti tudi sistem splošne zdravstvene podpore, ki vključuje načrtovanje potrebnih sredstev za zagotavljanje zdravstvene oskrbe (tudi drugim silam in lokalnemu prebivalstvu), načrtovanje potrebnih instrumentov in zdravil, opredelitev različnih spretnosti za zagotovitev nege ter zagotovitev oskrbe za podporo pri reševanju različnih zdravstvenih težav (pediatričnih itd.) (glej Dokument 2).

⁶² V misiji MINURSO je bila le I. stopnjo zdravstvene oskrbe, zato so bile na voljo kapacitete za evakuacijo osebja v špansko vojaško bolnišnico v Las Palmas.

10.5 ZAGOTOVITEV OSEBJA

Služba za osebje (angl. *Personnel service*) skrbi za kader, ki prihaja iz združenih, večnacionalnih ali lokalnih skupin. Pri tem služba opravlja številne naloge, pomembno je zagotavljanje številčno točno določenega stanja moštva. Ta naloga je lahko zelo zahtevna zaradi neobičajne sestave sil, ki je potrebna zaradi specifičnosti nalog v mirovni operaciji. Razpolaganje s številčno točno določenim stanjem moštva je pomembno tudi za pripravo poročila, ki je temelj, po katerem OZN povrne stroške. Služba za osebje pomoč nudi tudi lokalnim oblastem, in sicer pri prepoznavanju, razvrstitvi in štetju osebja ter njihovem sprejemu, zbiranju potrebnih podatkov o osebju in ugotavljanju individualnih sposobnosti, ki bi lahko koristile pri izvajanju mirovne operacije, in ugotavljanju civilnih žrtev.

10.6 DUHOVNA OSKRBA VOJAŠKIH OSEB

Grizold pravi, da je »v sodobnih vojskah /.../ več izgub v obliki psihičnih zlomov, kot jih lahko povzročijo nasprotnikove krogle« (Grizold 1999: 5). S tega vidika je za vojaško organizacijo sožitje različnih veroizpovedi, vernih in svobodomiselnih ljudi zelo pomembno (Grizold 1999: 5). OZN daje pomembno mesto zagotovitvi duhovne oskrbe, saj poveljniku nalaga, da zagotovi cel sistem duhovne oskrbe, upoštevajoč različno kulturno in versko prepričanje (glej Dokument 4: 59).

»Kdor more bolje kot vi, predragi vojaki in policisti, fantje in dekleta, pričevati o nasilju in razkrojevalnih silah zla, ki so navzoče v svetu? Vsak dan se borite zoper njih, saj ste poklicani braniti šibke, varovati poštene in podpirati miroljubno sožitje med narodi. Vaša naloga je podobna vlogi nočnega stražarja, ki gleda v daljavo, da bi preprečil nevarnost ter vsepovsod utrjeval pravičnost in mir« (papež Janez Pavel II. v Plut 2002).

10.7 UPRAVLJANJE S FINANCAMI

Finančni element je prisoten že v samem začetku mirovne operacije. Najprej velja izpostaviti načrtovanje, pozneje pa izvajanje in nadzor nad izvajanjem proračuna mirovne operacije. Administrativno računovodski postopki za mirovne operacije OZN so natančno opredeljeni.

Finančna podpora vključuje tudi potrebno usklajevanje, razlaganje in finančno svetovanje poveljniku. Nadalje skrbi za pravično izplačilo denarnih nadomestil za osebje, ki sodeluje v mirovni operaciji (delovno pravni status, op. D. M.), upravlja s finančnimi omejitvami za nakup dobrin vojakov, zagotavlja ustrezno valuto in menjalniške storitve, podporo za potrošnjo posebnim civilnim organizacijam (npr. medijem, Rdečemu križu itd.) in komercialnim pogodbenim strankam (glej Dokument 4: 60).

10.8 POGODBENIŠKA PODPORA

Pogodbeniška podpora je podpora nacionalnim vojskam za ureditev pogodbenih poslov in sistema nabave s trgovskimi družbami. Trgovske družbe zadovoljujejo potrebe, ki jih normalna logistika ne more takoj uresničiti. Omenjeno podporo izvajajo častniki za nabavne storitve pri OZN ob sodelovanju častnika za proračun, ki je vključen že v začetno načrtovanje (glej Dokument 4: 60).

10.9 PRAVNA PODPORA

Mirovne operacije zahtevajo posebne oblike pravne podpore in reševanje pravnih vprašanj. Pravna podporna služba se srečuje z vojnim pravom, upravnim in civilnim pravom (pogodbe, zakonodaja na področju financ), pravnimi določili, ki veljajo za posamezne operacije, ter mednarodnim humanitarnim pravom. Pravna podporna služba lahko ustanovi tudi posebno mednarodno pravno pisarno, ki je namenjena za podporo silam, usklajuje prizadevanja za pravno zastopstvo za več držav, zastopstvo za mednarodne odnose (angl. *foreign claims authority*), izvaja preiskave (angl. *sufficient assets to investigate*) in sodno zastopstvo (angl. *adjudicate claims*) Pravna podporna služba rešuje pravne konflikte na območjih, kjer ni vlade ali pravni sistem ne deluje, prav tako pa izvaja tudi postopke za vzpostavitev vlade in/ali pravnega sistema (glej Dokument 4: 60).

Logistična zagotovitev ima glavno vlogo pri načrtovanju prehoda posameznih funkcionalnih področij logistike za uspešno delovanje enot v mirovni operacijah (glej Dokument 4).

Tako lahko posamezna funkcionalna področja logistike, ki jih sprva zagotavlja vojaški element določene države, sčasoma preidejo pod upravo drugih sil (iste ali druge države), nevladnih organizacij ali civilnih avtoritet in drugih pogodbenikov. Prenos funkcij zahteva natančno usklajevanje med dvema dejavnikoma, za kar je potrebno v fazi načrtovanja posebej

določiti standarde za podporo, čas, funkcije, ki bodo vključene, ter opredeliti posamezna sredstva in posebne dele (podfaze op. D. M.), ki so odraz določene situacije (glej Dokument 4)

Vse enote za podporo so odgovorne za zagotavljanje lastne varnosti, kar lahko zmanjša učinkovitost logistične podpore. V ta namen lahko varnost logističnim enotam zagotavljajo tudi druge enote (glej Dokument 4).

11. USPOSABLJANJE

Mirovne operacije delujejo v nestabilnem mednarodnem okolju, kjer se prepletajo aktivnosti številnih vladnih in nevladnih mednarodnih in drugih organizacij, posameznikov itd. Poleg tega v operacijah sodelujejo predstavniki različnih držav in kultur, ki imajo različne pristope do dela, kar je treba uskladiti za učinkovito skupinsko delo. Sredstva za delovanje mirovnih operacij so omejena, zato je potrebna pozornost za racionalno porabo, ki se doseže z usklajenim delovanjem in izpolnjevanjem določenih nalog. Pomembno je, da se udeleženci mirovne operacije čim bolj seznanijo s konkretno operacijo, mandatom organizacije in njihovimi nalogami že pred samim odhodom (glej Jazbec 2005: 115).⁶³

Usposabljanje in priprava vojaških enot in drugega osebja za naloge mirovnih operacij je v pristojnosti vsake države članice. Usposabljanje poteka na strateški, operativni in taktični ravni, kjer se ustrezno razmejujejo zahtevnosti, ki izhajajo iz političnih ciljev OZN in mandata, pretvorbe mandata v operativni načrt, sestave mirovne sile, izvajanja operativnega načrta za doseg ciljev mandata ter usposobljenosti enote in mirovnika. Pri tem se zahteva nepristranskost, profesionalizem in spretnost za izvajanje določenih nalog (glej United Nations Training Assistance 1996: 69).

Za uspešno delovanje v mirovnih operacijah imajo logistiki posebno usposabljanje. Pri tem morajo logistiki načrtovalci spoznati posebne omejitve držav, predpisane doktrine in postopke ter razumeti delovanje logistike v tovrstnih razmerah. Najti morajo ustrezne načine za uspešno

⁶³ Jelušičeva ugotavlja, da v okolju delovanja mednarodne mirovne operacije velja specifična organizacijska kultura, kjer se morajo mirovniki običajno prilagoditi načelom ravnanja vodilne države v operaciji (glej Jelušič 2005: 80).

vključitev logistične avtomatizacije v obstoječo avtomatizacijo (ob upoštevanju vseh zunanjih delov in predvidene oskrbe) (glej Dokument 4: 50).

Kot ugotavlja Garb (glej Garb 2005: 55), so zaradi potrebe po hitri odzivnosti in ustrezni usposobljenosti osebja za sodelovanje v mirovni operaciji številne organizacije, ki izvajajo mirovne operacije, začele oblikovati sezname oseb, ki so na razpolago, da se hitro pošljejo v območja delovanja mirovni operacij.

12. GLAVNE TEŽAVE LOGISTIČNE PODPORE MIROVNIM OPERACIJAM OZN

V mirovni operaciji je logistična podpora odgovornost vseh držav, ki sodelujejo v mirovni operaciji. Skupna odgovornost je razdeljena po posameznih področjih, ki so jih v pogodbah sklenile države članice. Odločitve o logistični podpori se sprejemajo znotraj večnacionalne skupine, kjer so vojaški častniki posameznih nacionalnih držav, kakor tudi civilni logistiki in načrtovalci, zaposleni pri OZN. Velja omeniti (glej Dokument 4: 52), da ima sama OZN majhno sposobnost operacijskega načrtovanja, vojaški častniki držav, ki sodelujejo v mirovni operaciji, pomagajo vojaškemu svetovalcu pri OZN pripraviti načrt logistične podpore, ki je specifičen za vsako mirovno operacijo.

Težave, s katerimi se srečujejo skupine večnacionalnih logistikov, so razlike v terminologiji, postopkih, kulturne navade in dajanje prioritete posameznim vidikom logistične zagotovitve. Velikokrat pride do nerealnega pričakovanja zagotovitve delovanja za področja, ki niso v pristojnosti same logistike, gredo preko njenih zmožnosti ali pa so v nasprotju z dogovorjeno politiko in sprejetimi postopki. Drug primer je pričakovanje podpore in sodelovanja z viri, katerih uporaba je po nacionalni zakonodaji zaščitena in omejena (glej Dokument 4: 58).⁶⁴ Pri tem velikokrat pride do nerazumevanja, zato se morajo logistiki mednarodnih skupin nenehno dogovarjati o predvidenih aktivnostih, pri čemer jim je v pomoč tesno sodelovanje s častnikom za zvezo, pomembnejša vprašanja urejujejo tudi na rednih usklajevalnih sestankih (glej Dokument 4: 52).

⁶⁴ Dober primer je ameriški sistem za izmenjavo med letalskimi silami in kopensko vojsko, katerega uporaba je omejena in dovoljena samo za ameriško vojsko (v posebnih okoliščinah ga lahko souporablja tudi vojska, ki v misiji neposredno sodeluje z ameriško vojsko) (glej Dokument 4: 58).

Težave povzročajo tudi sporazumi med državo članico kontingenta in OZN glede potrebnih sil, ki jih država zagotavlja ali potrebuje. Tovrstni sporazumi so individualni, opredeljeni za posamezno operacijo. Prihaja do razlik med postavljenimi in zahtevanimi standardi nacionalnih kontingentov in OZN. Logistiki morajo vedeti, ali postavljeni standardi, ki jih zahteva OZN, in standardi, ki jih zagotavlja posamezna država znotraj svoje pristojnosti za podporo, dosegajo minimalne standarde, ki jih potrebuje nacionalna enota v misiji. Najpogostejše razlike, ki vplivajo na sposobnost moštva, najdemo prav na področju zagotovitve hrane, higiene ter zadovoljevanju ustreznih kulturnih in religioznih potreb (glej Dokument 4). V ta namen mora v načelnik logistike za mirovno operacijo zagotoviti, da so standardni logistični postopki sad vzajemnega razumevanja.

Sredstva za vsako mirovno operacijo so omejena, možnosti za njihovo uporabo pa vezane na posamezen mandat, zato je pomembno, da se jasno določijo naloge vsake države, o različnih prioritethih točkah logistike pa natančno dogovori. V zvezi s prioritethami logistike se v operacijah OZN načelnik logistike dogovarja z načelnikom administracije za mirovno operacijo, ki ima pregled nad proračunskimi sredstvi, ki so na voljo za ta kratek mandat (glej Dokument 4: 52).

13. ZAKLJUČEK

Za uresničevanje ciljev mirovne operacije in nemoteno delovanje mirovnih sil je potrebno zagotoviti sredstva in opremo ter opraviti številne naloge in storitve, ki jih uresničuje logistika. Logistika podpira temeljno dejavnost mirovne operacije, skrbi zanjo in omogoča pogoje za nemoteno delovanje.

Ker OZN nima stalne vojaške strukture, tudi nima vzpostavljene lastne logistične mreže. Postopki za načrtovanje, organiziranje in izvajanje logistične podpore se uredijo v pogodbah med OZN, (domačo) državo, kjer je vzpostavljena mirovna operacija, ter posameznimi državami članicami OZN, ki so pripravljene v mirovno operacijo prispevati sile in/ali sredstva (države članice kontingenta).

Države kontingenta prihajajo v mirovno operacijo s svojimi lastnimi logističnimi sistemi, vzpostavljeno strukturo, načini delovanja, ki jih OZN v sporazumih vključuje v sinhronizirano delovanje. OZN pri tem obdrži pristojnost nad načrtovanjem, organizacijo, izvajanjem, nadzorovanjem in plačilom za delovanje mirovne operacije. Svojim oddelkom in pododdelkom nalaga najvišjo odgovornost za načrtovanje celotne logistične podpore na strateški in operativni ravni; za vodenje operacij na terenu pa vzpostavi glavno poveljstvo sil. Tako se na strateški, operativni in taktični ravni delovanja vzpostavljajo civilno vojaški odnosi.

OZN predvideva številne oblike logistične organiziranosti, za vzpostavitev katerih se sporazumejo države članice OZN, ki so pripravljene ustrezno sodelovati v mirovni operaciji. Logistično podporo lahko nudi ena država ali več držav, ki vzpostavijo posebno skupino za logistično podporo. Države članice kontingenta se vključujejo skozi nacionalne skupine (celice) za logistično podporo. Administrativno podporo mirovnim operacijam nudi načelnik administracije za mirovno operacijo, za zagotovitev logistične podpore skrbi načelnik logistike, ki je ponavadi vojaški častnik določene države članice kontingenta.

Pristojnost nad delovanjem logistične podpore ostaja v rokah OZN tako, da države članice kontingenta vzpostavijo logistično strukturo, ki ustreza določeni mirovni operaciji. V primerih, ko OZN izbere obliko logistične podpore, ki jo zagotavlja ena država, poteka logistično načrtovanje na operativni ravni v pristojnosti izbrane države in ustreznih sektorjev

OZN; v primerih vzpostavitve skupine sil za logistično podporo pa se glavne odločitve logističnega načrtovanja sprejmejo znotraj mednarodne skupine držav članic kontingenta. Načrtovanje celotne strukture logistične podpore je v rokah načelnika logistike in načelnika administrativ.

Argumentacija prve hipoteze: *Elementi logističnega načrtovanja Organizacije združenih narodov niso povezani v celovit sistem, ampak prihaja do pojava »ad hoc« iskanja njenih nosilcev.* Logistična podpora v mirovnih operacijah OZN je odgovornost vseh držav kontingenta in je razdeljena po posameznih področjih, za delovanje katerih so se v pogodbah zavezale države članice kontingenta. Odločitve se sprejemajo znotraj večnacionalne logistične skupine, kjer sodelujejo vojaški in civilni logistični načrtovalci. V kolikor imamo pri vzpostavljanju logistične strukture opravka s pogodbami in pogodbenicami, h katerim države članice OZN in ostale organizacije ter oblasti svobodno pristopajo, lahko govorimo o ad hoc iskanju nosilcev logistične mreže. Ker so nosilci logistične mreže tudi sestavni člen ob sprejemanju odločitev, lahko trdimo, da tudi elementi logističnega *načrtovanja* za potrebe mirovnih operacij OZN niso vnaprej določeni, ampak prihaja do ad hoc iskanja njenih nosilcev. Ob določitvi elementov logističnega načrtovanja le-ti postanejo del enotnega sistema zagotavljanja logistične podpore za potrebe mirovne operacije OZN. S tem je prva hipoteza delno potrjena. Sistem logistične podpore za mirovne operacije je specifičen, lahko rečemo tudi ciklični Z namenom racionalizacije zagotavljanja logistične podpore elementi niso del trdne strukture, ampak se nenehno spreminjajo. Pri samem delovanju logistične mreže OZN obdrži najvišjo pristojnost preko nadzora nad uresničevanjem nalog logistične zagotovitve držav kontingenta, usklajevanjem dejavnosti znotraj območja delovanja ter povrnitve stroškov uporabe, za kar skrbi načelnik administracije za mirovno operacijo ob sodelovanju načelnika logistike.

Argumentacija druge hipoteze: *Logistična podpora mirovnim operacijam Organizacije združenih narodov v začetnih fazah temelji bolj na vojaških, pozneje pa bolj na civilnih elementih.* OZN praktično urejuje naloge logistične podpore skozi pogodbe ter s tem ustrezno usmerja njene aktivnosti, ki se nanašajo na pogajanja, nameščanje, zagotavljanje prevozov in premikov, komunikacije nabavo, vzdrževanje opreme. Vse te dejavnosti OZN plačuje z omejenega proračuna, ki je namenjen za določeno mirovno operacijo. V zvezi s tem je OZN razvil široko administrativno podporo, ki nadzoruje uresničevanje pogodb in izdaja izplačila za povrnitve stroškov. Ker so nekatere mirovne operacije zaradi dolgotrajnosti zelo drage,

OZN nenehno išče cenovno ugodnejše ponudnike in s tem spreminja nosilce logistične podpore. S tem »omogoča zmanjševanje stroškov operacije, skrajšanje časa za napotitev in razmestitev sil ter daljše delovanje sil relativno daleč od nacionalnih virov oskrbe, zmanjšuje vpliv velikih razdalj in s tem tudi ogroženost oskrbovalnih poti ter omogoča oblikovanje prožnejših in učinkovitejših strateških rešitev, zaradi česar je uresničevanje operacij lahko uspešnejše in učinkovitejše« (Pipenbaher 2006: 12). Skozi čas logistična podpora z vojaške prehaja na civilno. Zaključim lahko, da je s tem veljavnost druge postavljene hipoteze povsem potrjena.

Znotraj civilne logistične podpore nastopajo številne zasebne gospodarske organizacije, ki prevzemajo vse več nalog v mirovni operaciji. Lilly navaja, da so zasebna podjetja sodelovala v mirovnih operacijah na področjih logistike in podpore, varnosti in javnega miru ter vojaške podpore (glej Lilly v Nagode 2006: 91). Nekateri avtorji (glej Singer in Olin v Nagode 2006: 92) so mnenja, da bi se s tem povečala učinkovitost in zmogljivost mirovnih operacij, ki bi jih zasebna podjetja izvedla hitreje, bolje in ceneje. Drugi očitajo, da bi s tem nacionalne države izgubile nadzor in neposreden stik z dogajanjem na terenu, vprašljiva je tudi tržna višina zaračunanih cen za mirovne storitve (glej Nagode 2006: 93).

Mirovne operacije OZN so se skozi zgodovino spreminjale. Od začetnega opazovanja, pogajanja in neoboroženega sodelovanja ob soglasju vseh vpletenih strani v spopadu, kar izhaja iz VI. poglavja UL OZN, dobivajo v zadnjem času večji pomen akcije, ki se lahko izvajajo brez pristanka sprtih strani. Omenjene naloge so začele izvajati tudi mednarodne regionalne organizacije, ki so se odzvale na številne klice generalnih sekretarjev OZN po ustavitvi nasilja. »Aktiviranje mednarodnih regionalnih organizacij, kot so EU, ZEU, OSCE in Nato, skladno z VIII. poglavjem Ustanovne listine združenih narodov je pravzaprav pomenilo izraz nemoči Združenih narodov za samostojno vodenje kompleksnih operacij« (Pipenbaher 2005: 23).⁶⁵ Pomočnik generalnega sekretarja OZN je izjavil, da »pripravljenost

⁶⁵ *Zahodnoevropska unija (ZEU)* je bila vzpostavljena z Maastrichtskimi sporazumi v letu 1992 kot izraz prizadevanja za skupno zunanjo in varnostno politiko Evropske unije. Je integralni del skupnosti in njeno operativno telo, ki pripravlja odločitve in izvaja akcije za obrambo skupnosti. Odločitve o ukrepih naj bi v sporazumu z organi ZEU sprejemal Svet Evropske unije (glej Hochleitner v Garb in Ober 2005: 97). *Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OSCE oz. OVSE)* je nastala leta 1973 v Helsinkih na pobudo Sovjetske zveze o sklicu evropske varnostne konference. OVSE deluje kot posvetovalni forum med sodelujočimi državami, ki ima stalna odločevalska telesa in stalni sedež, institucije, osebje, redne finančne vire ter terenske urade in centre. Danes je OVSE največja regionalna varnostna organizacija na svetu in šteje 55 držav članic. OVSE nima pravnega statusa, njene odločitve so le politično zavezujoče. V regiji predstavlja instrument za opozarjanje in preprečevanje konfliktov, pokonfliktno urejanje razmer ter reševanje kriz. (glej Juvan 2005).

Nata za sodelovanje v operacijah ZN obeta obsežno kvalitativno in kvantitativno širitev sredstev, ki so ZN na razpolago za kolektivno delovanje (glej Annan v Vegič 2005: 80). Nato se je ustrezno odzval, saj je v začetku devetdesetih let izvedel pomembne procese preoblikovanja vojaških struktur, ki mu omogoča poseganje ob krizah, izven njegovega ozemlja. »Sodelovanje zaveznic v mirovnih operacijah temelji na prostovoljni odločitvi v skladu z njihovimi ustavnimi določili /.../ ob tem, da se v teh posegih ni mogoče sklicevati na določila Severnoatlantske pogodbe, do večjega izraza prihaja zavezniška solidarnost in interesi posameznih držav, ti pa so lahko precej različni« (Vegič 2005: 81).

Poleg regionalizacije nalog svetovne varnostne organizacije je opazen tudi premik k povečanemu civilno-vojaškemu sodelovanju. Številne civilne organizacije in civilni funkcionalni strokovnjaki se vključujejo v naloge, ki jih je nekoč izvajala vojska (npr. oživljanje gospodarstva, kmetijstva, prometne infrastrukture, razdeljevanje humanitarne pomoči itd.). Povečan delež civilnih funkcionalnih strokovnjakov zahteva svojevrstno spremembo v načrtovanju mirovnih operacij.⁶⁶ Velja pa omeniti, da prenos civilnih funkcij na civilne nosilce oblasti lahko v nekaterih primerih ogrozi stabilnost misije, ki izhaja iz stabilnosti zagotavljanja osnovnih življenjskih pogojev lokalnemu prebivalstvu. V zadnjem času številne varnostne organizacije skušajo obvladati nove izzive, ki jih prinašajo mirovne operacije (spremembe mandatov, spremembe tipov skozi katero poteka mirovna operacija itd.) z organizacijskim preurejanjem. Tako ustrezno prilagajajo organizacijsko sestavo sil: uvajajo rezervno sestavo, uvajajo nove načine usposabljanja, ki bodo omogočali vojakom opravljanje različnih nalog itd. V ospredje prihaja sprotno načrtovanje in usklajevanje sestave sil med OZN, OVSE, Evropsko unijo, drugimi regionalnimi organizacijami in zvezami, vključno s civilnimi funkcionalnimi strokovnjaki, kar spreminja nekdanjo togo kadrovske sestavo sil. (glej Pipenbaher 2005: 37).

Pomemben dejavnik v delovanju mirovnih operacij je tudi njihovo financiranje. Po finančni politiki OZN še vedno največja sredstva za potrebe delovanja mirovnih operacij namenjajo razvite države. V zadnjem času finančne stroške za izvajanje nalog mirovnih operacij nosijo tudi regionalne organizacije, ki prevzemajo del nalog OZN.

⁶⁶ Težave nastopajo pri prilagajanju strukture sil (razmerje med diplomati, vojaki, policisti in civilnimi funkcionalnimi strokovnjaki) med fazami operacije, kjer se funkcije, ki jih je začasno upravljala in izvajala vojska, prenašajo na civilne nosilce oblasti in obratno (glej Pipenbaher 2005).

»Prihodnost bo lahko mirna, če skupaj delamo za človeka« (Benedikt XVI. v Ravbar 2007: 3). A vendar številne vojne, humanitarne krize in druge napetosti vzbujajo v nas nemir. Gre namreč za trpljenje sočloveka. Kako pomagati? Kaj narediti? Človek lahko najbolje odgovori s tem, če seje seme ljubezni. Če bomo v napore do sočloveka vnašali ljubezen, bo to trpljenje rojevalo življenje (Ciardi in Fallacara 2006: 6-7). Kajti »vse, kar se zgodi na pobudo ljubezni, ni nikoli malenkostno in je vedno dobro« (Janez Pavel II. v Benedikt XVI. 2007: 7). Vsem delavcem v misijah in misijonih, vsem trpečim in stiskanim v svetu! Naj vas spremlja prisposoba sejaleca, ki ob setvi izkazuje bojazen, da zemlji zaupa seme, a vendar ga navdaja veselje ob pobiranju pričakovane setve. Sadovi vsekakor bodo, morda mnogo, mnogo pozneje, morda kje drugje, a bodo (glej Ciardi in Fallacara 2006). Kajti »/t/isti, ki sejejo s solzami, žanjejo z vriskanjem« (Sveto pismo 2000: 343)

SEZNAM VIROV

1. Benedikt XVI. (2006): Poslanica svetega očeta Benedikta XVI. ob svetovni misijonski nedelji za leto 2006. *Misijonska obzorja*, 5, 6–7.
2. Bunc, Stanko (1997): *Slovar tujk*. Deveta izdaja. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
3. Ciardi, Fabio in Fallacara, Gabriella (2007): Iz smrti raste življenje. *Novi svet*, 3, 6–7.
4. Dokument 1: Department of the Army. Headquarters (1994): *Commander's Handbook For Peacekeeping Operations. A Logistics Perspective. Logistics DA PAM 700-31*, Washington D.C.
5. Dokument 2: Defence Institute of International Legal Studies (2005): *Conducting Military and Peacekeeping Operations iaw the Rule of Law*, Washington, D.C., študijsko gradivo.
6. Dokument 3: Department of Peacekeeping Operations (2003): *The 15th Standard Generic Training Module. United Nations Logistics*. Dostopno na: <http://www.un.org/depts/dpko/training/sgtm/sgtm.htm> (5. marec 2007).
7. Dokument 4: Department of the Army. Headquarters (1994): *Peace Operations. Field Manual FM 100–23*, Washington D.C.
8. Dokument 5: Department of Peacekeeping Operations (2003): *Contingent Owned Equipment System*. Dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/COE/about.html#lifecycle> (8. marec 2007).
9. Furlan, Branimir (1996): *Angleško-slovenski vojaški priročni slovar*. Ljubljana: Uprava za razvoj Ministrstva za obrambo Republike Slovenije.
10. Garb, Maja (2005): Mirovne operacije organizacije združenih narodov. V Jelušič, Ljubica (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 33–59. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

11. Garb, Maja in Kristina, Ober (2005): Mirovne operacije Zahodnoevropske in Evropske Unije. V Jelušič, Ljubica (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 97–109. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Grizold, Anton (1999): *Perspektive evropske varnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. *International Dictionary of English. Cambridge* (1995): Cambridge: Cambridge University Press.
14. Jazbec, Milan (2005): Vloga, organiziranost in delovanje OZN, NATA, EU in OVSE pri izvajanju operacij v podporo miru. V Pipenbaher, Bojan (ur.): *Vključevanje civilnih funkcionalnih strokovnjakov v operacije v podporo miru*, 108–117. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Direktorat za obrambne zadeve, Sektor za civilno obrambo.
15. Jelušič, Ljubica (2005): Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost. V Jelušič, Ljubica (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 11–32. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Jelušič, Ljubica (2005): Sociološki problemi v mirovnih operacijah. V Pipenbaher, Bojan (ur.): *Vključevanje civilnih funkcionalnih strokovnjakov v operacije v podporo miru*, 72–84. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Direktorat za obrambne zadeve, Sektor za civilno obrambo.
17. Juvan, Jelena (2005): Operacije organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. V Jelušič, Ljubica (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 111–123. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Kopač, Erik (2005): Finančni vidiki mirovnih operacij organizacije združenih narodov. V Jelušič, Ljubica (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 61–77. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

19. Langford, John, W. (1995): *Logistics. Principles and Applications*. New York: McGraw-Hill, Inc.
20. Lubi, Darko (2005): *Teorija strategije*. Ljubljana: študijsko gradivo.
21. Madžarevič, Branko (1999): *Password. English dictionary for speakers of Slovenian*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
22. Nagode, Aleksander (2006): *Financiranje mirovnih operacij Združenih narodov*. Ljubljana: Magistrsko delo.
23. Pipenbaher, Bojan (2005): Vključevanje civilnih funkcionalnih strokovnjakov v operacije v podporo miru. V Pipenbaher, Bojan (ur.): *Vključevanje civilnih funkcionalnih strokovnjakov v operacije v podporo miru, 7–72*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Direktorat za obrambne zadeve, Sektor za civilno obrambo.
24. Prebilič, Vladimir (2004): *Logistika oboroženih sil Nemčije v času II. svetovne vojne*. Ljubljana: Doktorska disertacija.
25. Prebilič, Vladimir (2006): Teorija vojaške logistike. V Bebler, Anton (ur.): *Sodobno vojaštvo in družba, 221–234*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Pipenbaher, Bojan (2006): *Podpora države gostiteljice (Host Nation Support – HNS). priročnik*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Direktorat za obrambne zadeve, Sektor za civilno obrambo.
27. Plut, Jože (2002): *Za pravice človeka: predstavitev doktorskega dela z naslovom Duhovna oskrba vojaških oseb, analiza slovenskih povojnih razmer, pastoralni modeli in predlogi*. Ljubljana: Družina.
28. Simma, Bruno, ur. (1995): *The Charter of the United Nations. A commentary*. New York: Oxford University Press.

29. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1991). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
30. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1994). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
31. *Sveto pismo Stare. Nova zaveza in Psalmi. Slovenski standardni prevod. Osnovna izdaja* (2000). Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
32. Tavzes, Miloš (2002): *Veliki slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
33. *United Nations Peace-keeping Training Assistance Teams (UNTAT). Advisor's Guidebook* (1996). New York: Department of Peace-keeping Operations.
34. *Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča* (1992): Ljubljana: Društvo za združene narode za Republiko Slovenijo.
35. Vegič, Vinko (2005): *Vloga Nata v mirovnih operacijah*. V Jelušič, Ljubica (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 79–96. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
36. *Vojaška doktrina* (2006): Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
37. Zelenika, Ratko (2005): *Temelji logistične špedicije: knjiga prva*. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.